

1983/84:42

Torsdagen den 8 december

Kl. 12.00

1 § Justerades protokollet för den 30 november.

2 § Upplästes och lades till handlingarna följande från valprovsningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare

Till valprovsningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Linnea Hörblén (fp), Jönköping, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr. o. m. den 1 januari 1984 sedan Rolf Wirtén (fp) av sagt sig sitt uppdrag.

Till ersättare för riksdagsledamöter har utsetts Esse Petersson, Värnamo, och Brivio Thörner, Jönköping (båda fp).

Valprovsningsnämnden har vid sammanträde denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen. Stockholm den 7 december 1983

Bengt Hult

/Sven-Georg Grahn

Berättelse om granskning av bevis för ersättare för riksdagsledamöter

Till valprovsningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att till ersättare för riksdagsledamöter utsetts Ingela Andersson, Stockholm, Bitte Engzell, Enskede, Ulf Sivertun, Stockholm, och Pirjo Lahdenperä, Solna (alla vpk).

Valprovsningsnämnden har vid sammanträde denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen. Stockholm den 7 december 1983

Bengt Hult

/Sven-Georg Grahn

3 § Svar på fråga 1983/84:179 om förbättrad skolundervisning rörande de baltiska staterna

Anf. 1 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Andres Küng har frågat utbildningsministern om hon är beredd att vidta åtgärder för att förbättra undervisningen i svenska skolor om våra glömda grannländer Estland, Lettland och Litauen.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Det är en viktig uppgift för skolan att ge barn och ungdomar kunskaper om andra länder och förståelse för förhållandena där. Det gäller inte minst i fråga om länder med vilka Sverige har historiska band.

Samtidigt är i vårt skolsystem de centrala kursplanerna generellt utformade och innehåller t. ex. inte uppräkningslistor av vilka länder som skall studeras. Inom den ram som läroplanen drar upp ankommer det på lärare och elever att avgöra hur undervisningen skall bedrivas. Jag är inte beredd att på enskilda punkter medverka till mer detaljerade anvisningar från regeringen.

Anf. 2 ANDRES KÜNG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka skolministern för svaret – även om det kanske kunde ha innehållit litet mera av politisk viljemarkering.

Bakgrunden till min fråga är den ofta oerhörda okunnighet, samtidigt med ett synnerligen starkt intresse, som jag mött hos svenska skolungdomar när jag sedan början av 1970-talet har rest runt och talat i svenska skolor, också i föreningar och församlingar, om just Baltikum.

Jag brukar då ofta inleda med att fråga vad huvudstaden heter i vårt grannland Litauen. Jag skall inte ställa den frågan till skolministern, som säkert vet svaret, men när jag har ställt den här frågan i skolorna har det faktiskt dröjt åtta år innan någon elev eller lärare i ämnen som geografi, historia eller samhällskunskap kunnat svara rätt. Det säger väl en del om hur mycket – eller hur litet – många av oss får reda på om Baltikum.

Baltikums geografi, historia och nutid behandlas väldigt styvmoderligt i svensk skolundervisning. Och när baltiska frågor tas upp i läromedlen, sker det ofta lika felaktigt som kortfattat. Detta visades för några år sedan i en studie av den lettiske historikern – tillika socialdemokraten – Uldis Germanis. Han konstaterade att svenska skolungdomar nästan inte får reda på någonting om den baltiska självständighetstiden, ännu mindre om utvecklingen under andra världskriget och inget alls om utvecklingen efter kriget i dessa våra grannländer, som de ju faktiskt är.

Det senare är kanske mera massmediernas än skolans fel. Men i tidningar, radio och TV har det i alla fall blivit litet bättre under senare år, dels därför att det har hänt så mycket som har aktualiserat baltiska förhållanden, dels därför att enskilda journalister – alltifrån DN-medarbetare som Staffan Teste och Disa Håstad till signaturer som Berry i Karlskoga Tidning och Marianus på Lysekilsposten – gjort imponerande insatser.

I skolan tycks det dock fortfarande vara lika tyst om Baltikum som för tio

år sedan. Jag begär inte att skolministern på "enskilda punkter" skall lämna "detaljerade anvisningar", men jag hade kanske väntat mig, och önskar nu, en markering av en politisk viljeinriktning. Därför vill jag fråga skolministern:

Kan det verkligen vara vettigt att så gott som alla ungdomar som går ut grundskolan – och de flesta som lämnar gymnasiet – nästan är analfabeter när det gäller våra baltiska grannfolks förhållanden förr och nu? Nog ryms det väl betydligt bättre och litet mer omfattande undervisning också om dessa våra grannfolk inom ramen för grundskolans läroplan?

Till slut, för den som till äventyrs var litet osäker ändå: Huvudstaden i vårt grannland Litauen heter Vilnius!

Anf. 3 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag vill gärna understryka värdet av de insatser som i Sverige görs av personer med starkt engagemang för Baltikum för att utveckla och vidmakthålla ett intresse. Jag hade i vintras anledning att i ett anförande i Göteborg något få resonera om det stöd som esterna där lämnar.

Den okunskap som i skolan finns när det gäller huvudstäder och andra städer kan möjligen ha att göra med att den uppmärksamhet som Baltikum tidigare ägnades i skolor och läroböcker motiverades av ett svenskt stormaktsintresse. Skall vi vara uppriktiga är det kanske inte primärt grannlands- och broderskapsintresset som har varit motivet, utan mera behovet av att markera den svenska dominans som under stormaktstiden fanns i dessa provinser. I en ambition att befria sig från ett imperialistiskt synsätt har man möjligen också missat det som man borde ha bevakat. Det är i varje fall ett försök att finna en förklaring.

Jag tycker att det är viktigt att vi i våra skolor har en mycket god och gedigen kunskapsstandard. Det är också viktigt att vi lär oss sådant som en och annan stad. Jag har kunnat notera att våra läromedel också när det gäller kunskaper om svenska städer emellanåt lämnar en del övrigt att önska.

Anf. 4 ANDRES KÜNG (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja ange ytterligare ett skäl till att det vore värdefullt och viktigt med en ökad undervisning om Baltikum. Det talas en hel del om behovet av en internationalisering av skolan. Det leder i praktiken till att vi, åtminstone i viss utsträckning, informerar om u-länder – och det är bra. Men jag tror att det hos svenska ungdomar i dag kan väcka ännu större eftertanke om man också levande berättar om förhållandena i Europas sista diktaturer.

Tiden tillåter inte att jag ger en rad exempel, men om svenska ungdomar får en sådan information bidrar det kanske till att göra dem till ännu bättre demokrater än de annars skulle ha blivit. Det är det intryck som jag har fått när jag själv har varit ute i skolorna och talat om Baltikum.

Mitt syfte är inte att politiskt passivera ungdomar genom att lärare berättar mera om eländet på andra sidan Östersjön. Jag menar inte att man skall få ungdomar att godta de missförhållanden som i dag onekligen finns i det här

*Om förbättrad
skolundervisning
rörande de baltiska
staterna*

landet. Men jag tror att det vore värdefullt om vi kunde få ungdomarna att inse att det faktiskt finns folk inte särskilt långt från vår lilla skyddade vik som har betydligt större och svårare problem att brottas med än vi, t. o. m. i dessa nedskärningens tidevarv. Våra trots allt rätt goda tider, som vi alltför ofta luras att kalla dåliga tider, skulle för nästan alla andra folk i världen vara de bästa tider de över huvud taget har upplevt. Inte minst för de baltiska grannfolken skulle det vara fallet.

Jag undrar därför till sist om skolministern håller med om att en ökad undervisning om förhållandena i Baltikum och resten av Europas sista diktaturer dels skulle kunna vara ett värdefullt led i den ökade internationaliseringen av skolundervisningen, dels kanske kunde bidra till att göra svenska ungdomar till ännu mer övertygade demokrater.

Anf. 5 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Låt mig bara instämma i Andres Kungs uppfattning att en undervisning i skolan kan medverka till att ge denna kännedom och insikt hos våra elever om värdet av ett demokratiskt samhällssystem, av det som vi själva har uppnått i vårt eget land. Det leder mig emellertid samtidigt till slutsatsen att man lämpligen åstadkommer detta genom att ställa generella krav på skolan i fråga om en hög kunskapsstandard. Man kan inte åstadkomma det genom att från regeringens sida ge detaljerade anvisningar om innehållet i undervisningen. Jag hoppas att vi på den punkten är överens om att några sådana föreskrifter inte bör lämnas.

Anf. 6 ANDRES KÜNG (fp):

Herr talman! Vi är helt överens på den punkten. Vad jag efterlyser är en starkare politisk viljemarkering, som skolministern nu också närmar sig. De baltiska grannfolken, framför allt ester och letter, uppfattar sig verkligen som en del av Norden, och de upplever Sverige som ett Grannland med stort G. Jag efterlyser alltså att man i Sverige också skall se våra baltiska grannfolk som de delar av Norden som de är, geografiskt och historiskt, och behandla dem litet mera därefter i svensk skolundervisning.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1983/84:180 om de politiska förhållandena i de baltiska staterna

Anf. 7 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Andres Küng har ställt frågan om jag kommer att vidta några åtgärder för att hos sovjetmyndigheterna påtala vår fortsatta oro över övergreppen mot freds- och frihetsvänner på andra sidan Östersjön.

I ett interpellationssvar den 18 april angående den politiska utvecklingen i Baltikum redogjorde jag för regeringens syn på läget för de mänskliga rättigheterna i de tre baltiska republikerna. Jag påpekade då att uppgifter

nått oss om husundersökningar och arresteringar som drabbat vitt skilda befolkningsgrupper men att det ännu var oklart om åtgärderna skulle komma att följas av åtal. Icke desto mindre karakteriserade jag läget som präglad av spänning och osäkerhet, något som gav anledning till oro.

Regeringen har naturligtvis såsom den utlovat fortsatt att följa utvecklingen i Baltikum icke minst vad gäller situationen för de mänskliga rättigheterna. Det står i dag klart att åtskilliga av de arresteringar som ägde rum tidigare nu har följts av åtal. I flera fall har dessutom hårda straff utdömts eller andra sanktioner tillgripits. Inte bara fredsaktivister har drabbats utan även t. ex. kristna och personer som sökt granska uppföljningen av Helsingforsavtalet.

Även om uppgifterna är knapphändiga och det är svårt att skapa sig en fullständig bild av läget, står det klart att situationen i Baltikum fortfarande ger anledning till oro. De förföljelser som drabbat de baltiska medborgarrättsaktivisterna och oberoende fredsgrupper – och f. ö. andra sovjetiska förkämpar för mänskliga rättigheter – är desto mer beklagliga som man haft anledning att förvänta sig en strikt tillämpning av överenskommelsen från ESK-mötet i Madrid i början av september.

Regeringen är beredd att påtala kränkningar av mänskliga rättigheter var de än förekommer och överväger fortlöpande på vilket sätt och vid vilka tillfällen detta lämpligast bör ske.

Anf. 8 ANDRES KÜNG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för det här svaret och också för det svar som lämnades i vårens interpellationsdebatt om Baltikum. Jag satt då inte själv i riksdagen, men blev mycket glad när jag hörde talas om och läste vad som hade sagts i den debatten, inte minst av utrikesministern.

Jag var inte ensam om att känna den glädjen, för exempelvis Dagens Nyheter skrev efter debatten på ledarplats att "förpliktande ord sades på flera håll i denna riksdagsdebatt. Nu gäller det att börja leva upp till dem."

Samma sak kan möjligen sägas om utrikesministerns uttalanden i dag, och därför vill jag börja med att fråga vad utrikesministern anser om t. ex. de baltiska demokraternas vädjan till oss här i Sverige om att Sveriges Radio i sina utlandssändningar skall förmedla nyheter och saklig information också på våra baltiska grannspråk estniska, lettiska och litauiska.

Medan utrikesministern funderar på svaret, skall jag kort påminna om en av de många estniska demokrater som under senare tid spärrats in på mentalsjukhus, arresterats eller utsatts för andra övergrepp från sovjetmaktens sida. Jag tänker på Lagle Parek. Hennes far mördades av de sovjetiska ockupanterna samma år som hon föddes. Sedan sändes hon och hennes mor och syster som så många andra balter till Sibirien i en boskapsvagn. Men Lagle överlevde. Hon återvände till Baltikum, där hon drogs med i den demokratiska motståndsrörelse som under senare år vuxit fram igen. Hon var en av dem som häromåret vädjade om en kärnvapenfri zon också i Baltikum.

Varför är det då så viktigt att vi som råkar leva på den sida av Östersjön som har mer frihet bryr oss om dem som förföljs i öst för att de kämpar för

våra värden här i väst? Jo, därför att, som Birgitta Trotzig uttryckte det häromdagen på Dagens Nyheters kultursida, "ett av fredens huvudvillkor är en demokratiseringsprocess i Östeuropa".

Jag tror också att det är viktigt att vi gör allt vi kan för att stödja freds- och frihetskämpar i Europas sista diktaturer, exempelvis Baltikum, genom att i Helsingforsdeklarationens anda verka för "friare rörelser för människor och idéer över gränserna". Därför väntar jag nu med spänning på vad utrikesministern skall svara på den fråga jag ställde tidigare om svenska radiosändningar på estniska, lettiska och litauiska – eller om utrikesministern kan komma på något ännu bättre sätt att konkret stödja de baltiska folkens frihetskamp.

Anf. 9 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Det tillkommer inte mig att avgöra på vilka språk Sveriges Radios utlandssändningar sker. Det finns från politisk synpunkt inget hinder att sända på vilket språk som helst, men det är uteslutande fråga om bedömningar som görs inom Sveriges Radio av dem som där har att fatta beslut om utlandssändningar.

Anf. 10 ANDRES KÜNG (fp):

Herr talman! Jag vet det, och jag ville få bekräftat att det inte fanns några politiska hinder för sådana här sändningar.

Men låt mig ta upp en annan sak: Bland det som estniska demokrater f. n. fruktar mest av allt är det jättelika sovjetiska hamnbygget utanför den estniska huvudstaden Tallinn. Enligt ledande estniska demokrater kommer det att medföra att ytterligare minst 150 000–200 000 ryssar invandrar till Estland, detta i ett läge då man i Baltikum – som utrikesministern nämnde i våras – allmänt ser förryskningen som det största hotet mot de baltiska folkens framtid. De estniska demokraterna har därför vädjat till finska och svenska företag att *inte* hjälpa den sovjetiska ockupationsmakten med detta hamnbygge. Ändå skickade den svenska regeringen sin statssekreterare för utrikeshandel till Moskva, där han – åtminstone enligt svenska tidningsuppgifter – agerade intensivt för att ett svenskt företag skulle få den aktuella ordern. Därmed skulle vi hjälpa den sovjetiska ockupationsmakten med hamnbygget, som bl. a. ökar Sovjets militära kapacitet också i Östersjöområdet, om nu en ytterligare ökning skulle behövas.

Mot den bakgrunden skulle jag, efter det inledande tacket och det beröm jag framförde till utrikesministern, vilja ställa en kritisk följdfråga: Är detta verkligen ett bra sätt när det gäller att från regeringens sida hjälpa våra grannfolk på andra sidan Östersjön?

Anf. 11 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Sveriges handel med Sovjetunionen är genomsnittligt lägre än de flesta OECD-länders. Vi har inget intresse av en låg handel eller låg omfattning av våra affärer i övrigt med Sovjetunionen.

I vad gäller bygget av hamn i Tallinn är det bekant att svenska och finska företag tävlar om att få utföra detta bygge, som under alla omständigheter

kommer till stånd. Ett svenskt företag har tidigare byggt liknande hamnar och bör ha god erfarenhet. Genom denna hamn kommer livsmedel, bl. a. från USA, att transporteras till Sovjetunionen. Att detta skulle innebära en överflyttning av 250 000–300 000 människor från övriga delar av Sovjetunionen känner jag inte till.

Anf. 12 ANDRES KÜNG (fp):

Herr talman! När man ser detta hamnbygge bara som en fråga om handel mellan Sverige och omvärlden illustrerar det de olika måttstockar med vilka man ändå mäter. Samtidigt som det meddelades att Sovjet planerade detta hamnbygge, som starkt bidrar till förryskningen av Estland, meddelade den israeliska regeringen att man planerade att öka den judiska kolonisationen på västra stranden av Jordanfloden från 25 000 till 100 000 människor. Om den israeliska regeringen lyckas, skulle det innebära att man når upp till att högst 10 % av befolkningen på västra stranden av Jordanfloden är judar.

Om ett svenskt företag skulle vilja vara med och hjälpa den israeliska ockupationsmakten på västra stranden, tror jag inte att den svenska regeringen ville hjälpa till. Politiska partier och många enskilda skulle reagera starkt, men när det gäller att hjälpa den sovjetiska ockupationsmakten alldeles på andra sidan Östersjön är det ingen som över huvud taget reagerar. Inte ens utrikesministern känner till att detta hamnbygge förväntas leda till en starkt ökad förryskning på andra sidan Östersjön. Jag menar att detta visar att Baltikum behandlas sämre än andra områden.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1983/84:164 om planerna på utbyggnad av vattenkraften

Anf. 13 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Kerstin Ekman har ställt följande frågor till mig. Avser regeringen att förelägga riksdagen förslag om en vattenkraftsutbyggnad utöver 66 TWh? Vilken eller vilka av de fyra utbyggda älvarna skall därvid offras?

Regeringen har inte tagit någon ställning till fortsatt vattenkraftsutbyggnad utöver den av riksdagen uttalade målsättningen om en utbyggnad av vattenkraften upp till 66 TWh. Vattenkraftberedningen, som lade fram sitt betänkande i september, hade i uppdrag att lägga fram en plan för hur en utbyggnad av vattenkraften upp till 66 TWh skall genomföras. Under våren 1984 avser jag föreslå regeringen att för riksdagen redovisa förslag om en utbyggnad av vattenkraften på grundval av bl. a. vattenkraftberedningens betänkande och remissvaren på detta.

Frågan om vattenkraften på längre sikt och i samband med kärnkrafts-utvecklingen utreds f. n. av 1981 års energikommité. De av regeringen nyligen utfärdade tilläggsdirektiven till kommittén syftar till att göra det möjligt för

Torsdagen den
8 december 1983

*Om planerna på ut-
byggnad av vatten-
kraften*

den att ge en allsidig redovisning av olika tänkbara alternativ för kärnkraftens ersättning, även alternativ med fortsatt vattenkraftsutbyggnad.

De kommande besluten om hur kärnkraften skall avvecklas måste kunna fattas på grundval av saklig information om vad olika alternativ kan innebära. Därför är det nödvändigt att 1981 års energikommitté så förutsättningslöst och allsidigt som möjligt kan redovisa vilka effekter olika alternativ för energisystemets utveckling kan få för landets ekonomi, sysselsättning och handelsbalans liksom för miljö- och naturvärden.

Anf. 14 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka energiministern för svaret.

Alla som värnar om våra fyra orörda Norrlandsälvar kände oro i och med att socialdemokraterna kom tillbaka till kanslihuset. Birgitta Dahl hade inte varit energiminister i mer än en dryg månad, när hon tillsatte en utredning om vattenkraften, som inte behövde ta hänsyn till av riksdagen fattade beslut. Våra värsta farhågor besannades som väl var inte, när vattenkraftberedningen lade fram sitt betänkande.

De fyra orörda Norrlandsälvarna – Törne, Kalix och Pite älvar samt Vindelälven – lämnades i fred. Birgitta Dahl säger också i sitt svar att vi skall få se förslag om hur man går vidare enligt de av beredningen framlagda förslagen. Att de förslagen inte innebär utbyggnad av de fyra Norrlandsälvarna ser jag som en självklarhet. Förhoppningsvis delar Birgitta Dahl den uppfattningen.

Vad vi fortfarande dock vet är att utbyggnadsivrarna fortssätter sina attacker. Hotet är inte avvärt, och mycket riktigt fick 1981 års energikommitté i uppdrag att ta fram förslag om ytterligare utbyggd vattenkraft.

De åtgärder jag här har talat om tycker jag är upprörande. Riksdagen fattade år 1975 beslut om att energibalansen skulle innehålla 66 TWh vattenkraft. Därför anser vi från folkpartiet att tilläggsdirektiven är oacceptabla.

Riksdagen beslöt 1977 att inom ramen för den fysiska riksplaneringen undanta de fyra huvudälvarna från utbyggnad. Därför anser folkpartiet att direktiven till vattenkraftberedningen var oacceptabla. Vårt många gånger upprepade krav på lagstadgat skydd för älvarna var verkligen befogat. I lagrådsremissen rörande den nya plan- och bygglagen har vi ju också kunnat läsa att regeringen nu ansluter sig till vårt krav om att lagreglera riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen. Detta skall ske i den aviserade naturresurslagen.

Frågan till Birgitta Dahl måste därför bli: Skall denna lag inte omfatta de fyra outbyggda älvarna, så att de i fortsättningen förblir skyddade?

Anf. 15 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Först till den sist framförda frågan. Frågan om ny natur- och resurslag handläggs, som Kerstin Ekman vet, av bostadsministern och bereds f. n. i regeringskansliet. Jag är därför av flera skäl förhindrad att svara på den frågan.

Sedan vill jag protestera mot Kerstin Ekmans karakteristik av mina direktiv till vattenkraftberedningen och av tilläggsdirektiven till 1981 års energikommitté. De skulle, enligt Kerstin Ekman, innebära att vi inte tar hänsyn till riksdagens beslut. Självfallet är jag som mångårig ledamot av riksdagen den första att respektera riksdagens beslut. Vad regeringens och mina direktiv handlar om är att vi skall ta reda på fakta, på sanningen, om olika alternativ.

Jag vill påminna Kerstin Ekman om en sak. Kerstin Ekman tillhör ju samma utskott som jag tillhört, och det utskottet begärde en gång en plan för vattenkraftens utbyggnad, vilket är precis vad vattenkraftberedningen har utarbetat. Det utskottet skrev i sitt yttrande att det vore angeläget att ta reda på om riksdagens beslut om 66 TWh kan fullföljas med iakttagande av tidigare fattade beslut eller inte.

Jag kan inte se något som helst fel i att ta reda på innebörden i olika alternativ för energiförsörjningen och för vattenkraftsutbyggnaden.

Anf. 16 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Jag kan inte läsa direktiven på annat sätt än att man skall pröva förslag som går utöver vad som har beslutats i denna kammare.

När det gäller tilläggsdirektiven står det att man skall gå utöver vad som förutsätts enligt 1977 års beslut om riktlinjer för den fysiska riksplaneringen. Den fysiska riksplaneringen innebar att man skulle skydda de fyra Norrlandsälvarna. Enligt de nya direktiven till vattenkraftberedningen skulle man pröva andra vägar och även ta de fyra Norrlandsälvarna med i diskussionerna. Det är vad som också skett.

Att man förutsättningslöst skall ta fram underlag kan jag hålla med om. Från folkpartiets sida anser vi att de fyra Norrlandsälvarna är skyddade i dag och skall vara skyddade även i fortsättningen, för det finns ju en gräns vilken man inte kan överskrida när det gäller att fördärva naturvärden i vårt land. Den gränsen har vi nått i dag.

Anf. 17 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Direktiven till vattenkraftberedningen grundade sig på riksdagens beställning, som utformades i civilutskottet, där både Kerstin Ekman och jag på den tiden satt. I tilläggsdirektiven för 1981 års energikommitté begärs att kommittén på ett öppet och ärligt sätt skall utreda vilka effekter som olika alternativ för kärnkraftsersättningen får – inget annat. Direktiven avslutades med meningen: Kommittén skall däremot inte lämna konkreta förslag till sådana utbyggnader.

Jag förstår inte varifrån Kerstin Ekman fått sin beskrivning av direktiven och inte heller varifrån hon fått sin våldsamma rädsla för fakta om olika alternativ.

Anf. 18 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Skillnaden i uppfattning är tydligen att vi inte anser att man skall ta med de fyra Norrlandsälvarna i bedömningen av vad som skall

Torsdagen den
8 december 1983

*Om vissa skade-
verkningar av hög-
spänningsled-
ningar*

utredas, som jag sade i mitt förra inlägg. Vi har nått gränsen för hur mycket vi kan fördärva av de naturvärden som finns.

Anf. 19 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Om det som hävdas av Kerstin Ekman och övriga folkpartister är sant och utgör starka argument, så skulle ni väl vara glada för att jag begär att man skall ta reda på fakta.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1983/84:174 om vissa skadeverkningar av högspänningsledningar

Anf. 20 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat mig vilken betydelse ett samband, om det bekräftas, mellan högspänningsledningar och tumörsjukdomar hos barn bör få för den svenska energiplaneringen.

Först vill jag framhålla att något vetenskapligt säkerställt samband mellan högspänningsledningar och effekter av dessa som medför skada på människor inte har kunnat bekräftas. Å andra sidan kan vi på nuvarande stadium inte helt utesluta att sådana risker skulle kunna föreligga.

Jag fäster därför stor vikt vid den forskning som pågår för att klarlägga vilka biologiska effekter som våra högspänningsledningar har på omgivningen och om effekterna är skadliga för bl. a. människor. Det är enligt min mening angeläget med fortsatt forskning på området. Om resultaten av forskningen skulle visa att elektriska och magnetiska fält innebär hälsorisker för människor och djur, måste den omständigheten givetvis vägas in i energiplaneringen.

Anf. 21 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Birgitta Dahl för svaret på min fråga. Svaret är kortfattat men till sin inriktning positivt, vilket jag noterar med tillfredsställelse.

Bakgrunden till min fråga är den undersökning som har gjorts av biträdande länsläkaren i Stockholms län och som visar att det är vanligare med cancer hos barn som bor i närheten av högspänningsledningar från 200 kV och uppåt än hos andra barn. Den undersökningen bekräftar tidigare undersökningar som har gjorts i USA, som också tyder på ett samband mellan sådana magnetfält som uppstår vid högspänningsledningar och cancer hos barn.

Det är riktigt som sägs i svaret att man inte vetenskapligt har kunnat fastställa att sådana magnetfält leder till cancer hos barn. Det framgick också av min fråga. Men man har kunnat konstatera ett statistiskt samband, och jag tycker det är viktigt att notera detta. Det finns alltså en betydande sannolikhet för ett sådant samband – att magnetfält kan leda till cancer hos

---

*Om vissa skade-
verkningar av hög-
spänningsled-
ningar*

barn. Av svaret får man närmast intrycket att statsrådet tycker att detta är osannolikt. Men undersökningsresultaten pekar snarare på att det finns en betydande risk för ett sådant samband.

Om det skulle visa sig att magnetfält från högspänningsledningar leder till ökad risk för cancer hos barn och till andra sådana skador är detta självfallet oerhört allvarligt och måste få betydande konsekvenser. Det pågår ju i det här landet en omfattande elutbyggnad. En lång rad högspänningsledningsprojekt är på väg att genomföras på olika håll i landet. Mot den bakgrunden måste det vara mycket angeläget att snabbt få fram underlag – att få bekräftat att den här risken finns eller att den inte finns.

Birgitta Dahl säger att hon också tycker att det är viktigt med denna forskning. Jag vill peka på ett visst projekt som är på gång, en uppföljning av den undersökning som genomfördes i Stockholms län. Planeringen har där kommit långt, och man har fått tillstånd av datainspektionen. Men finansieringen är ännu inte ordnad, och min första fråga till Birgitta Dahl är då om hon kan garantera att pengar kommer fram, så att man kan genomföra dessa undersökningar och klarlägga hur det är med ett eventuellt samband.

Om det då visar sig att den här risken finns måste man snabbt vidta åtgärder och göra omplaneringar i vårt energisystem. Är statsrådet Dahl beredd att redan nu börja förbereda detta, så att eventuella vetenskapliga resultat snabbt kan leda till åtgärder?

Anf. 22 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Verkligheten är inte riktigt så okomplicerad som Pär Granstedt vill framställa den. Det här är ett alldeles nytt forskningsfält bland så många andra som gäller hittills inte kända miljörisker. Ingenjörsvetenskapsakademien har sammanställt både svenska och internationellt kända undersökningar på det här området i en rapport som kom under sommaren i år. Vad man där framfört är att det just är statistiska samband som kan redovisas, medan däremot orsakssambandet inte är klarlagt. Just därför rekommenderar de forskare som deltagit i IVA:s studie att arbetet fortsätts. Det är också en rad svenska forskningsinstitutioner och myndigheter som nu arbetar med detta.

Den risk som eventuellt finns gäller inte bara högspänningsnät utan faktiskt också svaga elektromagnetiska fält som finns i anslutning till vanliga hushållsapparater i våra hem. De slutsatser som man skall dra i det här sammanhanget måste naturligtvis bygga på att forskningen har kommit mycket längre än vad den hittills har gjort. Innan vi kan vidta effektiva och riktiga åtgärder måste vi givetvis veta var de största riskerna finns och hur vi bör göra anpassningar av eventuellt inte bara planeringen för elförsörjning i stort utan kanske också våra hem. Jag vill emellertid inte föregripa denna forskning. Däremot vill jag säga att det självfallet kommer att bedrivas forskning på det här området. Detta problem är redan anhängiggjort hos både myndigheter och forskningsorganisationer.

Anf. 23 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag tar det sista som Birgitta Dahl sade som något av ett löfte om att det i framtiden kommer att finnas resurser för forskning på det här området. Det tycker jag är mycket viktigt.

Däremot blev jag litet bekymrad när Birgitta Dahl bl. a. sade att forskningen måste komma betydligt längre, innan man vidtar åtgärder. Jag får intryck av att eventuella åtgärder kommer att skjutas på en mycket avlägsen framtid. Personligen anser jag, att om ett antal undersökningar visar att det är vanligare att barn som bor i närheten av högspänningsledning- ar får cancer än andra barn, borde det ansvariga statsrådet tycka att det är ganska alarmerande. Då borde hon säga sig att alla klutar måste sättas till för att kartlägga det hela och förbereda vad som bör göras – om det alltså visar sig att det är ett orsakssamband och att det inte bara är en slump att högspänningsfälten skadar barnen. Här bör man inte vänta och se, utan här gäller det att så snart som möjligt komma till skott och vidta de åtgärder som behövs. Det faktum att det finns andra undersökningar som visar på samband när det gäller vissa typer av hushållsapparater är ju inget argument emot att man bör försöka komma fram till ett snabbt beslut. Då bör man ju i stället så fort som möjligt också undersöka den saken och se vilka åtgärder som kan vidtas. Att hänvisa till forskningen och låta det bli ett motiv för att dröja med att försöka råda bot på de problem som man ser framför sig tycker jag inte är särskilt tillfredsställande.

Anf. 24 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Får jag först läsa något ur sammanfattningen i IVA:s rapport. Först uttalar IVA beträffande ett antal säkerställda effekter: Dessa effekter är av sådan natur att kommittén f. n. ej bedömer dem som hälsorisker. Vidare skriver kommittén att det finns ett antal andra effekter, där man icke kan säkerställa orsakssambandet och därför inte heller kan tala om vilka åtgärder som fordras. Man rekommenderar därför att forskningen bedrivs intensivt i syfte att klarlägga eventuella samband för att vi skall kunna vidta adekvata åtgärder.

Detta är precis det som jag tycker behövs, och jag kommer också att medverka till dess genomförande.

Anf. 25 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Man får inte krångla till tillvaron alltför mycket. Här ser vi att barn som bor i närheten av högspänningsledningar har större benägenhet att få cancer än andra barn. Detta är en ganska allvarlig sak. Jag begär inte att man skall vidta åtgärder, innan man har klarlagt orsakssambandet – om det verkligen är högspänningsfälten eller om det är någonting annat. Men nu gäller det först att sätta till alla klutar för att få till stånd en kartläggning. Jag önskar välvilligt tolka Birgitta Dahls uttalanden som att hon är beredd att verkligen sätta till alla klutar för att få fram resultat. Men jag tycker också att vi måste ha en beredskap när resultaten kommer, och om de visar att högspänningsfälten faktiskt medför större risker för cancer, måste vi också

ha förberett åtgärder, så att vi snabbt kan vidta de förändringar i vårt energiförsörjningssystem som detta föranleder. Det är bekymmersamt om Birgitta Dahl inte är beredd att redan nu börja förbereda de åtgärder som kan behöva vidtas, om det visar sig att det här orsakssambandet verkligen finns.

Nr 42

Torsdagen den
8 december 1983

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om domänverkets
verksamhet*

7 § Svar på fråga 1983/84:172 om domänverkets verksamhet

Anf. 26 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! John Andersson har frågat industriministern om han avser att vidta några åtgärder i anledning av en ökad privatisering i domänverket.

Arbetet i regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Systemet med arbetstagarägda maskiner, som John Andersson nämner, innebär att en anställd i domänverket på egen begäran har möjlighet att skaffa en skogsmaskin och använda den i sitt arbete i skogsbruket. Detta system används endast på önskemål från anställda.

De åtgärder som tas upp i frågan faller helt inom ramen för vad domänverket självt har att besluta om enligt sin instruktion. Jag avser därför inte att vidta några åtgärder med anledning av domänverkets beslut.

Anf. 27 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Såsom framgår av frågan vill domänverket under de två kommande åren införa 60 nya arbetstagarägda maskiner. Domänverket vill också anlita externa entreprenörer samt tillämpa rotpostförsäljning.

Skogsarbetareförbundets inställning till denna förändring är klart negativ. Där hänvisar man till ett direktiv från 1976, som stadgar att externa resurser endast får användas restriktivt. Direktivet säger också att systemet med arbetstagarägda maskiner successivt bör avvecklas.

Det har alltså funnits ett beslut om att avveckla systemet. Det handlar här om vilka principer som skall vara rådande i ett statligt verk. Det är ändå ganska märkligt att statsrådet Roine Carlsson med sin fackliga bakgrund inte har någon förståelse för de anställda i domänverket och de principer som de anser skall gälla i statliga verk.

De anställdas fackliga organisationer anser – vilket jag tycker är helt riktigt – det vara principiellt fel att anställda skall stå för investeringar i miljonklassen. Dessutom är arbetstagarägda maskiner en form av ackord, vilket man naturligtvis inte kan acceptera. Vi kan förhandla och argumentera, men någon makt att sätta stopp för det här påhittet har vi inte, säger de fackliga representanterna.

Nu säger statsrådet att de åtgärder som jag har tagit upp i frågan faller helt inom ramen för vad domänverket självt har att besluta om enligt sin instruktion. Men regeringen har möjlighet att ändra i instruktionen och riktlinjerna för domänverkets verksamhet.

*Om förbättrat sam-
arbete mellan sam-
hällsägda företag*

Statsrådet Carlsson är alltså inte beredd att vidta några som helst åtgärder mot vad jag vill kalla en viss privatisering av domänverkets verksamhet!

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1983/84:182 om förbättrat samarbete mellan samhällsägda företag

Anf. 28 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Paul Lestander har frågat mig om jag kommer att ta initiativ för att förbättra samarbetet mellan företag inom Statsföretagsgruppen och andra samhällsägda företag.

I sin fråga nämner Paul Lestander särskilt Isolamin, Ecomax och Rockwool. Såväl Regioninvest i Norr AB som Rockwool AB är dotterbolag till Statsföretag AB. Regioninvest är moderbolag till Isolamin AB. Rockwool är moderbolag till ett engelskt och ett tyskt företag, vilka båda har namnet Ecomax. Isolamin och Ecomaxföretagen ingår således i Statsföretagsgruppen. Företagen marknadsför bl. a. inredningar för fartyg. De uppträder f. n. som konkurrenter på världsmarknaden.

Det ankommer på Statsföretag som moderbolag att verka för ett samarbete mellan de i gruppen ingående företagen, som kan vara fördelaktigt för gruppen. Enligt vad jag erfarit pågår det f. n. diskussioner mellan de berörda företagen om ett närmare samarbete.

Anf. 29 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Roine Carlsson nämner i sitt svar att dessa företag alla är frukter på samma träd och menar att det är alldeles till fyllest att det pågår en diskussion mellan de olika företagen. Men när man kommer ut på dessa företag ser man vilka svårigheter de har på grund av att de här diskussionerna ännu inte lett till godtagbara resultat. Man får också ganska livfulla skildringar av hur man på företagen åter och åter, till olika chefer i Statsföretag, ställt krav på att man skall få fram ett bättre samarbete. Det har givits mer eller mindre uttalade löften om det, men hittills har ingenting skett.

Jag tycker inte att Roine Carlsson skall slå sig till ro med att notera att det pågår diskussioner. Diskussioner utan åtföljande beslut, om konkreta samsarbetsprojekt, även inom marknadsföringsområdet, är ju i grund och botten ganska meningslösa. Det är ingen mening med att åter och åter ha diskussionsklubbar som inte leder någon vart. Jag tycker att Roine Carlsson på ett mycket mera handfast sätt borde gå in i den här frågan och se till att det inleds ett fruktbart samarbete.

Anf. 30 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Paul Lestander var litet orolig för att det här skall utveckla sig till en diskussionsklubb. Jag vill lugna Paul Lestander på den punkten. Det är

på det sättet att innan man kommer till beslut måste man diskutera med varandra. Jag är själv intresserad av att de statliga företagen inte skall se som sin primära uppgift att konkurrera med varandra utan gemensamt försöka nå framgångar på de marknader som de opererar på. Jag tror att vi kan vara lugna på den här punkten, Lestander. Jag är övertygad om att företagen kommer till ett beslut.

Anf. 31 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Med det här mycket mera precisa beskedet, att det är Roine Carlssons deklarerade viljeinriktning att någonting nu måste hända, känner jag mig mindre orolig. Det har gått alltför lång tid utan att man på ett riktigt sätt tagit tag i de här frågorna. När Roine Carlsson nu säger att någonting nu måste ske anser jag att det förpliktar till konkreta åtgärder.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1983/84:12

Utrikesutskottets betänkanden 1983/84:1, 3, 4, 6 och 7

Näringsutskottets betänkande 1983/84:6

10 § Föredrogs

arbetsmarknadsutskottets betänkande

1983/84:8 om särskilda sysselsättningsåtgärder m. m. (prop. 1983/84:25 delvis, 1983/84:26 delvis, 1983/84:40 delvis och 1983/84:46),

socialförsäkringsutskottets betänkande

1983/84:13 om studiestöd m. m. (prop. 1983/84:26 delvis och 1983/84:25 delvis),

kulturutskottets betänkande

1983/84:6 om anslag till vissa kyrkliga ändamål (prop. 1983/84:26 delvis),

utbildningsutskottets betänkande

1983/84:6 om särskilda sysselsättningsåtgärder (prop. 1983/84:26 delvis) och

bostadsutskottets betänkande

1983/84:7 om särskilda sysselsättningspolitiska åtgärder för budgetåret 1983/84 såvitt avser bostadsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1983/84:26 delvis).

Anf. 32 TALMANNEN:

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 8, socialförsäkringsutskottets betänkande 13, kulturutskottets betänkande 6, utbildningsutskottets betänkande 6 och bostadsutskottets betänkande 7 kommer att behandlas i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m. (AU)*

Först upptas arbetsmarknadsutskottets betänkande 8 om särskilda sysselsättningsåtgärder m. m.

Särskilda sysselsättningsåtgärder m. m.

Anf. 33 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Socialdemokraterna har regerat i drygt ett år. Det är ett och ett halvt år sedan vi kunde lyssna till hur dåvarande oppositionspolitikerna Palme, Feldt och Leijon formulerade löftespolitiken, bl. a. på det arbetsmarknadspolitiska området. Den ekonomisk-politiska debatten den 10 juni 1982 inleddes av vice ordföranden i finansutskottet, Kjell-Olof Feldt. Han pekade på de då aktuella arbetslöshetssiffrorna och uttalade ett vallöfte med följande formulering: "Vi vill för det första lägga om den ekonomiska politiken och sysselsättningspolitiken, så att Sverige på nytt får ekonomisk tillväxt och ökad sysselsättning."

Senare i debatten radade dåvarande oppositionsledaren Olof Palme upp en mängd siffror för att belysa arbetslöshetssituationen. Sedan i maj 1976 har Sverige förlorat 140 000 industrijobb, underströk han. Han menade också att AMS inte hade fått de medel som man skulle ha behövt. Följden hade blivit en öppen arbetslöshet på 130 000 personer. Så formulerade han statsmannamässigt följande mening: "En politik som oundvikligen skapar arbetslöshet kan aldrig accepteras av socialdemokratin." Litet längre fram i anförandet kom löftet tre månader före 1982 års val: "Därutöver lovar vi en enda sak och det är en beslutsam kamp mot arbetslösheten och för att på nytt få fart på den svenska ekonomin."

Så småningom fick dåvarande vice ordföranden i arbetsmarknadsutskottet Anna-Greta Leijon, i dag arbetsmarknadsminister, ordet av talmannen. Hon inledde sitt anförande med att bl. a. ställa frågan huruvida riksdagen verkligen gjort allt för att bekämpa arbetslösheten.

I dag har vi en del av facit. Vad var Palmes, Feldts och Leijons recept för ett och ett halvt år sedan? Ja, för det första skulle det anslås mera medel till arbetsmarknadsstyrelsen. För det andra skulle man låta antalet sysselsatta öka inom den offentliga sektorn. För det tredje ville man ytterligare höja skatterna, och för det fjärde hotades med fondsocialism.

Därutöver skulle man ju kunna ge Anna-Greta Leijons fråga om riksdagen verkligen gjort allt för att bekämpa arbetslösheten en fri tolkning. Tänkte möjligen Anna-Greta Leijon på vad parterna ställt till med under den gångna mandatperioden 1979-1982? Anna-Greta Leijon måste ju med flera års erfarenheter både i arbetsmarknadsdepartementet före 1976 och senare i arbetsmarknadsutskottet ha blivit allt klarare över det anmärkningsvärt bristande ansvar för sysselsättningsutvecklingen som kännetecknade både arbetsgivar- och arbetstagarparten i avtal efter avtal. Anna-Greta Leijon och nuvarande ordföranden i arbetsmarknadsutskottet, Frida Berglund, måste ju liksom många andra insiktsfulla politiker ha undrat varför det är arbetsmarknadsutskottets och riksdagens roll att år efter år "städa upp" efter

parternas ansvarslösa lönebildning i svensk ekonomi. Hur många löntagare har parternas förhandlare – medvetet och med öppna ögon – faktiskt gjort arbetslösa genom för stora nominella lönehöjningar? Hur många löntagare har förlorat sina arbeten genom den olyckliga kombinationen av dels den solidariska lönepolitiken, dels en alltför hög genomsnittlig lönenivå?

Det skulle vara intressant att få arbetsmarknadsministrerns syn på rollfördelningen i svensk politik, vad gäller lönebildningen och sysselsättningsutvecklingen. Vi står ju inför en ny avtalsrörelse, och LO:s bud kan närmast betraktas som ett sabotage gentemot regeringen.

Men å andra sidan har Anna-Greta Leijon och övriga i den socialdemokratiska regeringen redan givit ett slags svar. Samma dag som regeringen tillträdde för drygt ett år sedan genomfördes en chockdevalvering med 16 %. Då fick minsann parternas förhandlare en rejäl knäpp på näsan. Icke minst löntagaren fick en knäpp på näsan. På ett enda dygn fick flera års oansvariga avtalsuppgörelser ett annat innehåll. Reallönen sänktes med åtskilliga procent.

Vi minns vad Olof Palme som oppositionsledare sade 1977. Då hade det också blivit nödvändigt för den borgerliga regeringen att devalvera. Ni kan inte ha glömt – Anna-Greta Leijon var medlem av regeringen då – att ni med Palme och Sträng i spetsen beslöt i februari 1975 att staten skulle välja den fullkomligt unika vägen i löneavtalshistorien dvs. vara löneledande. Ni medverkade då till och har ansvaret för lönekostnadshöjningen på 40 % under tvåårsperioden 1975 och 1976. Ni lät parterna förhandla oss ur marknaden. Ni medverkade delvis och indirekt till att Palme för ett och ett halvt år sedan kunde påminna om att Sverige sedan 1976 förlorat tiotusentals industrijobb.

Mot denna bakgrund är Olof Palmes uttalande från 1977 intressant och avslöjande. Han sade: "En devalvering ökar ytterligare inflationen i vårt land. Den har därför sin udd riktad mot hushållen, barnfamiljerna och löntagarna".

Nu står vi som sagt inför en ny avtalsrörelse. LO fortsätter driva sin ansvarslösa lönepolitik eller med andra ord – säg det gärna – sysselsättningspolitik. LO har lagt ett sabotagebud. Buden från tjänstemannaorganisationerna ligger inte långt efter. Arbetslöshetssituationen är i dag försämrad. Ni höjer skatterna. Ni skall införa löntagarfonder och fondsocialism, som ytterligare höjer kostnadsläget i arbets- och näringslivet. Budgetunderskottet ökar. Lånebehovet ökar. Räntekostnaderna för lånen ökar.

Skall ni stillatigande låta LO genomdriva sitt bud i den kommande avtalsuppgörelsen? Skall parterna medvetet få skapa ytterligare arbetslöshet?

Jag är medveten om att jag något tillspetsat frågeställningarna. Men efter snart 15 års erfarenheter av en destruktiv och osolidarisk lönebildning i svensk ekonomi med både tragiska och katastrofala konsekvenser för enskilda löntagare är det dags att skärpa tonen.

Här måste en annan sak sägas. Anna-Greta Leijon vet att man tar stora risker när man devalverar. Det kan lyckas, men det kan också misslyckas.

---

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m. (AU)*

Med andra ord: Fortsätter parterna med sin ansvarslösa lönebildning, som ytterligare friställer 10 000-tals löntagare, kan andra åtgärder än devalvering bli nödvändiga.

Jag kan tänka mig att Anna-Greta Leijon eller någon annan påpekar efter mitt anförande att det har blivit bättre. Tidningarna har uppgifter om att kostnadsläget förbättrats i jämförelse med konkurrentländer. Några företag rapporterar t. o. m. om vinstökningar. Konjunkturrapporterna andas viss optimism, osv. Ja, tack och lov att de arbetslösa får höra något som de kan hänga upp förhoppningar på. Men vad hjälper detta de arbetslösa om parterna på nytt skall få göra avtalsuppgörelser som i officiella sammanhang säges vara återhållsamma och ansvarsfulla men som av allt fler kloka s. k. vanliga människor betraktas med ökad skepsis? Man måste ju inse att löntagarna har 10–15 års erfarenheter av vad parternas avtalsuppgörelser egentligen ställer till med. Man måste ju också inse att av den miljon löntagare som under senare år på ett eller annat sätt mött den för den enskilda människan katastrofala arbetslösheten blir det allt fler som, när de kommit över chocken, depressionen och vanmakten, börjar undra vem som egentligen är skuld till detta.

Herr talman! Jag har ägnat många minuter åt detta. Ledamöterna i arbetsmarknadsutskottet brukar inte göra det. Vi har andra utskott som skall ägna sig åt de förutsättningar som måste skapas i svensk ekonomi för att arbetslösheten skall vara så liten som möjligt. Men jag har ändå den här gången behandlat ämnet så här. Arbetsmarknadsutskottet tvingas se arbetslösheten och dess verkningar på mera nära håll. Utskottet prövar olika slag av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Utskottet ser kanske mera påtagligt hur miljarderna strömmar iväg. Och vad blir resultatet – som dess värre ofta är kortsiktigt? Jag upprepar att våra åtgärder tyvärr blir kortsiktiga. Vi kan samtidigt se – och detta finns redovisat i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 8, som nu skall leda till beslut i kammaren – att utöver tillfälliga kortsiktiga förbättringar är den långsiktiga utvecklingen på arbetsmarknaden mycket bekymmersam. Summan av antalet personer som är öppet arbetslösa och som sysselsätts genom olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder har tyvärr ökat. En viss minskning har naturligtvis skett under perioder av högkonjunktur, men i varje lågkonjunktur har ”toppen” legat högre än i den föregående. Även arbetslöshetsnivån vid högkonjunkturerna har successivt stigit. Arbetsmarknaden fungerar med andra ord allt sämre. Antalet lediga platser minskar.

Särskilt allvarlig är ungdomsarbetslösheten. Den trendmässiga ökningen av denna arbetslöshet fortsätter.

Utvecklingen oroar oss i arbetsmarknadsutskottet. Den måste också oro arbetsmarknadsministern.

Arbetsmarknadspolitiken har sina begränsningar. Vad gör vi när det inte finns ytterligare miljarder att ta till?

Den första reservationen i betänkandet är en gemensam borgerlig reservation. Vi anför i den att den ekonomiska politiken måste läggas om för att förbättra sysselsättningsläget. De offentliga utgifterna måste minskas.

Budgetunderskottet måste minskas. Vi kan inte fortsätta finansiera offentliga utgifter med lån. De jättelika räntekostnaderna måste minskas. Vi säger nej till skattehöjningar. Förslaget om kollektiva löntagarfonder måste avvisas.

Min kollega Bengt Wittbom kommer att ytterligare utveckla hur vi moderater ser på arbetsmarknadspolitiken, speciellt ungdomsarbetslösheten, och på en del andra frågor i betänkandet. Jag har belyst vår syn på den allmänna inriktningen av åtgärderna och ber med detta att få yrka bifall till reservation nr 1 och till alla övriga reservationer i betänkandet som vi moderater har undertecknat.

Anf. 34 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Riksdagen beslutade våren 1982 genom att bifalla en centermotion med en rösts majoritet att alla ungdomar upp till 21 år skulle erbjudas utbildning, praktik eller arbete – inte bidrag. Centern ansåg att den s. k. arbetslinjen var att föredra framför bidragslinjen. Våren 1982 var socialdemokraterna i opposition och föredrog därvid tillsammans med kommunisterna att stå kvar vid bidragslinjen.

Bakgrunden till centermotionen var då som nu insikten om att det största hotet mot många ungdomars hälsa och sociala utveckling är just ungdomsarbetslösheten. Detta gäller i synnerhet de ungdomar som upplevt en splittrad uppväxtmiljö, börjat tidigt med olika missbruk, suttit av skolan osv. Speciellt för dessa, men även för andra, ökar risken för en mindre god livsstil, ifall de skall börja sitt vuxna liv i arbetslöshet.

Centerns grundinställning är att alla ungdomar måste få en ärlig chans, men att vi också måste ställa ordentliga krav på dem som tvekar att ta chansen. Centern anser att alla jobb är meningsfullare än arbetslöshet och bidrag. Detta innebär i sin tur att erbjudet arbete alltid skall antas i avvaktan på den utbildning eller det arbete som han eller hon eftersträvar.

Det är emellertid mycket viktigt att ungdomarna är förvissade om att samhällets hjälpkrafter inte glömmet bort dem därför att de kommit in i s. k. ungdomslag. De måste känna och veta att de inte är bortglömda. Arbetet med att uppfylla realistiska krav på utbildning och arbete skall pågå hos de organ som av samhället har fått sådana uppgifter.

Samtidigt bör det sägas att, oavsett om han eller hon är i ungdomslag eller inte, skall var och en ges rådet: Ta egna initiativ och förlita er inte så mycket på arbetsförmedlare och andra! De egna initiativen leder i de flesta fallen längst när det gäller att komma dit man vill.

Centern noterar att socialdemokraterna i regeringsställning delvis har nyktrat till och nu närmar sig arbetslinjen. Vi kunde ha kommit långt, om socialdemokraterna redan våren 1982 begripit att arbetslinjen är att föredra, i synnerhet för unga. Mittenregeringen hade svårt att uppfylla riksdagsbeslutet från våren 1982 genom att LO i princip vägrade att förhandla före valdagen – naturligtvis styrkt genom socialdemokratiska partiets negativa inställning.

De förslag som socialdemokraterna nu ställer sig bakom är ett steg framåt

Nr 42

Torsdagen den
8 december 1983

---

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m. (AU)*

---

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

för socialdemokraterna, men sett ur ungdomarnas synpunkt har förslaget betydande brister. Det gäller först och främst beträffande arbetsdagens längd. Regeringen föreslår att 18–19-åringars första arbetslivserfarenhet skall bestå av halvtidsarbete. Centerpartiet anser att det är viktigt att ungdomarna får de arbetstider som är de normala för arbetsplatserna. Det innebär i regel åtta timmars arbetsdag. En mycket viktig del av vad vi kallar arbetslivserfarenhet grundar sig på att följa rådande arbetstider, dvs. att komma in i arbetslivets rytm. Centern avvisar därför regeringens förslag på denna punkt och föreslår normala arbetstider.

Den andra punkten centerpartiet inte kan acceptera är att alla ungdomsjobben skall bedrivas inom den offentliga sektorn. Detta är felaktigt på flera sätt.

För det första finns det många ungdomar som tänker sig en framtid inom näringslivet. Då bör de rimligen också få en chans att få ett ungdomsjobb inom näringslivet.

För det andra är det sannolikt så att antalet anställda inom den offentliga sektorn inte kommer att öka under denna valperiod. Då måste det vara felaktigt att lotsa alla arbetslösa 18–19-åringar in i den offentliga sektorn.

För det tredje är arbetslösheten nu så hög att det borde vara ett intresse för riksdagen att inte stifta lagar som utestänger en stor mängd arbetsgivare. En socialdemokratisk motionär oroar sig t. ex. över att regeringens förslag utestänger ungdomar från att få arbeta inom de kommunala bolagen. Det är i och för sig en riktig iakttagelse, men oron borde rätteligen också gälla att ungdomar stängs ute från det privata näringslivet.

Centerpartiet anser, liksom nu regeringen, att det är viktigt att kommunerna får det slutliga uppföljningsansvaret för att alla 18–19-åringar får utbildning, praktik eller arbete. Vi anser dock att det ligger i allas intresse att så många jobb som möjligt kommer till i servicenäringarna, inom jord- och skogsbruket, i det tillverkande näringslivet – ja, över huvud taget inom det privata näringslivet.

Därför yrkar vi avslag på regeringens förslag om att ungdomarna skall utestängas ifrån det privata näringslivet och begär i stället att alla arbetsplatser skall vara öppna för ungdomarna.

Den tredje punkten gäller ungdomslönerna. Centern har i motion efter motion sagt – fritt översatt – att det är bättre att ungdomarna i stället för att få 100 kr. i s. k. KAS-ersättning får några tiotus till men får göra en insats för pengarna. Regeringen föreslår nu att arbetslivsinsatsen skall vara fyra timmar och att lönen skall vara 120 kr. Enligt pressen lär regeringen i det längsta ha haft som sin uppfattning att de 100 KAS-kronorna skulle bli arbetsersättning för de fyra timmarna. Detta godtogs tydligen inte av LO – och regeringen gav efter. Centern anser att kan regering och riksdag besluta om KAS-ersättningens storlek, så kan riksdagen också besluta om ungdomslagslönerna i ett läge där arbetsmarknadens parter inte har kunnat komma till en vettig uppgörelse. Centern föreslår 20 kr. i timmen eller 160 kr. per dag. Vi anser att staten inte har råd med högre ersättning.

Vi anser också att det från 18–19-åringarnas synpunkt är bättre att få 160

kr. för en hel arbetsdag än att få 100 kr. för att gå arbetslös eller att få 120 kr. för en halv arbetsdag. Man kan alltid diskutera lörens storlek, men låt mig påpeka att i denna kammare har accepterats att en hundralapp per dag skall vara en godtagbar ersättning till arbetslösa ungdomar. Enligt vår uppfattning måste det vara lättare att klara sig på 160 kr. per dag än på en KAS-ersättning på 100 kr. per dag eller på regeringens förslag om 120 kr. per dag. Centern anser att dagsersättningens storlek är en väsentligare fråga än timersättningsens. 20 kr. per timme och heldagsarbete är en klart bättre lösning än socialdemokraternas 30 kr. per timme och halvdagsarbete.

När det gäller ungdomsjobb inom den privata sektorn anser vi att statsbidraget skall vara 120 kr. per dag plus socialavgifter. Vi anser att de privata arbetsgivarna skall betala 40 kr. per dag, dock inga arbetsgivaravgifter.

Den fjärde punkten som jag vill nämna är frågan om ungdomslagen och de förståndshandikappade ungdomarna. I tre motioner framhålls att förståndshandikappade ungdomar i åldern upp till 25 år bör få ingå i ungdomslagen, detta på grund av den förlängda skolplikt som gäller för dessa ungdomar. I skön förening skyller socialdemokrater och moderater sitt negativa ställningstagande till att låta förståndshandikappade ingå i ungdomslagen på handikapputredningen. Detta är ingenting annat än de obotfärdigas förhinder.

Logiskt måste det vara helt riktigt att ungdomslagen får gälla förståndshandikappade upp till 25 år. All handikappolitik går ju som bekant ut på att förståndshandikappade skall i så stor utsträckning som möjligt leva bland andra i samhället. Detta torde också stå helt klart för socialdemokrater och moderater, och då borde man hålla sig för god för att hänvisa till handikapputredningen. Centerpartiet yrkar alltså på att motionerna 27, 29 och 32 bifalls i de delar de berör att förståndshandikappade ungdomar upp till 25 år skall få ingå i ungdomslagen.

En annan fråga som nog måste uppmärksammas när det gäller ungdomarnas inträde på arbetsmarknaden är det intresse som finns att starta eget, antingen som egen företagare eller också i kooperativ form. Att få fram nya företagare är enligt centerns uppfattning en av de allra viktigaste uppgifterna under 1980-talet. Här behövs okonventionella metoder. Myndigheter och fackliga organisationer får lov att strunta i sedvanliga metoder och i stället vara beredda att med ungdomarna diskutera fram skraddarsydda lösningar. Därvid är det viktigt att företagandets villkor uppmärksammas i speciella utbildningsinsatser.

När det gäller arbetsorganisationen verkar regeringsförslaget enbart gå ut på att ungdomarna i stora grupper skall få arbeta inom den offentliga sektorn. Arbetsformen att arbeta i lag passar naturligtvis ibland, men många uppgifter torde bli bättre utförda, samt ge större arbetslivserfarenhet, ifall de får utföras enskilt tillsammans med någon ordinarie arbetstagare. Eftersom centern föreslår att ungdomarna lika gärna skall få arbeta inom näringslivet, vill vi påpeka att det inom näringslivet endast i undantagsfall torde bli tal om hela ungdomsgrupper. I alla småföretag inom jord- och skogsbruket, i

Torsdagen den
8 december 1983

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m. (AU)*

servicenäringarna samt i tillverkningsindustrin torde det nästan undantagslöst vara fråga om enskild placering. Centerpartiet avvisar därför regeringens felaktiga syn på hur arbetet skall organiseras.

Jag har tidigare beklagat regeringens senfärdighet när det gäller åtgärder mot ungdomsarbetslösheten. Vi fattar nu ett riksdagsbeslut i december månad, och till nyåret får kommunerna ta ansvaret för verkställigheten. Man måste beklaga att regeringen inte kom till skott tidigare. Det verkar som om det var först när regeringen fick klart för sig hur hög ungdomsarbetslösheten var i september som uppvaknandet kom. Även om så var fallet, skulle det inte ha varit för mycket begärt att regeringen hade haft ett fullständigt förslag liggande färdigt vid riksmötesstarten. I stället har frågan handlagts så, att delar av förslaget kommit riksdagen till handa så sent som i slutet av oktober.

Kontakten med kommunerna har tydligen regeringen klarat av internt inom partiet – med John-Olle Persson. Det skulle ha varit bra för sakfrågan om regeringen hade bemödat sig om att samtala med Kommunförbundets samtliga partiföreträdare. Den ordningen har tidigare varit gällande. Nu har vi en situation då kommunerna får reda på riksdagens beslut samtidigt som de skall dra i gång verksamheten. Regeringen tog, trots en här påtalad bristfällig handläggning, lång tid på sig för att få fram ett halvdant förslag. Man kan förstå att regeringens förfaringsätt har skapat irritation i kommunerna.

I detta sammanhang vill jag också peka på centerpartiets förslag om att redan detta år utöka lärlingsplatserna med 5 000. Samtidigt vill vi att lärlingsplatserna ytterligare utökas för budgetåret 1984/85. Vi lägger fram detta förslag med utgångspunkt i de positiva resultat hittillsvarande lärlingsutbildning givit. Närpå alla har fått arbete inom det företag där de haft sin lärlingsutbildning.

När ungdomsarbetslösheten tidigare behandlats i riksdagen har moderater och folkpartister i stort sett haft samma syn som centerpartiet. De har därför i huvudsak stått bakom våra uppfattningar. Jag noterar att dessa båda partier nu valt den bekväma avslagslinjen, utan att egentligen presentera hållbara alternativ. De arbetslösa ungdomarna är – och har skäl att vara – mycket besvikna på socialdemokraterna, men torde vid studium av m- och fp-alternativen ha goda skäl att känna besvikelse även med dem.

Det är klart att den viktigaste åtgärden när det gäller ungdomars inträde på arbetsmarknaden är att få ekonomin i balans. De stora budgetunderskotten blir därmed ett hot mot sysselsättningen på två sätt: dels genom att Sverige riskerar att få en i förhållande till omvärlden alltför hög inflation, dels genom att den totala offentliga sektorn underfinansieras i förhållande till sin storlek. Detta gör det nästan omöjligt för den offentliga sektorn att i någon större utsträckning delta i en offensiv sysselsättningspolitik. Socialdemokraternas löftesbeströdda valrörelse var därför mycket olycklig. Vettiga besparingar revs upp, och löftena har blockerat en bra sparpolitik. Trots ordentliga skattehöjningar har vi fått en stor ökning av budgetunderskottet. Allt detta har varit till nackdel för den långsiktiga sysselsättningen, och då vet vi av statistiken och av praktiska erfarenheter att det är ungdomarna som råkar värst ut.

Avslutningsvis vill jag i fråga om detta avsnitt beröra, att ifall något område är betjänt av en byråkratisk frizon – det numera så bekanta uttrycket – så är det när det gäller ungdomarnas inträde på arbetsmarknaden. Tyvärr upplever många ungdomar och arbetsgivare oändliga handläggningstider, fackliga hinder och krångel i största allmänhet. Det verkar vara så att civilminister Bo Holmberg har tagit som sin uppgift att tala mot byråkrati och för byråkratiska frizoner – medan regeringen i sin helhet, Holmberg inräknad, i praktisk handling krånglar till tillvaron mer och mer. När det gäller ungdomarnas inträde på arbetsmarknaden måste det verkligen bli tal om en byråkratisk frizon. Det är, fru arbetsmarknadsminister, viktigare att lyssna till ungdomarna än till de fackliga organisationerna.

Ständigt sägs det att ungdomsjobben inte får inkräkta på andra jobb, att jobb inte får utföras som kan betraktas som ordinarie arbetsuppgifter osv. Å andra sidan framhålls att jobben skall vara meningsfulla. Detta är klart motstridiga ståndpunkter, som öppnar för godtycke och missförstånd.

Jag tror att det vore bra för alla parter om detta konstiga prat försvann och alla erkände att ungdomarna måste få vara med i de ordinarie arbetsuppgifterna.

Herr talman! Att utrota ungdomsarbetslösheten bland ungdomar i de känsligaste ungdomsåren är inte bara en solidaritetsfråga utan också en god investering för framtiden och en bas för fortsatt välståndsutveckling i vårt land.

Centerpartiet har i partimotionen framfört att regeringens förslag om ett direkt avskaffande av alla beredskapsarbeten är felaktigt. Det blir erfarenhetsmässigt bl. a. alltid informationsproblem när man byter ett system mot ett annat. Centern anser dessutom att rekryteringsstöd till privat näringsliv och beredskapsarbeten kompletterar varandra, framför allt i ett övergångsskede. Vi noterar med stor tillfredsställelse att socialdemokraterna i utskottet har övergett regeringslinjen. En majoritet slår nu vakt om enskilda beredskapsarbeten.

Centern och folkpartiet påtalar i en gemensam reservation regeringens och majoritetens negativa inställning till handikappade som måste erhålla lönebidragsmedel för att kunna få en anställning. Centern har i sin motion påpekat att flera länsarbetsnämnder har anmält att pengarna för lönebidrag har tagit slut. Vi konstaterar att i det arbetsmarknadsläge som råder är insatser för handikappade nödvändiga. Det är därför med förvåning som vi noterar att socialdemokrater och moderater slår följe med varandra och är negativa till ytterligare pengar för handikappade.

Avslutningsvis vill jag, herr arbetsmarknadsminister, peka på vad ett enigt utskott säger om dataregistreringsverksamheten i Ramsele och de databasverksamheter som bedrivs i Jörn, Jokkmokk och Pajala. Utskottet noterar helt enkelt att dessa verksamheter har en stor betydelse för sysselsättningen på ifrågavarande orter. Personligen förväntar jag mig att regeringen lägger fram förslag om en varaktig lösning i budgetpropositionen.

Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 20, 22, 24, 29, 33, 35, 38 och 40.

Torsdagen den
8 december 1983

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

Anf. 35 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! När vi nu närmar oss ett nytt år, kan vi se tillbaka på en höst med utomordentligt stora problem på den svenska arbetsmarknaden. Vi har tvingats notera de högsta arbetslöshetstalen i modern tid, samtidigt som antalet personer som omfattas av arbetsmarknadspolitiska åtgärder har varit mycket stort. I oktober månad i år var inte mindre än 315 000 personer antingen arbetslösa eller sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Detta innebär en ökning med ca 40 000 personer vid en jämförelse med situationen ett år tidigare.

Vi kan alltså konstatera att utvecklingen sedan den socialdemokratiska regeringen tillträdde inte blev vad socialdemokraterna utlovade före valet 1982. Vi minns alla – och det gör framför allt de arbetslösa – de välformulerade propagandatalen om de mänskliga tragedier som en hög arbetslöshet medförde, inte minst bland ungdomarna. Man drog sig inte ens för att beskylla tidigare regeringar för att medvetet skapa arbetslöshet. Med en socialdemokratisk regering skulle situationen genast förbättras. De arbetslösa kunde vara säkra på att arbetslösheten skulle minska, bara socialdemokraterna kom till makten.

Verkligheten blev en annan. Det är lätt att förstå den känsla av besvikelse som de arbetslösa känner i dag, mer än ett år senare. Socialdemokraterna blev sina överbuds och slarviga löftens egna fångar.

Från folkpartiets sida har vi betonat att insatser mot arbetslösheten måste ges högsta prioritet. Men om det skall prioriteras, måste ju någonting hållas tillbaka.

I valrörelsen pekade vi på de uppoffringar som krävdes för att vi skulle kunna möta 1980-talets problem. Vi kunde inte lova några snabba förbättringar på arbetsmarknaden. Vi kunde bara lova att göra allt som stod i vår makt för att försöka bemästra problemen. Jag vill säga att det under den sexårsperiod då folkpartiet hade ansvaret för arbetsmarknadspolitiken inom regeringen bedrevs en arbetsmarknadspolitik med offensiv inriktning och en klar social profil.

För att möta problemen på arbetsmarknaden på längre sikt måste vi få ordning på statens finanser. På avgörande punkter har vi inom folkpartiet en annan uppfattning än regeringen om hur detta skall gå till. Vi måste få stopp på ökningen av de offentliga utgifterna och därmed följande skattehöjningar. Regeringen har hitintills valt en annan väg. Under dess första år har skatterna höjts med mellan 12- och 13 miljarder kronor och de offentliga utgifterna med ännu mer. Följden har blivit att budgetunderskottet har ökat kraftigt – till ca 90 miljarder kronor.

I en desperat iver att skyla över arbetslöshetssiffrorna föreslår regeringen en rad defensiva åtgärder. Det är med förvåning man konstaterar detta mot bakgrund av att arbetsmarknaden under en längre tid kommit att fungera allt sämre. Antalet arbetslösa och antalet personer sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder har trendmässigt ökat. Vid varje högkonjunktur har ett allt större antal personer stått till arbetsmarknadens förfogande. Rekryteringssvårigheter i expansiva branscher och företag visar sig allt

tidigare i konjunkturuppgången.

Under oppositionsåren talades i reservationer från socialdemokratiskt håll, ofta med Anna-Greta Leijon som första namn, om den nya strategi som var nödvändig. I början av september i år utlovade Anna-Greta Leijon nya ideer och förslag för att komma till rätta med problemen på arbetsmarknaden.

Men regeringen har inte ens orkat med några konstruktiva förslag för att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten. Hittills har regeringen slopat yrkesintroduktionen och stoppat de kommunala ungdomsslussarna. Man har inte lyckats slutföra de av den förra regeringen inledda förhandlingarna med parterna om en vidgning av ungdomsplatserna till att omfatta också 18-19-åringarna. Nedskärningen av antalet platser i högskolan har berövat flera tusen ungdomar möjlighet till fortsatt utbildning.

I propositionen föreslås nu ett statligt tvångssystem med s. k. ungdomslag. Det innebär att 18-19-åringarna skall ges halvtidsuppgifter inom den offentliga sektorn med avtalsenlig lön under fyra timmar. Verksamheten föreslås starta vid årsskiftet och successivt byggas ut, så att ungefär 20 000 ungdomar kan komma att omfattas.

Det positiva – det skall sägas – är att regeringen vill ersätta det man själv kallar för "kontantlinjen" med "arbetslinjen". På den här punkten har vi inga delade meningar om värdet av att kunna ge ungdomar ett meningsfullt arbete. En sådan ambition låg också bakom förslaget från den förra regeringen om de s. k. kommunala ungdomsslussarna.

Förslaget om ungdomslag är emellertid olämpligt utformat på flera viktiga punkter. Det är därtill oklart.

Förslaget innebär en lagstiftning som i praktiken kommer att "låsa in" ungdomarna i tillfälliga kommunala jobb i stället för att "slussa ut" dem i jobb inom näringslivet som kan bli varaktiga. Ungdomslagen skall enligt propositionen enbart kunna ordnas hos offentliga arbetsgivare med det slutliga lagreglerade ansvaret hos primärkommunerna. Denna bindning till den offentliga sektorn anser vi från folkpartiets sida vara felaktig. I propositionen sägs också att ersättning skall utgå med avtalsenlig lön.

Det föreslagna systemet är enligt folkpartiets mening stelbent och föga flexibelt och kommer att försvåra tillkomsten av andra lokalt bättre anpassade lösningar. Risken är också mycket stor att försök att finna andra sysselsättningar eller utbildningar för ungdomarna kommer att minska och ungdomarna därigenom bara "stoppas undan" i en inte alltför meningsfull verksamhet. I värsta fall kan detta pågå i uppemot två år. Det enda konkreta skulle i så fall vara att man naturligtvis får friserade arbetslöshetssiffror och att därmed det allvarliga läget i realiteten döljs.

Det är mycket osäkert om kommunerna kan åstadkomma dessa arbetstillfällen – ens på halvtid – för 20 000 18-19-åringar. Jag erinrar mig att Anna-Greta Leijon under förra vårens arbetsmarknadspolitiska debatt i riksdagen – då som talesman för oppositionen – sade att regeringen under de senaste åren lassat över en lång rad av sina problem på kommunerna och att många kommuner i längden inte skulle klara av saken, i synnerhet inte de

Nr 42

Torsdagen den
8 december 1983

---

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m. (AU)*

Torsdagen den
8 december 1983

---

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

med stora arbetslöshetsproblem. Man måste, herr talman, fråga sig vilka dramatiska förändringar det är som gör att man från socialdemokratiskt håll nu i regeringsställning anser sig kunna göra helt om och föreslå att kommunerna genom lag skall åläggas att skaffa fram meningsfulla jobb åt de arbetslösa 18–19-åringarna. Genom förslaget tvingande karaktär är det stor risk att de arbetsuppgifter som kan plockas fram kommer att uppfattas som inte tillräckligt meningsfulla.

Det finns ytterligare invändningar som kan göras mot regeringens förslag och som vi tagit upp i vår partimotion. Vi anser därför att förslaget bör avvisas av riksdagen.

I stället bör man bygga vidare på att utveckla redan existerande och lokalt anpassade system i kommunerna för att anvisa sysselsättning åt de ungdomar det här gäller. De s. k. ungdomsplatserna för 16–17-åringar har tillkommit efter avtal mellan arbetsmarknadens parter. Regeringen bör ta nya initiativ för att få till stånd motsvarande avtal för ungdomar i de här aktuella åldersgrupperna. För att snabbt få ned företagets kostnader vid anställning av ungdomar bör förslag läggas fram om en nedsättning av arbetsgivaravgifterna. Denna nedsättning bör första året vara 10 %. Under de följande åren bör nedsättningen successivt trappas av. Under denna period bör parterna avtala om att t. ex. ungdomslönerna skulle kunna hållas konstanta. På det sättet kan ungdomarna få möjlighet till en kraftig konkurrensförbättring i lönehänseende, och de uppnår en vidgning av den arbetsmarknad som står till deras förfogande. Ett annat sätt att förbättra ungdomarnas situation är att temporärt slopa socialförsäkringsavgifterna för ungdomar som startar egen verksamhet och befria allt nyföretagande från den allmänna löneavgiften.

Regeringens förslag om införande av ett rekryteringsstöd ligger väl i linje med tidigare folkpartiförslag att stimulera företag till nyanställningar inför en väntad konjunkturuppgång. Vi tillstyrker därför förslaget när det gäller statsbidrag och formerna härför.

I propositionen föreslås att de enskilda beredskapsarbetena skall försvinna. Vi har motsatt oss detta. Det har omvittnats från många håll, inte minst från de mindre företagen, att enskilda beredskapsarbeten ofta leder till fast anställning. På en liten arbetsplats är det viktigt att man lär känna en person innan han eller hon får en fast plats i arbetslaget. Detta har kunnat ske genom beredskapsarbete under dessa sex månader.

De enskilda beredskapsarbetena har också ett särskilt värde genom de möjligheter de erbjuder att ge en breddad arbetslivserfarenhet.

Vi har därför föreslagit att möjligheterna att anvisa enskilda beredskapsarbeten inte skall tas bort. De bör kunna anvisas i sådana fall då förmedlingen annars skulle ha stora svårigheter att få en person placerad.

Det är glädjande att konstatera att utskottet enhälligt avvisat propositionen på denna punkt. Enligt arbetsmarknadsutskottets förslag kommer i fortsättningen samma bidrag som för rekryteringsplatser – dvs. 50 % av den totala lönekostnaden – att utgå till enskilda beredskapsarbeten. Vi har lagt till en viktig punkt, nämligen att det skall bli en klart smidigare handläggning, så att man betydligt snabbare kan komma till ett anställningsförfarande

än vad som hittills varit möjligt.

Jag har tidigare pekat på arbetsmarknadsutbildningens betydelse för att underlätta nödvändiga omställningar på arbetsmarknaden. I propositionen föreslås ytterligare resurstillskott för att starta särskilda AMU-kurser inom datateknik och elektronik samt för att utvidga starta-egget-kurser. Enligt vår uppfattning är kurser på dessa områden angelägna och bör komma till stånd. Vi menar emellertid att medel bör kunna tillhandahållas genom omprioriteringar, varvid t. ex. kurser inom allmän kontorsteknik skulle kunna dras ned. Arbetsmarknadsstyrelsen har mycket stora anslag till sitt förfogande, och det bör vara ett naturligt inslag i planeringen av hur dessa används att se till att anordnade kurser tillkommer på de områden där behovet av och efterfrågan på arbetskraft är störst.

Ytterligare ett sätt att öka flexibiliteten inom arbetsmarknadsutbildningen är att i allt större utsträckning köpa utbildning. Även detta bör kunna ske genom omprioriteringar inom ramen för AMS existerande anslag.

Herr talman! Handikappade kan känna besvikelse. Det antal lönebidrag som nu utgår är otillräckliga. Men halsstarrigt säger regeringen nej till en relativt billig men värdefull arbetsmarknadspolitisk insats för dem som har det allra svårast. Tyvärr är det ytterligare ett exempel på socialdemokraternas omsvängning från oppositionstiden. Då hade man en positiv syn på de handikappade – nu driver man en hård linje i kanslihuset.

Inför 1980- och 1990-talets problem måste vi ha en genomtänkt arbetsmarknadspolitisk strategi. Vad regeringen har för beredskap för förändringar på arbetsmarknaden ger propositionen ingen vägledning om.

Jag tror att det finns anledning att nämna den ökade datoriseringen, uppbromsningen av den offentliga sektorns expansion samt den fortsatta omstruktureringen av svenskt näringsliv, för att konkret peka på vad vi behöver beakta.

Den arbetsmarknadspolitiska medelsarsenalen måste vara oerhört flexibel för att kunna möta framtidens problem. Rörligheten på arbetsmarknaden måste underlättas, vilket ställer stora krav på bl. a. arbetsmarknadsutbildningen. Inte minst ungdomarna måste erbjudas en bättre och mer näringslivsanpassad utbildning, som underlättar deras inträde på arbetsmarknaden. Här spelar också lönestrukturen en viktig roll. Staten som arbetstgivare har viss möjlighet att påverka denna.

Arbetsmarknadspolitiken måste över huvud taget stimulera till permanent sysselsättning inom näringslivet. De arbetssökande måste ges chans i framtidsinriktade expansiva branscher. Här skulle lärlingsutbildning, ungdomsavtal, utvidgning av ungdomsplatser och ekonomiska lättnader för ungdomars lönebikostnader samt ekonomisk stimulans för ungdomar som vill starta eget vara offensiva inslag i en sådan politik.

För att lösa de långsiktiga problemen på arbetsmarknaden tror jag också att vi måste ta tag i arbetstidsfrågorna. Erbjuder vi i ökad utsträckning kortare arbetstid till dem som av olika skäl eftersträvar det, får vi samtidigt ökade möjligheter för andra att få ett jobb.

Tyvärr har regeringen inte förmått angripa problemen långsiktigt. Den

proposition vi nu behandlar innehåller på dessa punkter inte något nytänkande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de folkpartistiska reservationerna i arbetsmarknadsutskottets betänkande 8.

Anf. 36 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Arbetslösheten är fortfarande stor – ca 150 000 människor är öppet arbetslösa. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder omfattar ungefär 166 000 personer, som då inte har ett ordinarie arbete. Sammanlagt är det ungefär 300 000 människor som är i behov av ett fast arbete i dag. I spåren av arbetslösheten dör eller hotas hela samhällen, och hela regioner avfolkas. Vi kan konstatera att över 150 000 industrijobb har försvunnit sedan 1976. Denna utveckling fortsätter. Industriinvesteringarna har sjunkit stadigt sedan mitten av 1970-talet och uppgår nu till mindre än hälften av vad de tidigare gjort. De svenska storbolagen investerar ju alltmer utomlands, i dag mer än vad de sammanlagt investerar i Sverige. Kapitalexporten har tiodubblats sedan 1970.

I stället för att investera i produktiv verksamhet för att gagna sysselsättningen i landet flyr kapitalet till spekulation och finansiella transaktioner, som spelar en parasitär och skadlig roll i ekonomin. Många av de mest vinstrika företagen har under en följd av år tillåtits avskeda och permittera arbetare, avveckla produktion i Sverige och upphöra med utvinning och förädling av landets råvaror.

Sysselsättningen har tidigare i viss mån upprätthållits av samhällets investeringar och service inom den offentliga sektorn. Den borgerliga svångrempolitiken, oavsett regeringens etikett, urholkar kommunernas ekonomi och kommer endast att spåda på arbetslösheten. Investeringarna för framtiden faller drastiskt. Många regioner avfolkas och får allt sämre skattekraft. Arbetslösheten ökar bland ungdomen. Människor utförsäkras i allt större omfattning och blir beroende av socialt understöd.

Sådan är dagens verklighet. Kapitalismen urartar alltmer. Det självklara kravet på arbete åt alla sviks i grunden.

De politiska högerkrafterna propagerar för ett fortsatt kapitalistiskt vanstyre. Kapitalismens kris skall de arbetande betala. SAF:s ekonomer propagerar nu öppet för ökad arbetslöshet för att man skall klara kapitalismens kris – en modell som är snarlik den reaktionära politik som förs av en rad västländer.

F. n. präglas Sverige av att storföretagen har mycket stora vinster. Likvida medel finns i överskott. Investeringarna ligger trots detta på en mycket låg nivå. Börs- och förmögenhetsvinsterna slår alla tidigare rekord. De arbetande drabbas av arbetslöshet och sänkta realinkomster. Och i detta läge kan moderaten Alf Wennerfors och hela moderata partiet säga att LO:s bud på 7 % är ett överbud! De har dessutom farhågor för att regeringen skulle acceptera detta bud. Men med detta bud bara bibehålls reallönerna i dagens läge. Jag tycker att den reaktionära politik som moderaterna för i det här hänseendet väl avspeglas i verkligheten.

Regeringens politik går ut på att understödja en exportledd tillväxt. Företagen skall tillåtas öka sin lönsamhet för att förhoppningsvis kunna investera och exportera. Det går ut över de arbetande och arbetslösa. Lönerna hålls nere, och framför allt skall kommunerna inte tillföras medel från kapitalvinsterna. Dessutom sägs det att det övergripande målet för regeringens politik skall vara att minska budgetunderskottet, till förfång för sysselsättningen, kommunerna och de arbetande.

Det är utifrån dessa politiska positioner som man skall se regeringens förslag till sysselsättningsbefrämjande åtgärder. Dessa åtgärder innebär en stimulans till kortsiktiga arbetsmarknadspolitiska lösningar, där bristen på åtgärder för fasta arbeten är det mest synbara. Förhoppningarna att den privata marknaden skall öka och kunna ta emot mer arbetskraft är en illusion. I kampen mot arbetslösheten skall man hela tiden ta hänsyn till budgetunderskottet. Men i själva verket innebär denna politik att man befäster den strukturella arbetslöshet som vi har i vårt land.

Vpk kan naturligtvis inte acceptera en reaktionär borgerlig politik som skall övervältra kapitalismens krisbördor på det arbetande folket. Vi kan inte heller acceptera regeringens politiska tänkande att underordna sig storfinansens krafter, i hopp om att de skall klara samhällskrisen.

Nej, kampen mot arbetslösheten måste bli det primära, det överordnade målet i den ekonomiska politiken. Budgetpolitiken skall då tjäna målet att klara arbetslösheten, inte vara överordnad den. Det kan tänkas att man måste acceptera vissa budgetunderskott och att öka dem under vissa perioder. Men med rätta åtgärder och rätta investeringar kommer vi på sikt att klara budgetunderskottet. Investeringsmedel behöver inte rätt använda innebära någon konflikt mellan sysselsättningspolitik och budgetpolitik.

Därför måste sysselsättningspolitiken utgå från den förutsättningen att den offentliga sektorn är spjutspetsen i kampen mot arbetslösheten. Det är i samhälleliga former och via samhälleliga institutioner som de nya arbetena skall skapas. Strukturella problem kräver strukturella åtgärder, åtgärder som börjar bryta det rådande systemets ramar.

Den offentliga sektorn innefattar många kvantitativa och kvalitativa bristområden som vi kan satsa på i dagens läge och som det är önskvärt att ta i anspråk i krisbekämpande syfte i en krisbekämpande politik. Vid årets riksmöte har vpk föreslagit att det skall skapas 35 000 arbetstillfällen inom den offentliga sektorn. Det kostar fem miljarder. Det är precis de fem miljarder som den borgerliga regeringen så att säga stal från kommunerna för några år sedan. Detta ingår i ett program för 100 000 nya jobb för den offentliga sektorn. Men naturligtvis måste vi också se till att de beredskapsarbeten som finns inom den offentliga sektorn omvandlas till fasta arbeten.

Också organisationsformen för arbetsmarknadspolitiken måste ändras. Arbetslöshet och undersysselsättning är ju strukturella, bestående inslag i ekonomin numera. De måste mötas med långsiktiga och kontinuerliga insatser. Tillfälliga, ettåriga åtgärder och perspektiv räcker inte längre.

På kortare sikt är det alltså den offentliga sektorn som skall svara för sysselsättningsökningen. Men givetvis måste en ökning av antalet industriar-

beten stå i centrum. Vpk har inom ramen för industripolitiska initiativ pekat på områden där man kan utveckla industripolitiken. Det gäller att få ett tillskott av industriarbeten i det här landet, där vi satsar allt som är möjligt på en industriproduktion med färdigvaror. Det är där vi kan satsa på utveckling och se att vi får arbetstillfällen som kan gagna det svenska samhället på sikt.

Det behövs därför ett program för 100 000 industrijobb inom det snaraste. Det måste tas fram – det är ett villkor för den fortsatta existensen av svensk industripolitik i vårt land som kan göra att Sverige blir kvar som industrination.

Det behövs alltså offensiva satsningar vad gäller industrin och den offentliga sektorn. Dessutom måste insikten komma om en bättre anpassning av det framtida utbudet av arbetskraft och det tillgängliga antalet timmar i avlönat arbete. En arbetstidsförkortning är därför nödvändig, och regeringen måste utarbeta ett program för att förverkliga detta under 1980-talet.

Det finns en rad skäl för att förkorta arbetstiden. Framför allt gäller det jämlikheten mellan män och kvinnor. Det är också en klassfråga, och de långa arbetstiderna drabbar framför allt småbarnsföräldrar, kroppsarbetare och låginkomsttagare. En arbetstidsförkortning är vidare en viktig förutsättning för föräldrars umgänge med barnen och människors deltagande i den demokratiska processen.

En arbetstidsförkortning kommer också att få positiva effekter på sysselsättningen. Den ger fler jobb. Den insikten ligger bakom den rörelse för kortare arbetstid som har vuxit sig stark i Europa. Socialdemokraterna har inte insett detta ännu. Den svenska LO-ledningen är nu ensam bland fackliga ledningar i Västeuropa om att inte kräva åtgärder för en kortare arbetsdag. Det är beklagligt. Därigenom riskerar ju landets arbetare att arbetsköparsidan tar hand om frågan och genomför arbetstidsförkortningen på sina villkor, någonting i stil med vad Elver Jonsson gärna skulle se. Arbetstidsförkortningen skulle också bli en gigantisk jämlikhetsreform, om kompensationen skulle komma dem till del som har en inkomst understigande 100 000 kr.

Regeringen satsar nu på rekryteringsplatser i det privata näringslivet. Vpk betraktar detta som en ren subventionspolitik. Enligt vår mening är hela systemet i grunden felaktigt. I stället anser vi att det bör införas en anställningsgaranti för ungdomen. Vi utkräver av företagen att de anställer ungdomar. Anställningsgarantin bör finansieras med en särskild arbetsgivaravgift, och garantin skall bestå i att ett heltidsarbete ställs till förfogande för varje femtiotal anställda. Vpk tvivlar på att det privata näringslivet självmant kommer att ta något ansvar för sysselsättningen i vårt land. Därför måste vi avkräva näringslivet ett ansvar.

Även regeringens förslag till ungdomslag inom kommunerna är ett förslag med stora brister. I och för sig är vpk positivt till tanken på ungdomslag, ungdomslag som skall vara ett steg på väg mot fasta arbeten och som skall knytas till en långsiktig utbyggnad av den offentliga sektorn. Vpk föreslår en treårsplan för utbyggnad av den offentliga sektorn, varvid 35 000 arbeten skulle tillskapas under det första året. Regeringens förslag när det gäller

ungdomslag är inte knutet till en utbyggnad av den offentliga sektorn. Snarare är tendensen den att antalet fasta arbeten minskar i kommunerna, medan antalet beredskapsarbeten ökar. Ungdomslagen skulle få en ram som riskerar att negativt påverka dess funktion och innehåll – ungdomslagen är ju tänkta som en temporär lösning, en förvaringsplats. Ungdomarna skall bort från arbetslöshetsstatistiken. De skall kunna handplockas för de privata arbetsgivarnas räkning. Dessutom klyvs ungdomarna i kategorier, många skall bara beredas deltidarbete. Det dubbla tvånget, hot att mista arbetslöshetsersättningar eller att tvingas lämna lagen på det privata näringslivets befallning, försätter ju dessa ungdomar i en andraklassposition rättsligt och socialt, jämfört med andra arbetare. Det är alltså, med regeringens förslag, fråga om inrättande av ett arbetsmarknadens C-lag.

Kategoriklyvningen – eftersom unga inte skall arbeta hel arbetsdag utan endast fyra timmar – är obegriplig och förstärker bara intrycket att ungdomarna skall förvaras på säker plats. Det vittnar om total avsaknad av politisk vilja att angripa arbetslöshetens orsaker.

Regeringens förslag till ungdomslag skapar ungdomskategorier med olika rättigheter. Ungdomarna garanteras inte ett minimum av ekonomisk självförsörjning. Dessutom kommer den här nya kategorin arbetare att skapa motsättningar på arbetsplatserna, eftersom det enligt regeringens förslag kommer att finnas minst tre kategorier arbetare på samma arbetsplats. Inte minst de fackliga aspekterna och lönearbetets ställning måste verkligen beaktas i det här sammanhanget, och då från arbetarrörelsens utgångspunkter.

Vpk kräver därför att minst följande ändringar görs beträffande ungdomslagen för att det skall kunna bli positiva effekter – naturligtvis på basis av en politik som syftar till fasta arbeten:

1. Arbetsförmedlingens åtgärder skall vidtas i nära samarbete med den unge, som också skall kunna acceptera åtgärderna.

2. Arbete i ungdomslag skall ske på heltid, och man skall inte samtidigt stå till det privata näringslivets förfogande.

2. Den unge skall ha tillgång till arbetslöshetsunderstöd, om ett arbete av olika anledningar inte kan tas.

Det här är ett minimum av de förändringar som måste vidtas för att lagstiftningen skall bli positiv. Det hela bör, som sagts, sättas in i ett större sammanhang, där möjligheten till ett fast arbete finns med. Annars kommer en ungdomslag av denna typ att enbart bli ett slags förvaring.

Vidare är det förunderligt att regeringen har lagt förslaget om ungdomslag i detta skede i stället för att på allvar satsa på det som kallas Örebromodellen, där kommunerna får större ramar att arbeta med än enligt nuvarande förslag och där arbete och utbildning kan kombineras. Meningsfullheten och målen för det som kallas Örebromodellen är vida överlägsna dagens förslag till ungdomslag. Regeringen borde i stället under en övergångstid ha satsat på tillfälligt utvidgade beredskapsarbeten och verkligen prövat Örebromodellen och gett den en chans.

Vpk:s förslag till ändrad inriktning av ungdomslagen kan väl flyta in i en

---

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

Örebromodell. Men i det läge som nu råder ser vi mycket stora brister i regeringens förslag till ungdomslag. Och när utskottet, vars största minoritet nu är majoritetsskrivare, inte på något som helst sätt velat realbehandla andra förslag än regeringens, finns för oss i vpk bara en utväg och det är att yrka på att ärendet återremitteras till utskottet för ny prövning. Om inte utskottet heller då kan komma fram till andra positioner, återstår för riksdagen, som jag ser det, bara att avslå regeringens förslag till ungdomslag.

Vårt förslag till återremiss grundar sig alltså främst på den mycket bristfälliga sakbehandlingen i utskottet av de alternativa förslagen.

När jag yrkar återremiss gör jag det avseende mom. 19–29, 31 och 33–35, och i andra hand yrkar jag bifall till reservationerna 21, 30 och 34.

Herr talman! I övrigt yrkar jag bifall till de andra vpk-reservationerna i betänkandet. Jag vill särskilt peka på reservation 7. Ett bifall till den skulle ge de utförsäkrade större möjligheter till beredskapsarbete och utbildning. Även ett bifall till reservation 9, om tidigareläggning av kommunala byggprojekt, skulle vara ett utmärkt sätt att sätta byggnadsarbetare i arbete – inte minst i krisregioner som den jag själv kommer från, där byggarbetslösheten nu är mycket hög.

Jag vill även peka på reservation 41, där det krävs att lönebidraget till de allmännyttiga organisationerna skall återställas till 100 %.

Jag vill till sist, herr talman, säga några ord om min motion 132 i anledning av proposition 40. Jag hävdar i motionen att ingen besparing skulle ske om beredskapsarbetena upphör. Utskottet har ändå i behandlingen till viss del tillgodosett motionen, och de 100 miljoner som regeringen tänker spara på arbetsmarknadens område kan nu tas i anspråk.

Anf. 37 FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Det nu aktuella utskottsbetänkandet behandlar arbetsmarknadspolitiska åtgärder som kommer att ha en omedelbar effekt på sysselsättningen. Vi socialdemokrater bedömer att det krävs ytterligare arbetsmarknadspolitiska insatser, eftersom omläggningen av den ekonomiska politiken ger effekt på sysselsättningsutvecklingen med en viss fördröjning.

Utskottsmajoriteten tillstyrker regeringens förslag om tillfällig förstärkning av arbetsförmedlingen och om ökade resurser för utbyggnad av arbetsmarknadsutbildning. Det senare förslaget innebär ökad kapacitet vid AMU, fortbildning för att motverka s. k. flaskhalsproblem inom industrin och anordnande av yrkespraktik inom försvaret och inom civilt försvaret.

Det har i många fall visat sig önskvärt att kunna ge nya arbetslösa utbildning, som varvas med praktik eller arbete. Utskottsmajoriteten stöder regeringens förslag om beredskapsarbeten i kombination med utbildning. Såsom framgått av tidigare inlägg gäller det också en ny stödform, s. k. rekryteringsplatser. Vi tar också upp enskilda beredskapsarbeten och insatser för ungdomar i åldern 18–19 år. Dessa skall, när inte annan anställning eller utbildning kan erbjudas, kunna få arbete i s. k. ungdomslag, som inrättas hos offentliga arbetsgivare. Arbetsfördelningen mellan mig och mina utskottskamrater är sådan att Bo Nilsson kommer att ta upp alla frågor

som berör ungdomsarbetslöshet och ungdomssysselsättning och åtgärder i samband därmed.

Till utskottsbetänkandet har fogats 43 reservationer. De tre borgerliga partierna har kunnat enas om reservation 1, där de kritiserar den socialdemokratiska politiken, men när det gäller åtgärdssidan finns det ingen enighet längre.

Det samlade borgerliga alternativet saknas. Moderaterna har ensamma 19 reservationer. Man kommer osökt att dra slutsatsen att anledningen till den borgerliga regeringstidens snabba ökning av den öppna arbetslösheten säkerligen var dels svårigheter att finna gemensamma lösningar på problemen, dels att moderaterna inte ville vara med om insatser av arbetsmarknadspolitisk karaktär när industrisysselsättningen rasade.

Herr talman! Vårt land är det enda land i västvärlden som har en regering som sätter sysselsättningen som främsta mål för den ekonomiska politiken. Det måste väl tillfredsställa också Lars-Ove Hagberg.

Till Alf Wennerfors vill jag säga att vi håller vallöftet "en beslutsam kamp mot arbetslösheten". En beslutsam kamp mot arbetslösheten är vad vi för dels genom den ekonomiska politiken, dels genom förslag om insatser av både lång- och kortsiktig karaktär på sysselsättningsområdet.

Elver Jonsson! Fortfarande tycker vi att det är en mänsklig tragedi när många människor går arbetslösa, det är en mänsklig tragedi för var och en som drabbas av arbetslöshet. Det är också därför som våra insatser är så intensiva och återkommande. Vi började på en gång vid regeringsskiftet och har återkommit med jämna mellanrum.

Omläggningen av den ekonomiska politiken visar många positiva tecken. Allt tyder på att den ekonomiska aktiviteten ökar. Antalet varsel om driftinskränkningar minskar. Företagen tar i anspråk arbetskraftsreserver och börjar ersättningsrekrytera, en del häver anställningsstoppen.

Exporten har ökat med 10 %, industriproduktionen med 8 % och orderingången till industrin med 15 %. Många företag går bra, en del gör stora vinster. Företagen ser också mera optimistiskt på sin framtid. I februari var det bara 19 % som var optimistiska, och nu i veckan var det 51 % – det är således en stor förändring.

Alf Wennerfors sade: "Tack och lov att människorna har något positivt att se fram emot." Jag vet inte vem Alf Wennerfors riktade sitt tack till, men jag antar att det var till den socialdemokratiska regeringen, eftersom det är den som närmast är ansvarig för att vi har fått en annan utveckling.

Den positiva utvecklingen kan också ses ur flera andra synvinklar. Exempelvis har deltidsarbetet ändrat karaktär. Den långa deltiden har ökat, och den korta deltiden minskat. Jämför man det totala antalet arbetstimmar per vecka under de tre första kvartalen 1982 och 1983 finner man att det totala antalet arbetade timmar per vecka 1983 är ca 4,6 miljoner fler.

Den här positiva utvecklingen har inte gett speciellt stora förändringar i arbetslöshetssiffrorna. Det beror på att antalet personer i arbetskraften fortsätter att öka. Det var ca 40 000 fler som efterfrågade arbeten under första halvåret i år än under första halvåret i fjol. Anledningen till ökningen

Torsdagen den
8 december 1983

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m. (AU)*

är antalet kvinnor och de stora ungdomskullar som söker sig ut på arbetsmarknaden. Den borgerliga krispolitiken har eftersläpningar, och den socialdemokratiska sysselsättningspolitiken har ännu inte fått effekter fullt ut.

Alf Wennerfors frågade vad detta beror på. Jo, i allt väsentligt beror det på att ni i regeringsställning inte beaktade de faktorer som påverkar människors möjlighet till trygghet. Ni såg inte till att landet fick en sund ekonomi och att människorna fick arbete. Jag vill påminna de tidigare talesmännen om utvecklingen på arbetsmarknaden. Från 1976 till 1983 minskade industrisysselsättningen med 170 000 personer.

Alf Wennerfors angrep lönerna och ansåg dem vara boven i dramat – allt i gammal traditionell högerstil. Men, Alf Wennerfors, det rimmar illa. Varför blev det ändå så stor arbetslöshet under de sex borgerliga åren? Det var ju sex år av reallönesänkningar. Då borde ju sysselsättningen ha gått snabbt i höjden, men så blev inte fallet.

De borgerliga partierna framhåller att sysselsättningsåtgärderna inte innebär något nytänkande inom regeringen. Det finns vissa nya inslag i de här förslagen, men sedan är det faktiskt så att socialdemokratisk politik aldrig har bytt fot varje kvartal. Målmedvetet, steg för steg, förändras den ekonomiska politiken för ökad sysselsättning, och med insatser inom arbetsmarknadspolitikens ram ökar man sysselsättningen. Målmedvetenhet och långsiktighet i den ekonomiska politiken och i sysselsättningspolitiken har ersatt ryckigheten och kortsiktigheten från den borgerliga epoken.

I den borgerliga reservationen framhålls att arbetslösheten har ökat under en följd av år. Det är viktigt att ni studerar de tabeller som finns fogade till utskottets betänkande. Där finner man en markant ökning av arbetslöshetsnivån under de borgerliga regeringsåren. Varför accepterade ni de höga arbetslöshetsnivåerna då?

Beträffande budgetunderskottet vill jag bara påminna om att när lånemiljarderna började rulla, hette ekonomiministern Gösta Bohman. När ni är så klarsynta i dag, varför hejdade ni inte hans "svindlande affärer"?

Jag delar er oro för budgetunderskottet och vill också framhålla att om vi inte får ordning på den raserade ekonomin klarar vi inte sysselsättningen och försörjningen för människorna inom vare sig jordbruket eller industrin.

Vänsterpartiet kommunisterna tar i reservation 2 upp frågan om de delvis långsiktiga sysselsättningsmålen. Jag vill i detta sammanhang understryka att socialdemokratins viktigaste mål alltid har varit att klara sysselsättningen. Vi vill framhålla att kan vi inte komma till rätta med budgetunderskottet kommer vi inte heller att kunna lösa sysselsättningsfrågorna och andra välfärdsfrågor för människorna.

Beträffande expansionen av den offentliga sektorn måste vi finna en balans, där vi kan ge människorna den vård, omsorg och service som de behöver och skapa arbetstillfällen. Vi måste dessutom nå balans i rikets finanser.

Vi vill värna om den offentliga sektorn både som välfärdskomponent och en viktig sysselsättningsfaktor. Beträffande den offentliga sektorn vill jag

peka på de 300 milj. kr. som riksdagen beslutade om i våras för att kommuner och landsting skulle kunna tidigarelägga anställningar. Många har upplevt det som mycket värdefullt och positivt, och det har betytt en hel del för sysselsättningen. Jag yrkar avslag på reservationerna 1 och 2.

Moderaterna yrkar avslag på förslaget om tillfälligt förstärkta personalresurser på arbetsförmedlingen. Vi anser det angeläget att motverka de allt längre arbetslöshetstiderna och att snabbt tillgodose näringslivets behov av arbetskraft. Arbetsförmedlarna utsätts för stora påfrestningar i samband med att de arbetssökandes antal ökar. Den disponerade tiden för att förmedla arbete och kontakta de sökande har också minskat under de senaste åren. Det är viktigt att kunna behålla kontakten med den arbetssökande och också de företag som behöver nyanställa och rekrytera. Därför yrkar jag avslag på reservation 3.

I reservation 4 säger vpk att man inte skall ha tvångsåtgärder inom arbetsmarknadspolitiken för att förmå enskilda att acceptera ett visst anvisat arbete.

Vi vill från vårt håll framhålla att stora krav bör ställas på samhället att solidariskt genom arbetsmarknadspolitiska och andra åtgärder stödja dem som är arbetslösa, men man kan aldrig kräva att solidariteten skall vara ensidig. De enskilda måste också i solidaritet med samhället bidra efter sin förmåga till den gemensamma produktionen av varor och tjänster.

Jag vill också i det här sammanhanget framhålla att det redan i dag finns regler för vilka skäl som accepteras som giltiga hinder att ta anvisat arbete. Det gäller t. ex. sjukdom, bristande kommunikationer till den nya arbetsplatsen, för lång bortovaro på grund av stort pendlingsavstånd, bundenhet till ort och familj, lön som väsentligt understiger vad man haft som inkomst i föregående arbete.

Jag håller med vpk om att när arbetsmarknaden blir kärvare, då är det mycket arbetsgivarens marknad. Men jag anser att det också är rimligt att man alltid frågar sig varför någon inte vill ha anvisat arbete och att man sedan angriper orsakerna.

Med hänvisning till detta anser vi att de nuvarande reglerna bör gälla om man står till arbetsmarknadens förfogande, och därför yrkar jag avslag på reservation 4.

Utskottsmajoriteten delar regeringens syn på arbetsmarknadsutbildningen vad gäller både antalet deltagare i utbildning och insatser för att öka den s. k. flaskhalsutbildningen inom industrin. Det är viktigt att undanröja den arbetslöses arbetshinder och att tillgodose industrins behov av arbetskraft. Därför yrkar jag avslag på reservation nr 6 av moderata samlingspartiets och folkpartiets företrädare i utskottet.

Beträffande vpk:s krav i reservation nr 7 om försörjning av utförsäkrade genom arbetsmarknadsutbildning hänvisar utskottet till att regeringen ändrat arbetsmarknadskungörelsen på så sätt att kassamedlemmar som närmar sig utförsäkring får rätt att begära ett beredskapsarbete. Rekryteringsplatserna, som vi kommer att diskutera litet längre fram, är prioriterade för långtidsarbetslösa. Åtgärderna för de långtidsarbetslösa har förstärkts.

Jag yrkar därför avslag på reservation nr 7.

Utskottsmajoriteten tillstyrker förslaget om bidrag till rekryteringsplatser. Det är angeläget att stimulera den tillväxt som sker inom den enskilda sektorn. Det nya bidraget skall rikta sig till hela det enskilda näringslivet. I motsats till de enskilda beredskapsarbetena skall bidraget till rekryteringsplatser inte uteslutande vara avsett för ungdomar utan omfatta arbetssökande oavsett ålder med endast den begränsningen att man sätter en nedre åldersgräns vid 18 år.

Till Börje Hörnlund vill jag säga att det är ett sätt att lotsa in ungdomar på jobb i den enskilda sektorn. Det är meningen att ungdomar samt långtidsarbetslösa skall prioriteras vid bidragsgivningen. Bidraget får inte ses som ett allmänt stöd för nyanställningar.

Bidraget till rekryteringsplatser skall kunna utgå i sex månader, och det skall täcka 50 % av arbetsgivarens totala lönekostnader för de nyanställda. Bidraget till rekryteringsplatser kan användas för rekrytering till företagens ordinarie verksamhet.

Moderaterna och vpk går i var sin reservation mot förslaget med motiveringen att de inte vill stödja en dold, ny lönesubvention. Jag erkänner att det här är en morot för näringslivet, liksom vi har så många andra morötter, exempelvis regionalpolitiska medel. Men vi anser ändå att det är viktigt att ungdomarna får en chans att komma ut och få ett fotfäste på den öppna arbetsmarknaden, i företagets ordinarie verksamhet. Tidigare talare har redan redovisat att utskottet biträtt motionerna om att bibehålla enskilda beredskapsarbeten.

Liksom beträffande rekryteringsplatserna är det enligt vår mening viktigt att man finner smidiga handläggningvägar, liksom att man i fortsättningen har samma bidrag – 50 % av den totala lönekostnaden – till de enskilda beredskapsarbetena.

Till Börje Hörnlund vill jag säga att våra förslag när det gäller rekryteringsplatserna och de enskilda beredskapsarbetena är ett led i vår strävan att ha mindre byråkrati i dessa hänseenden.

Moderata samlingspartiet har reserverat sig på denna punkt och vill ha ett 75-procentigt bidrag. Utskottsmajoriteten, som innesluter alla andra partier, tycker att det vore komplicerat att ha dels rekryteringsstöd med 50 %, dels beredskapsarbete med 75 % som bidrag. Det blir två olika nivåer att handskas med; därför yrkar vi avslag på reservation nr 12.

I reservation 40 av centerpartiet och folkpartiet tar man upp frågan om tilldelning av medel för lönebidrag.

Elver Jonsson talade om de handikappades situation och sade att regeringen förde en hård linje mot de handikappade. Jag tycker att Elver Jonsson och andra skall ta sig en funderare på vilka regeringar det är som värnat om de handikappade i olika sammanhang. Vilka har hävdats att vi solidariskt skall ställa upp för de handikappade? Vilka regeringar är det som gett de handikappade människovärde?

Jag tror att ni ganska snart finner att det inte är de borgerliga regeringarna som varit de mest pådrivande i dessa frågor.

Vi avstyrker centerpartiets krav med hänvisning till att AMS har i uppdrag att följa utvecklingen på detta område. Vidare har handikappkommittén nyligen överlämnat sitt betänkande. Vi kommer dessutom relativt snart att återigen diskutera lönebidrag i samband med budgetförslaget.

Också vänsterpartiet kommunisterna tar upp frågan om lönebidrag och vill nu, liksom på våren, att handikapporganisationer och föreningsliv skall få 100-procentigt bidrag.

Utskottet avstyrkte detta motionsyrkande i våras, och vi gör den bedömningen att det inte tillkommit några nya omständigheter som motiverar att vi ändrar vår inställning. Vi yrkar avslag på reservationen.

Vpk har också en reservation om skogsvårdsinsatser. Jag vill framhålla att vi delar uppfattningen att det är viktigt att skogsvårdsåtgärder sätts in i kampen mot arbetslöshet. De åtgärder som vi diskuterar här i dag kan behöva vidtas. Därför avstyrker vi reservationen.

Jag skulle vilja avsluta, herr talman, med att påminna om att det som vi beslutar i denna kammare återspeglas i människors vardag långt ut i periferin. Jag tar ett litet exempel.

För några dagar sedan mötte jag en man i min hemstad. Han gick med lätta steg och såg glad ut. Jag frågade om han vunnit på lotteri. Nej, sade han, det är mycket bättre. Jag kommer från Byggnads avdelningsexpedition, där vi gått igenom arbetslösheten bland våra medlemmar. Inte sedan 1977 har vi haft så låg arbetslöshet – bara 10 %. Han tillade också att under vintern kommer arbetslösheten att öka, men det blir inte lika mycket som för ett år sedan.

Detta visar att vi har en lång och mödosam väg framför oss, men också att människorna märker förändringar i sin egen vardag och åter kan hoppas på en bättre framtid. Det är inte bara Alf Wennerfors som säger tack och lov och ser positivt på framtiden.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 38 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Jag förutskickade redan i mitt första anförande att jag av efterföljande talare skulle få höra att det ju har blivit bättre och att de sedan skulle komma att räkna upp en hel del indikationer på det. Också jag gläder mig åt att vi kan skönja små förbättringar, men för det första är de tyvärr inte tillräckligt stora, för det andra är de nog dess värre tillfälliga. Också jag säger tack och lov, för det måste ändå vara skönt för de arbetslösa att ha något att hänga upp sina förhoppningar på. Men att det inte enbart är fråga om ett tack till Frida Berglund och den regering som hon hyllar tror jag nog att hon förstår.

Det framhölls vidare att Alf Wennerfors säger att lönerna är boven i dramat och gjordes gällande att det skulle vara ett uttryck för känd högerstil. Om det skulle vara känd högerstil, kan också vad som sägs av Frida Berglunds partivänner i regeringen betecknas som känd högerstil. Frida Berglund är lika väl som jag medveten om att vi åtskilliga gånger har hört

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

Torsdagen den
8 december 1983

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

Kjell-Olof Feldt uttrycka samma budskap som jag har, men han har kanske framfört det på annat sätt.

Jag talar klarspråk om den roll som lönebildningen har i svensk ekonomi och om hur den påverkar sysselsättningsstillfällena. Jag måste få påminna Frida Berglund om arbetsmarknadsutskottets resa till Japan för några månader sedan. Där fick vi lära oss en mängd saker på olika områden. Bl. a. fick vi höra litet grand om hur lönebildningen går till där. Vi fick verkligen anledning att ställa oss frågan vad det är som gör att det går så bra för japanerna. De har stor tillväxt i ekonomin, de producerar kvalitetsmässigt utmärkta varor och de har ett jättestort överskott i sin handelsbalans – det uppgår till över 100 miljarder i svenska kronor.

Vad har vi då att lära av japanerna? En sak som vi skulle kunna lära oss i detta sammanhang är att man där inte har centrala förhandlingar för att komma överens om lönerna, utan lokala förhandlingar. Man har förhandlingar som gäller enbart enskilda företag, och lönerna bestäms efter vad företaget produktivt ger. Tänk om vi skulle göra det! Tänk om vi lät bli att leva över våra tillgångar och i stället utformade lönebildningen bl. a. på det sättet att vi tog hänsyn till de eventuella produktionsökningar som förekommit. Då skulle arbetsmarknadsstatistiken visa helt andra siffror.

Anf. 39 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Utskottets ordförande Frida Berglund noterar att det bara är när det gäller den ekonomiska politikens inriktning som centern, folkpartiet och moderaterna har en gemensam reservation, och hon klagar på att vi i övrigt inte följs åt. Men tänk vilken chans, Frida Berglund, för den utsträckta handens politik!

Jag kan för min del inte tro att Frida Berglund är nöjd med att ungdomarna skall få sin första yrkeserfarenhet i halvtidsarbete, med att allt ungdomsarbete skall ske i kommunerna, med att förståndshandikappade ungdomar ställs utanför, trots att det strider mot allt sunt förnuft och all vedertagen erfarenhet och praktik, och med att man icke får några förstärkningar av lönebidragen till handikappade, trots att det efterfrågas över hela vårt land.

Av de kommunalmän på den socialdemokratiska sidan som jag har mött har jag bara hört en som har varit nöjd med detta förslag, och det är John-Olle Persson – men han syddes in av arbetsmarknadsministern i en underhandskontakt och måste naturligtvis vara nöjd. Men i övrigt hör vi i radio och läser i tidningarna och hör från kommunstyrelsesammanträdena att man helt enkelt gnisslar tänder. Här har ni haft möjlighet att nå enighet och åttatimmarsarbete, en vettig lönesättning m. m. genom ett bra samarbete med oss. Vi var beredda att ställa upp.

Sedan till rekryteringsplatserna. Det är så att det finns väldigt många små arbetsgivare som icke ens har råd med en rekryteringsplats. Men de skulle kunna ge en bra arbetslivserfarenhet och en bra arbetshandledning för en 18–19-åring som fick ett ungdomsjobb. Vill vi få ut maximal effekt, kan det väl inte vara något egenintresse att alla 18–19-åringar skall arbeta just i kommunerna? Det måste väl vara bättre att hela arbetsmarknaden står till

deras förfogande, eftersom minst hälften av dem skall in på den privata arbetsmarknaden.

Beträffande löner och ekonomi vill jag bara påpeka att trots att världskonjunkturen i dag är god, har vi en högre arbetslöshet än någonsin – så riktigt strålande tycker jag inte att fru Berglund skall vara i talarstolen.

Anf. 40 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Utskottets ordförande menade att det gäller att få ordning på ekonomin. Alldeles riktigt! Därför är det förvånande att regeringen har varit så lättsinnig när det gäller att låta budgetunderskottet växa. Jag vill mena att det är som jag påstod i mitt första inlägg, att man har varit fången i de överbud man var vårdslös nog att ge i valrörelsen. Det straffar sig nu, när man ändå behöver hålla ett hyggligt tempo i spararbetet. Till detta kommer den långa raden av skattehöjningar, inte minst momshöjningen, som med kommunistisk hjälp blev riksdagens beslut. Det var ett mycket hårt slag mot de arbetslösa och de inkomstsvaga.

Nu säger Frida Berglund att den socialdemokratiska regeringen i Sverige är den enda regering som sätter sysselsättningen som det främsta målet. Det är naturligtvis en mycket bra målsättning. Det är bara så att hitintills har man inte lyckats särskilt väl.

Eftersom Frida Berglund hänvisade till utskottsbetänkandets tabellmaterial, tycker jag det finns anledning för kammarens ledamöter att titta på fig. 2 på s. 13, som just visar arbetslöshetskurvor. Den ger ett ganska bra besked. Betraktar vi de fem första åren i den tabellen, visar det sig att den högsta arbetslösheten nåddes under en socialdemokratisk regering. Av de fem sista åren i tabellen finner vi också att den högsta punkten nås då vi har en socialdemokratisk regering. Fortfarande återstår det alltså en bit till målet.

Det är helt riktigt som Frida Berglund säger, att det är en mänsklig tragedi för dem som är utan arbete länge och som hör till de svaga grupperna på arbetsmarknaden. Därför vill jag ge en eloge till både Frida Berglund och de övriga socialdemokraterna i utskottet, som vägrade att acceptera regeringens förslag att ta bort de enskilda beredskapsarbetena. Det var bra och riktigt gjort. Men det är litet obegripligt att ni inte vill följa med när det gäller de förståndshandikappades möjligheter att få ett arbete.

När det gäller lönebidragen är socialdemokraternas agerande helt obegripligt. Frida Berglund säger att detta skall vi diskutera ihop med budgetarbetet. Men det var ändå så att vi diskuterade detta ihop med budgetarbetet för det innevarande året i våras. Då ville inte socialdemokraterna vara med, trots att Frida Berglund i opposition sade att man inte fick minska antalet anställda med lönebidrag. På den punkten har Frida Berglund kanske inte bytt fot, som hon själv sade, men hon har varit med om att snurra på klacken 180 grader.

Därför blir slutintrycket att det som kallas för krafttag från socialdemokratiskt håll fortfarande är lamt och fantasilöst.

Torsdagen den
8 december 1983

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m. (AU)*

Anf. 41 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Jag borde vara nöjd, sade utskottets ordförande, över att socialdemokraterna sätter sysselsättningen som främsta mål. Men det är inte sant, för sysselsättningen underordnas budgetpolitiken. Det är det som är problemet, också för Frida Berglund. Hon tycker ju att många förslag är mycket bra, men säger: Tyvärr, vi har inte råd. Någon omfördelning i samhället är tydligen inte socialdemokratins modell.

Jag vill hålla med Alf Wennerfors när han säger att lönerna inte var Frida Berglunds allra starkaste moment i politiken. Finansministern, som tydligen är den som bestämmer, vill ha en lönekostnadsökning på 6 %. Han säger: Med en lönekostnadsökning av den storleksordningen bör det vara möjligt att få ned inflationen till nivån 4 % under loppet av 1984. Vidare skulle denna kostnadsökning göra det möjligt för företagen att hålla sina relativa exportpriser oförändrade och därmed kunna göra ytterligare andelsvinster på såväl export- som hemmamarknaden.

Den socialdemokratiske finansministern säger alltså i stort sett att det är lönerna som är orsaken till allt ont. Det är en helt ny ståndpunkt inom arbetarrörelsen, som jag är mycket upprörd över. Om också Frida Berglund är upprörd borde hon därför börja protestera inom sitt eget parti. Det blir konsekvensen av det hela.

Vi vill ha fasta jobb, även inom den offentliga sektorn. I opposition förespeglade socialdemokratin oss att stölden av kommunernas pengar – i detta fall 5 miljarder – kanske skulle ersättas. Nu görs inte det. Det är i storleksordningen 35 000 fasta jobb inom den offentliga sektorn som det handlar om. Det gör regeringen ingenting åt. Detta måste väl ändå vara ett problem. Är då sysselsättningen överordnad budgeten eller tvärtom? Det handlar om en fördelning av de goda produktionsresultat som vårt land har. Den ståndpunkten måste man väl ändå vara överens om inom arbetarrörelsen.

I detta läge med strukturell arbetslöshet blir det fråga om tvångsåtgärder. Att inom statens eller kommunens ram tvingas in i olika förvaringsanordningar måste kallas för tvångsåtgärder. Sådana är främmande för oss, och vi måste komma ifrån dem, Frida Berglund.

Anf. 42 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Det var någon som sade: Nu får du det hett om öronen, när du skall replikera fyra talare på tre minuter. Det är alldeles riktigt.

Jag skall börja med Alf Wennerfors och det han sade om reallönesänkningar. Om det skulle vara någon relevans i Alf Wennerfors tal om att sänka reallöner innebär fler jobb, skulle vi ha fått massor med jobb under de sex borgerliga regeringsåren, för då sjönk reallönerna hela tiden.

Jag har inte tid att i denna replik jämföra Japan och Sverige, men vi lärde oss i Japan att det finns få länder där löneskillnaderna är så stora som i Japan. Människorna är indelade i klasser efter lön. Det finns sex olika klasser på företagen. Exportföretagen kommer som nr 1, och där har de anställda höga löner. I division 6 finns de små familjeföretagen, där man arbetar dygnet runt

och knappt har mat för dagen. Så är situationen i Japan, och jag tycker inte att det japanska systemet i det fallet är någonting vi skall ta efter.

Jag sade inte, Börje Hörnlund, att ni var eniga om den ekonomiska politiken, utan jag sade att ni var eniga i kritiken av socialdemokratien. Det är stor skillnad.

När det gäller den utsträckta handen är vi beredda att diskutera olika sakfrågor. Det visas bl. a. av att vi gick med på att beredskapsarbetena skulle bibehållas, som ni hade motionerat om.

Börje Hörnlund sade att vi godkänner att ungdomar arbetar på halvtid. Den frågan hör till Bo Nilssons område, men låt mig ändå säga att vi i dag har väldigt många människor som arbetar halvtid. Alternativet till ungdomarnas halvtidsjobb är inget jobb alls. De har ingenting att stiga upp till på morgonen, utan de ligger hela dagen i sin säng om de inte har något jobb.

Till Elver Jonsson vill jag säga att det var ni som lade grunden till budgetunderskottet. Ni hade inte lämnat någon fond efter er så att vi snabbt kunde betala era skulder. Ni hade ju lånat både i Sverige och utomlands. Räntorna var den snabbast stigande posten. Det går helt enkelt inte att på några månader eller ett år betala igen allt det som ni hade lånat. Därför brottas vi fortfarande – och kommer att brottas under hela 1980-talet – med rester och konsekvenser av den borgerliga politiken. Jag har frågat er: Varför lät ni Gösta Bohman rulla med miljarderna, när ni i dag är så kritiska till budgetunderskott och annat?

Lars-Ove Hagberg sade att man skall ha fasta jobb. Jag håller med om att det är viktigt att man har fasta jobb. Men om vi har en ekonomisk situation där ränteskulderna tar statens hela inkomst har vi ingen möjlighet att vare sig klara fasta jobb eller göra arbetsmarknadspolitiska insatser.

Anf. 43 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Jag skulle bara vilja peka på en siffra som nämndes här tidigare i debatten och som kanske inte är helt riktig. Någon sade att LO:s bud på 7 % inte alls var för mycket och att det inte innebar någon risk i detta sammanhang. Jag skall be att få säga att det inte är fråga om enbart 7 %, utan man måste se till vad det blir för arbetskraftskostnadshöjning. Den blir inte 7 %, utan den blir avsevärt högre. Det är därför jag kallar detta bud ett sabotagebud gentemot regeringen. Det är det också gentemot finansministern, som uttalar sig ungefär på det sätt som Lars-Ove Hagberg redovisade här för en stund sedan med adress Frida Berglund, som ju är partivän till finansministern.

Jag kan inte riktigt förstå hur Frida Berglund kan fortsätta att sätta i fråga just sambandet mellan lönebildningen under de senaste 10–15 åren och den sysselsättningsutveckling som vi har. Ställ frågan till Anna-Greta Leijon, som står i tur på talarlistan: Hur ser Anna-Greta Leijon på sambandet mellan lönebildningen och sysselsättningsutvecklingen? Jag ser fram emot att få svar på den frågan.

Nr 42

Torsdagen den
8 december 1983

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

Torsdagen den
8 december 1983

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

Anf. 44 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Det är, Frida Berglund, naturligtvis en helt annan situation för dem som arbetar deltid i dag. De har oftast mycket och tungt arbete i egen familj och arbetar totalt mer än heltid. Om jag skall använda Frida Berglunds eget språkbruk när det gäller ungdomarna, och säga att de "stannar hela dagen i sängen", så tycker jag att det är tillräckligt allvarligt om de stannar halva dagen i sängen. Jag tycker att vi skall kunna diskutera en arbetstid på åtta timmar. Jag tror att vi måste göra det förr eller senare. Det kanske kan hänföras till den utsträckta handens politik, för vi återkommer till frågan senast under den allmänna motionstiden.

Jag vill också lämna en sakupplysning till Lars-Ove Hagberg: Jag tror att man skall vara väldigt försiktig – –.

Anf. 45 TALMANNEN:

Jag får erinra om att repliken gäller endast Frida Berglunds anförande.

Anf. 46 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Frida Berglund beskärmar sig över att det inte fanns någon enighet på den icke-socialistiska sidan om hur alternativet skulle se ut. Jag kan rulla tillbaka den bollen och säga att det inte finns någon enighet på den socialistiska sidan heller. I den mån det blir ett beslut som följer propositionen är det ett socialdemokratiskt minoritetsförslag som kommer i fråga. Det har ett svagt stöd i den parlamentariska församlingen. Som tidigare har omvittnats har det också ett svagt stöd ute bland dem som skall hantera det här, dvs. de enskilda kommunerna.

I fråga om statsfinanserna har socialdemokraterna många gånger beskärmat sig över det stora budgetunderskottet. I sak är det ett riktigt påstående att säga att underskottet är stort. Men det som förvånar är att man på den punkt som förts fram som en av de främsta i kritiken mot de borgerliga regeringarna inte gör någonting annat än låter just denna post växa väldigt kraftigt. De utgifter vi hade för räntor och utlandslån har ju sedan socialdemokraterna tillträdde skjutit i höjden.

Frida Berglund försöker ge ett intryck av att ungdomslagen skulle vara det enda alternativet och att ungdomarna annars skulle vara sysslolösa eller – som det uttrycktes – stanna i sängen. Men alternativa förslag har framförts motionsledes, förslag till åtgärder som den tidigare mittenregeringen med framgång prövade eller hade för avsikt att introducera. Ett exempel är de kommunala ungdomsslussarna. Det förslaget hade i förhållande till förslaget om ungdomslagen den förtjänsten, att det inte var begränsat till den offentliga delen av den kommunala verksamheten utan också riktade sig till det enskilda näringslivet. I det fallet har vi fått mycket goda erfarenheter av det enskilda näringslivets möjligheter att ge varaktiga arbeten. De har visat sig vara klart överlägsna de möjligheter som stått till buds inom andra områden som prövats.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till de förslag från folkpartiet som ligger på kammarens bord och som är väl värda att stödja vid omröstningen.

Anf. 47 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Regeringens förslag om rekryteringsplatser anser vi vara ren subvention. De socialdemokratiska ledamöterna i arbetsmarknadsutskottet accepterar denna subvention utan att fundera över vad den innebär.

Jag råkade se en artikel i Aftonbladet den 28 november. Där skriver man:

”Och näringslivet förhåller sig märkligt passivt. Trots alla åtgärder som regeringen har satt in för att förbättra villkoren för svenskt näringsliv, öka dess konkurrenskraft och vinstmöjligheter, har de privata företagen inte tagit sitt ansvar för vare sig investeringarna eller sysselsättningen.

De ökade vinsterna lånas in stället ut, med dryga räntor, till statskassan för att betala arbetslösheten med. Skulderna får vi sedan gemensamt betala via skattsedel.”

Kan det uttryckas bättre? Vad det egentligen handlar om är att det privata näringslivet och storfinsans gör precis som de vill. Och då vill regeringen satsa på detta. När inga andra åtgärder hjälper, då försöker regeringen satsa på rekryteringsplatser. Det är en ren subventionspolitik. Inga krav ställs på att storfinsans och det privata näringslivet skall ta sitt ansvar. Att tro att en sådan politik skall lyckas borde väl vara en illusion som socialdemokraterna snart måste överge.

Det är likadant med de fasta jobben inom kommunerna. Och nu kom det fram! Sysselsättningen sätts inte främst, utan Frida Berglund talar om den ekonomiska situationen. Vad är det? Jo, socialdemokraterna kan inte stå emot de här krafterna. De kan inte omfördela resurserna, de kan inte ta in medel via de förmögenheter som finns, de kan inte komma åt börsvinsterna på aktiemarknaden. De som drabbas blir alltså kommunerna och de arbetslösa. Det är faktiskt så enkelt, Frida Berglund, att det handlar om omfördelning i samhället.

När det sedan gäller löner vill jag bara understryka att regeringen nu för någon form av högerpolitik i fråga om lönebildningen. Den är orsaken till allt ont i dag, och den i sin tur skapar arbetslöshet. Tänk om löneökningen bara blev av normal art, så att man fick en reallöneutveckling! Då skulle kommunerna få väldigt mycket i sina kassor genom ett bättre skatteunderlag. Men just denna lönedepressningspolitik som råder i dag drabbar kommunerna dubbelt i detta läge. Och då drabbar det naturligtvis också de arbetslösa, de unga i första hand. Betänk det, Frida Berglund! Det går inte längre att föra den här politiken.

Anf. 48 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Det låter nästan som om det var regeringen som satte lönerna eller förhandlade om löner. Jag vill då göra en liten anmärkning, ifall någon skulle ha glömt hur det förhåller sig: Regeringen förhandlar inte om löner.

Man kan emellertid konstatera att under en lång följd av år har löntagarna verkligen tagit ett samhällsansvar när det gäller lönebildningen. De har varit med om reallönesänkningar under sex år. När man förhandlat till sig löner har den politiska makt vi haft i detta land gjort ingrepp som inneburit att

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

Torsdagen den
8 december 1983

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

reallönerna har sjunkit. Då har inte löntagarna haft någon möjlighet att korrigera det.

Om Alf Wennerfors med en enda siffra eller med ett enda exempel hade kunnat visa att vi fick en ökad sysselsättning under de sex borgerliga åren, då vi hade en reallönesänkning, skulle jag kanske ha hållit med om att lönerna till en viss del har betydelse för sysselsättningsläget. Men nu är det inte så att Alf Wennerfors lämnar några besked på den punkten. Och siffrorna är katastrofala. Om man jämför med västvärlden och sysselsättningsökningen där, finner man att Sverige tack vare den solidariska lönepolitiken har haft en betydligt snabbare sysselsättningsökning än vad man haft på andra håll. Detta om lönernas betydelse.

Jag tror att vi måste komma ihåg att om det är någon som tar ansvar så är det löntagarna. Löntagarna är icke någon speciell grupp, utan de flesta samhällsmedborgare är löntagare.

Elver Jonsson talar för betydelsen av varaktiga jobb inom den enskilda sektorn. Jag tror att det i dag finns möjlighet att ordna många tiotusentals jobb inom den enskilda sektorn, om man bara är villig att ha det besväret och har intresse av att ta hand om de ungdomar som går arbetslösa. Det finns varken brist på stödmöjligheter eller brist på andra arrangemang, där samhället ställer upp med både utbildning och annat.

Till Lars-Ove Hagberg vill jag säga att när det gäller subventioner till industrin och näringslivet är det inte bara storfinanserna som får sådana. Jag säger att kapitalet bestämmer mycket, men de rekryteringsinsatser som vi föreslår kommer att betyda att många ungdomar får in en fot på arbetsmarknaden.

Anf. 49 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Det är i dag precis 14 månader sedan som den socialdemokratiska regeringen tillträdde. Vi kan säga att det finns skäl för oss att i dag se mer optimistiskt på framtiden än vad vi kunde göra den dag som vi kom till regeringen. Alldeles innan jag gick ner i kammaren hörde jag på lunchekot. Man redogjorde där för en ny prognos för verkstadsindustrin. Det sades att verkstadsindustrin nu kommer att börja nyanställa igen. I prognosen räknade man för 1984 med en nyanställning på 0,5 %. Dessutom trodde man att denna goda utveckling skulle fortsätta med förstärkt kraft 1985, med en ökning på 1,5 %.

Bakgrunden till denna positiva bedömning är naturligtvis den politik som regeringen fört, med devalveringen som ett av de viktigaste inslagen. Självfallet är bakgrunden också det ansvar som arbetsmarknadens parter – framför allt de fackliga organisationerna – har tagit i årets avtalsrörelse. Regeringen diskuterade devalveringens problem med arbetsmarknadens parter, och dessa visade att de tog det ansvaret.

Jag tycker att det är betecknande att Alf Wennerfors när han i början av sitt anförande gjorde sitt frontalangrepp över huvud taget inte nämnde avtalsuppgörelsen för det här året. Han pratade vitt och brett om det som varit tidigare – om förhållandena i mitten på 1970-talet – och om det bud som

ligger inför nästa års förhandlingar. Han väljer att inte säga någonting om den verklighet som vi har i dag och som ger svensk verkstadsindustri chans att nyanställa 1984 och 1985.

Vi är vana vid att moderaterna inkompetensförklarar svensk fackföreningsrörelse. Det går snart sagt inte en dag utan att vi möter olika variationer på det här temat.

Alf Wennerfors hade i dag ett litet nytt grepp. Han talade om utvecklingen i mitten på 1970-talet och sade ungefär så här: Ni lät parterna förhandla oss ur marknaden.

Han hade också en del andra formuleringar, där han vände sig inte bara till facket utan också till arbetsgivarsidan. Jag antar att det här är moderaternas farväl till Svenska arbetsgivareföreningen, som inte längre tycks vara intressant. Den kan man inkompetensförklara i en sådan här avskedskyss, förmodligen i tron att de förhandlare från de enskilda arbetsgivarförbunden som man därmed välkomnar bättre skall lyckas med att utså split inom LO-leden.

Jag sade att vi har skäl att se med en viss optimism på framtiden. Men det betyder inte att vi kan slå oss till ro och tro att vi i den här kammaren kan slippa ta vårt ansvar. Arbetslösheten är hög i landet, och därför krävs det att riksdagen fortsätter att fatta beslut om nya insatser inom sysselsättningspolitikens ram, däribland också arbetsmarknadspolitiska insatser.

Alf Wennerfors frågar sig hur länge man här i riksdagen och i arbetsmarknadsutskottet skall hålla på att sopa upp efter arbetsmarknadens parter. Moderaterna är inte längre intresserade av arbetsmarknadspolitiken. Det framgår av debatten i dag och på många andra sätt. Det som vi vet och som framgick också av borgerliga inlägg här, bl. a. Börje Hörnlunds inlägg, är att den moderata politik som föreslås i dag skulle få förödande konsekvenser på arbetsmarknaden. Med moderaternas förslag skulle arbetslösheten i det här landet öka väldigt kraftigt. Man måste kräva ansvar inte bara av arbetsmarknadens parter utan också av de politiska partierna.

Det är nödvändigt med fortsatta kraftfulla insatser för att bekämpa arbetslösheten. Detta förslag som nu diskuteras innebär en fortsättning. Det läge som vi har på arbetsmarknaden och den positivare stämning som finns i stora delar av det privata näringslivet gör att vi både behöver och kan lägga över en del av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna på den privata marknaden. Det är ett led i regeringens ekonomisk-politiska strävan att fortsätta att förstärka industrins expansionskraft även efter devalveringen.

Ett uttryck för detta är satsningen på s. k. flaskhalsutbildning, som är direkt tillkommen för att man i tid skall kunna möta behoven av utbildning på områden där det är brist på kunnigt folk. Därmed skall vi genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder kunna medverka till att även icke yrkesutbildade kan anställas. Genom produktionsökningar kan man få en positiv utveckling.

Flaskhalsutbildningen gäller både de redan anställda och de arbetslösa. Det är ett sätt att litet grand vända om arbetsmarknadspolitiken i det läge som vi just nu har. Härtill kommer att arbetsmarknadsverket har genomfört en omorganisation av förmedlingsarbetet, som innebär att förmedlingarna

Nr 42

Torsdagen den
8 december 1983

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder*
m. m. (AU)

arbetar mer företagsinriktat. Det har gett goda resultat på många håll i landet. Numera skall varje företag ha sin arbetsförmedlare, vilket ger möjligheter för förmedlaren att skaffa fram arbetstillfällen. Den arbetssökande skall också ha sin arbetsförmedlare och därmed en kontinuerlig kontakt med en och samma förmedlare. Det är min övertygelse att när arbetsförmedlingen har kunnat komma in helt i det nya sättet att arbeta, kommer vi att få en betydligt mera effektiv platsförmedling.

I det sysselsättningspaket som vi nu diskuterar presenteras också ett nytt arbetsmarknadspolitiskt instrument, inriktat på det privata näringslivet. Det är rekryteringsstödet, som skall göra det möjligt för företagen att på ett enkelt och obyråkratiskt sätt få statsbidrag med halva lönekostnaden under sex månader, om företagen anställer en arbetslös som anvisas av förmedlingen. Stödet kan användas för alla anställningar som är förenliga med lag och avtal, dvs. även visstidsanställningar av olika slag.

Jag menar att det på det här viset bör finnas förutsättningar att på ett verksamt sätt underlätta industrins expansion, därför att möjlighet skapas att tidigarelägga anställningar. Samtidigt får arbetsförmedlingarna genom rekryteringsstödet möjlighet att prioritera ungdomar och långtidsarbetslösa till de nya jobben. Det är inte arbetsgivaren som själv skall bestämma vem som skall anställas med hjälp av det här stödet. Det är arbetsförmedlingen som skall göra det, och stödet skall ges till de grupper som vi vet har det besvärligast.

Ifrån regeringens sida var avsikten att de enskilda beredskapsarbetena skulle ersättas av rekryteringsstödet. Så blir det nu inte, sedan det visat sig att det finns en majoritet i riksdagen för att behålla de enskilda beredskapsarbetena. Det är möjligt att det kommer att skapa vissa organisatoriska svårigheter inom AMS att ha båda systemen samtidigt, inom samma sektor och för samma grupper av arbetssökande. Men jag lovar att vi skall försöka lösa det hela på allra bästa sätt. Det är också min förhoppning att detta kommer att innebära ytterligare möjligheter att skapa tillfälliga arbeten, med chans till en fortsatt anställning. En huvudförutsättning för att de här två systemen skall kunna fungera parallellt är naturligtvis att utskottets förslag att samma bidragsnivå skall gälla verkligen genomförs. Därmed undviker man att systemen konkurrerar med varandra.

Elver Jonsson var inne på detta förslag i sitt inlägg, och det verkade som om han trodde att regeringen skulle vara bedrövad över att riksdagen på den här punkten har gjort en annan bedömning. Jag måste säga att jag inte alls är bedrövad, utan jag känner djup tillfredsställelse över att kunna konstatera att kompromissen kring den här mycket väsentliga delen av arbetsmarknadspolitiken gör att en bred majoritet i riksdagen kan samlas för förslaget.

Jag tänkte därefter gå över till den andra huvudfrågan i dagens debatt, ungdomslagen. Trots vad som sägs finns det även på det här området en majoritet i riksdagen för huvudprinciperna, även om det råder väldigt delade meningar om enskildheter i förslaget. Jag gläder mig särskilt åt det stöd som förslaget har fått från centern.

Förslaget om ungdomslag är ett uttryck för att vi vuxna nu måste ta ett mer

definitivt ansvar för att inte ännu fler av våra ungdomar skall få börja sitt vuxenliv som passiva mottagare av ett kontantstöd, utan krav på motprestationer. Vi vet att det inte är bra för ungdomarna och inte heller bra för samhället i övrigt.

Genom verksamheten i ungdomslagen kommer många ungdomar att få självförtroendet tillbaka. Självförtroendet skadas ju lätt av arbetslöshet. Ungdomarna får en chans att visa vad de duger till, och vi vet att ungdomarna duger till mycket i det här samhället. Samtidigt får vi samhällsnyttigt arbete utfört för pengar som åtminstone till stor del i alla fall skulle ha betalats ut.

Det har riktats kritik mot ungdomslagen både i motioner, här i debatten nyss, i pressen och på andra håll. Jag vill ta upp några av de punkter som har diskuterats.

Det har sagts att förslaget är dåligt därför att ungdomarna inte kan försörja sig på ett halvtidsarbete. Nej, man kan inte helt och hållet klara en försörjning med ett halvtidsarbete. Men arbetet i ungdomslag är heller inte en inkomstgaranti, utan det är ett alternativ till arbetslöshet och kontantstöd. Utan ungdomslagen skulle de här ungdomarna ha KAS med 100 kr. per dag fem dagar i veckan eller inget alls. Det är ju ganska många ungdomar som inte har KAS utan väntar på att kvalificera sig för det. Jämfört med detta är naturligtvis en avtalsenlig lön på ca 30 kr. i timmen, fyra timmar per dag, bättre. De ungdomar som har rätt till ersättning från arbetslöshetskassa kommer också att erbjudas att få arbeta full tid.

När det gäller ungdomar som har försörjningsplikt blir det möjligt för kommunerna att på egen bekostnad förlänga arbetstiden till heldag. Det här har utskottet tagit upp vid sin behandling av regeringsförslaget, och därmed har förslaget enligt min mening förbättrats.

Det har också hävdats att förslaget om ungdomslag också innebär tvångsarbete, eftersom rätten till KAS, kombinerad med öppen arbetslöshet, inte längre blir ett alternativ för ungdomarna. Jag tycker att det här resonemanget är mycket egendomligt. Alla som i dag har KAS, eller annan arbetslöshetsersättning, uppstår ersättning, därför att de inte kan få ett arbete. Det beror inte på att de inte vill arbeta. Vi har i de lagar som gäller – både när det gäller arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbetsmarknadsstödet – bestämmelser som kräver att man skall stå till arbetsmarknadens förfogande, att man skall ta ett lämpligt arbete som erbjuds. Annars blir man avstängd. Det är precis samma tvång som i de nuvarande reglerna. Problemet har ju varit att vi inte har kunnat erbjuda någonting, men tvånget som sådant ökar inte med ungdomslagen.

En annan fråga som har tagits upp i diskussionen är att arbetsgivaren på egen bekostnad borde få möjlighet att förlänga arbetstiden med upp till fyra timmar. Det kan naturligtvis på många sätt tyckas vara sympatiskt, men det finns också vissa skäl som talar emot. Ett av dessa är att vi måste sträva efter att ungdomarna i ungdomslagen inte skall konkurrera ut andra på arbetsmarknaden.

Ungdomslagen är, som jag sade förut, inte någonting som skall ersätta strävan efter ett mera stadigvarande arbete. Ungdomarna skall stå till

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

arbetsmarknadens förfogande. De skall tillsammans med arbetsförmedling-
en söka finna mera långsiktiga arbeten, eller utbildning. Dessutom har vi
strukit under att vi anser det vara önskvärt att man kan kombinera arbetet i
ungdomslagen med utbildning av olika slag.

Det har också hävdats att förslaget om ungdomslag bottnar i en önskan att
gömma undan ungdomarna när det gäller arbetslöshetsstatistiken. Varje
sådan tanke är mig främmande, och jag är övertygad om att varken
ungdomarna, journalisterna, riksdagsledamöterna eller svenska folket i
övrigt skulle vara lättlurade.

När det gäller arbetskraftsundersökningarna mäter vi på det sätt som man
har föreslagit i den internationella rekommendation som ILO har antagit och
som Sverige har anslutit sig till. Vi använder oss av det sättet att mäta vid
arbetskraftsundersökningarna. Dessutom mäter vi ju också på annat sätt. Vi
mäter de arbetssökande vid arbetsförmedlingarna, där ungdomarna skall
vara anmälda. Det innebär alltså att ungdomarna kommer att finnas med i
AMS redovisning av sökandestatistiken.

Jag skulle också vilja ta upp ett par andra punkter i den här diskussionen.
Det gäller bl. a. möjligheterna för arbetsgivarna inom den gemensamma
sektorn att ta fram arbetsuppgifter till ungdomarna. På vissa håll talas det om
att man låser ungdomarna vid konstlade arbeten i stället för att låta dem
arbeta i näringslivet.

Låt mig börja med att säga, att om man inte tror att ungdomarna kan få
meningsfulla arbeten, kan man inte heller gärna hävda att det finns några
otillfredsställda behov inom den gemensamma sektorn. Det argumentet
faller på sin egen orimlighet. Man behöver inte ha haft många kontakter ute
bland allmänheten för att veta att det inom snart sagt varje kommunal
verksamhet finns behov som vi inte kan tillgodose i dag. Det kommer inte att
bli några problem att skaffa fram de meningsfulla arbetsuppgifterna.

När det sedan gäller den s. k. inläsningseffekten, menar jag att det
resonemanget i bästa fall bottnar i ett missförstånd, i sämsta fall i cynism.

Jag har redan nämnt att ungdomarna i ungdomslagen skall stå som
sökande vid förmedlingarna. Det innebär att de i första hand skall anvisas
arbete på den öppna marknaden och att andra åtgärder skall vidtas innan de
placeras i ungdomslagen. Försöken att ge arbete på öppna arbetsmarknaden
skall sedan fortsätta när ungdomarna befinner sig i ungdomslagen. Det
betyder att den unge skall ta ett arbete på den öppna arbetsmarknaden och
därmed tillfälligt eller slutgiltigt lämna ungdomslaget när det finns sådana
möjligheter. Det innebär att man inte låser in ungdomarna. Alternativet är
naturligtvis att inte göra något alls, att låta ungdomarna gå sysslösa i väntan
på jobb på den öppna marknaden. Det är inte ett bra alternativ för
ungdomarna. Det är inte heller ett bra alternativ för samhället.

Jag har försökt ta upp en del av de punkter som har diskuterats, och jag
hoppas att jag något har klargjort bakgrunden till våra förslag. Samtidigt vill
jag gärna säga att varken jag eller regeringen i övrigt tror att det här förslaget
är fullständigt i alla sina delar. Men det är ett resultat av omtanke om de
unga, som inte kan få jobb på den öppna arbetsmarknaden eller utbildning.

Det är möjligt att ungdomslagen kan behöva ändras, sedan den varit i funktion någon tid, och jag är fullt beredd att medverka till sådana ändringar om de skulle visa sig vara befogade.

Det gläder mig också att kunna konstatera att Kommun- och Landstingsförbunden är intensivt i gång med att planera för den här verksamheten. I många kommuner har man också tagit fram lämpliga arbetsuppgifter. Börje Hörnlund sade att det bara är John-Olle Persson som är positiv, eftersom jag har sytt in honom. Jag tror att John-Olle Persson tillhör den typen av personer som man inte kan sy in, och det är jag mycket glad och tacksam över. John-Olle Persson tycker att det här är ett bra förslag. Därför är naturligtvis Stockholms kommun en av de kommuner som ligger långt framme i det här sammanhanget.

Stockholms kommun har redan tagit fram över 1 000 platser i ungdomslag. Det betyder att man gott och väl har täckt in det behov som finns. Men Stockholms kommun är inte ensam om detta. Först på plan var faktiskt en liten kommun i Södermanland – Vingåker. Redan för flera veckor sedan skrev man brev till mig och talade om sin planering. Den kommunen har tagit fram platser för 89 ungdomar – och det täcker dess behov.

Kommunalrådet och en del andra, både bland tjänstemän och politiker i Vingåker, retade sig ganska mycket på att i massmedia – inte minst i TV kväll efter kväll – få se folk som framträdde och radade upp alla problem som ungdomslagen skulle medföra. Man suckade och stönade. Och visst blir det problem. Visst är det en kort planeringstid för kommunerna, men samtidigt är naturligtvis problemen med att ha ungdomarna arbetslösa gående på gatorna, utan möjlighet att få göra en vettig insats som de själva vill, ännu mycket större.

När de här människorna i Vingåker hade sett tillräckligt många gånger på TV att det fanns några som tyckte att detta var mycket besvärligt, ringde de upp TV och sade: Vi förstår inte riktigt detta. Vi tycker inte att det är så besvärligt. Vi har klarat ut det hela, och vi skulle vilja föreslå att TV redovisar att det faktiskt finns kommuner som har en annan inställning. Men Vingåker kom inte med i TV – varför kan man spekulera över. Men faktum är att ungdomarna i Vingåker kan se fram emot att deras kommun när lagstiftningen är genomförd – som jag hoppas att den blir efter riksdagens ställningstagande här i kväll eller i morgon – klarar av det här.

Andra kommuner bedriver, vet jag, ett ganska intensivt arbete för att vid sidan av ungdomslagen också kunna satsa på utbildning av olika slag. Bl. a. i Uppsala kommun för man en diskussion om detta och har arbete på gång.

Men det är inte bara kommunerna som skall vara med om detta. Det är viktigt att de statliga myndigheterna inte kommer på efterkälken. För att förebygga det har jag tillsammans med civilministern sänt brev till alla statliga verk och myndigheter med förhoppningen att de skall ta sin del av ansvaret för att bereda ungdomar arbete i ungdomslag.

Fru talman! Jag skulle slutligen vilja nämna ytterligare ett av förslagen i propositionen och i utskottets betänkande, och det är den nya möjlighet att kombinera kommunala beredskapsarbeten med arbetsmarknadsutbildning

Torsdagen den
8 december 1983

---

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

som vi föreslår från den 1 januari. Bakgrunden är erfarenheter i många kommuner under en lång följd av år, och framför allt praktiska försök som har gjorts i Örebro kommun.

Det finns ett behov av att göra insatserna mera flexibla än vi kan i dag. Möjligheten till en kombination av beredskapsarbete och arbetsmarknadsutbildning skapar en sådan flexibilitet.

Vi har i propositionen sagt, och det följer man upp i utskottets betänkande, att vi från statsmaktens sida inte skall binda upp alla detaljer här. Man kan tänka sig en arbetsmarknadspolitisk insats som omfattar ett beredskapsarbete som grund och i det inlagt arbetsmarknadsutbildning på 20 % av tiden eller kanske ända upp till hälften av tiden. Man kan alltså få en arbetsmarknadspolitisk insats som är mycket längre än den man har i dag. Man kan få en möjlighet att dra nytta av praktiskt arbete samtidigt med teoretisk utbildning.

Många av de aktiviteter man har ute i kommunerna, många av de förslag om försöksverksamheter som finns på olika håll och kanter uttrycker egentligen just en längtan efter en sådan här möjlighet till kombination av beredskapsarbete och arbetsmarknadsutbildning. Jag tror att många av de försök som man nu gärna vill göra ute i de olika kommunerna praktiskt kan klaras av just genom att vi öppnar denna nya möjlighet.

Låt mig, fru talman, slutligen hoppas att de avgöranden som träffas här i kammaren skall vara ett gemensamt avstamp mot en bättre arbetsmarknad för folk i allmänhet – men ungdomarna i synnerhet.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 50 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! Jag vill avslöja att jag väntade att Anna-Greta Leijon skulle anslå också en del optimistiska tongångar och visa på olika ting som skulle tyda på att allting nu är mycket bättre. Tänk, om det bara blev så – så skönt det skulle vara att kunna luta sig bakåt i fåtöljen, rulla tummarna och hoppas att allting vore väl. Men det är tyvärr inte så, Anna-Greta Leijon.

Vi har i dagarna fått en hel del konjunkturrapporter. Jag skall citera ur en av dem, och det är en av dem som bygger på en mycket optimistisk ekonomisk analys – jag tänker på TCO:s konjunkturrapport. På grundval av denna mycket optimistiska ekonomiska analys uttalar man följande meningar beträffande arbetsmarknaden – och man ägnar också ytterligare en del sidor åt hela arbetsmarknadspolitiken.

Rapporten avslutas med att man säger att detta sammantaget skulle peka mot en minskning av antalet öppet arbetslösa under 1984 med ca 10 000 personer. Trots minskningen skulle ändå arbetslösheten uppgå till ca 140 000 personer och därmed ligga kvar på en nivå, som klart överstiger alla år på 1970-talet. För att arbetslösheten, säger man vidare, nästa år klarare skulle sjunka krävs antingen en ökad inhemsk efterfrågan eller ett mera definitivt konjunkturomslag i Europa.

Tyvärr kan vi nog inte hoppas på en större inhemsk efterfrågan, inte efter de skattehöjningar som socialdemokraterna kommer med under nästa år. Vidare kan vi nog inte heller vänta oss någon definitiv konjunkturuppgång i Europa. Det ser med andra ord ganska mörkt ut.

Vad jag resonerar om är inte enbart vad som händer under just dessa månader. Det är den mera långsiktiga utvecklingen som jag är ute efter, och där jag vill ha litet synpunkter från Anna-Greta Leijon.

Det är en nyhet för dagen, säger Anna-Greta Leijon, att jag inte enbart talar om fackföreningarna utan också om parterna. Om det är en nyhet för Anna-Greta Leijon, är det nog inte en nyhet för andra som har hört mig tala om detta.

Det är inte fråga om en inkompetensförklaring. Det uttrycket får stå för Anna-Greta Leijon. Så har jag inte uttryckt mig.

Anna-Greta Leijon använde emellertid uttrycket frontalangrepp. O.K., jag tycker att det är ett bra uttryck. Jag har sagt tidigare i debatten att vi måste skärpa tonen när det gäller lönebildningen i svensk ekonomi.

Anna-Greta Leijon enbart kritiserade mig. Hon kom inte med några konstruktiva synpunkter på hur man skall se på välutbildningsdiskussionen och vilket samband den har med sysselsättningen. Ni bara höjer skatten. Ni åstadkommer ett ökat kostnadsläge genom kollektiva löntagarfonder. Ni tar inte itu ordentligt med besparingarna. Det vore väldigt befriande om Anna-Greta Leijon klart sade ut hur socialdemokraterna ser på den kommande lönebildningen och dess samband med sysselsättningen.

Anf. 51 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Fru talman! Anna-Greta Leijon inledde med en positiv rapport från verkstadsindustrin. Jag hoppas att den överträffas. Men det finns även andra sektorer av vårt näringsliv. Vi kan t. ex. se på det förslag som nu är på väg att förverkligas beträffande jordbruket. Det kommer att ta bort massor av arbete inom de areala näringarna, transporter och förädlingsindustrin.

För en månad sedan trodde landstingen att de nästa år skulle kunna expandera med 1,5 %. När landstingen nu kontrollerar saken, finner de att expansionen blir bara 0,8 %. Det innebär med stor sannolikhet en minskning av antalet anställda. Varför då detta? Jo, därför att kommunalmännen och landstingsmännen nu har klart för sig att det oavsett regering blir ekonomiskt mycket kärva tider.

Det har tidigare i dag här talats om stöld och konfiskation. Jag tycker att det är ett mycket felaktigt ordval, när man diskuterar av riksdagen fattade beslut. Vi är nu visserligen uppe i ca 15 miljarder kronor i indragningar, om man ser på en fyraårsperiod, och detta gör att man anpassar sig. Jag säger inte att det är felaktigt. Jag tror att det är helt enkelt nödvändigt att även våra sektorer får hjälpa till.

Sedan vill jag tacka för vänligheten. Det känns litet ovanligt numera att få beröm av socialdemokraterna. Berömmet gör att jag vågar mig på att gå upp från ordförandenivå i utskottet till statsrådsnivå och notera att statsrådet är beredd att vidta förändringar.

Jag tror att kommunalmännen och landstingsmännen är beredda att ställa upp på det här ansvaret. Man ställer alltså upp på principen. Oron gäller faktiskt i hög grad de fyra timmarna, och sedan tror jag att man skulle vilja ha hela samhället till sitt förfogande, men det som blir kvar är man beredd att ta ansvar för.

Om någon har sytt in John-Olle Persson eller om han bara blivit snäll, vet jag inte. Jag frågade på Kommunförbundet om man i sedvanlig ordning hade haft kontakt med de främsta företrädarna för partierna för att diskutera igenom denna fråga, och då var svaret att det nog bara var John-Olle som fått vara med. Jag tror att resultatet blir bättre – och vi är ju ute efter resultat – om man talar med företrädare för samtliga politiska partier.

Anf. 52 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Arbetsmarknadsministern hade lyssnat till en prognos på middagsnyheterna och var glad över att den var gynnsam. Jag vill säga att jag unnar Anna-Greta Leijon den glädjen, för det har varit tunnsått med glädjeämnen. Nu vill jag inte säga att det skulle vara arbetsmarknadsministerns fel att vi har en bekymmersam arbetsmarknad. Jag tror fastmer att kamraterna i regeringen genom att bedriva en oansvarig och felaktig ekonomisk politik har gjort det extra besvärligt för arbetsmarknadsministern. Jag beklagar både ministern och dem som drabbas av denna politik.

Arbetslösheten är för hög, säger statsrådet, och därför görs det kraftfulla insatser. Det är väl på den punkten som det finns anledning till tvivel med tanke på förslaget om ungdomslagen. Det handlar om människor som vi i andra sammanhang betraktar som vuxna.

Jag oroar mig för en sak, nämligen hur mycket tid och ork arbetsförmedlarna skall få över för att hjälpa dem som kommunerna har fått ansvaret för att placera. Risken är att de blir kvar i ungdomslagen alltför länge. För den som har varit i den särpräglade verksamheten och har små möjligheter att ta sig in på öppen arbetsmarknad kommer ungdomslagen att lösa mycket få problem.

Arbetsmarknadsministern säger bl. a. också att alternativet är att ungdomarna går sysslolösa, och det vill regeringen inte vara med om. Det är inte precis på den punkten vi polemiserar, utan där är vi överens. Men jag vill ändå påminna om att det finns alternativa förslag som är inriktade också mot det enskilda näringslivet och som ger möjlighet att slussa ut ungdomarna i verksamheter som i sin tur leder till stadigvarande jobb.

Sedan berättade arbetsmarknadsministern om förmedlingsverksamhetens inriktning, och det lät både sympatiskt och riktigt. Att en och samma förmedlare skall hålla sig till samma sökande är en bra och riktig tanke. Det lät nästan som om det vore en folkpartistisk husläkare vi talade om.

Detsamma gäller nyrekryteringsresonemanget. Jag hoppas att försöket blir framgångsrikt, för också det bygger på en riktig tanke.

Vidare är att notera att arbetsmarknadsministern förklarar att de enskilda beredskapsarbetena blir kvar. Hon gör det inte med någon sur min utan säger sig tvärtom vara både nöjd och glad. Heder åt en arbetsmarknadsminister som kan vara så fri från prestige!

När fru Leijon säger att förslaget säkerligen inte är fullkomligt, vill jag helhjärtat instämma i detta. Förslaget är högst ofullkomligt i sin huvuddel, och det finns anledning att återkomma med revisioner om riksdagen antar ursprungsförslaget.

Anf. 53 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Fru talman! Arbetsmarknadsministern var glad över verkstadsindustrins prognos. Det skulle bli fler anställda. Men samtidigt skall hon vräka dit subventioner via rekryteringsbidrag hur som helst. Jag tycker inte den politiken är särskilt konsekvent.

Detta var en fundering över den hållningslösa politik man bedriver.

Arbetsmarknadsministern slår sig för sitt bröst när det gäller avtalsuppgörelsen och säger: Kom ihåg att i arbetsmarknadens parter ingick låga avtal.

Någon omfördelning i samhället är som sagt inte socialdemokratiens adelsmärke längre.

Sedan något om huvudprincipen för ungdomslag. Vi kan naturligtvis diskutera de enskilda reglerna, men huvudprincipen måste vara att lagen skall vara rekryteringskälla till nya och fasta jobb. Om man inte har den principen, då blir de en förvaringsplats, Anna-Greta Leijon.

Regeringen vill inte på något sätt ha fasta jobb i den offentliga sektorn och kan inte ge kommunerna pengar till 35 000 jobb i det här läget. Då blir ju resultatet av dessa ungdomslag en förvaringsplats som leder till ny arbetslöshet vid 20 års ålder.

Det är en ny form av anställning, som nu introduceras på allvar. Detta måste arbetarrörelsen fundera över. Det skall finnas en reservarmé som på något sätt står till arbetsmarknadens förfogande, som man nu försöker laborera med. Det är i högsta grad otillfredsställande.

Enligt mina rapporter från dem som arbetar i kommunerna säger framför allt tjänstemännen: Nu har vi ganska små projekt och litet att jobba med. Risken är att kommunerna kommer att ta befintliga beredskapsarbeten och göra om dem till ungdomslagsplatser. Därmed säger man att 20–24-åringarna får det trångt. Men då får vi väl en ny ungdomslag för äldre från regeringen. Problemet är att det finns för få jobb. Vi kan inte med konstlade medel klara av detta.

Jag tycker att hela frågan om ungdomslag, som den är formulerad från regeringen, är förhastad.

Visserligen kan man säga att journalister är ute med förhastade uppgifter, men i dagens DN förväntar man sig att regeringen skall säga ja till Örebromodellen i någon form. Örebromodellen, kombinerad med fasta jobb på den offentliga sektorn, vore en mycket bra lösning.

Jag skulle vilja fråga arbetsmarknadsministern om det inte vore bättre att ta det litet lugnare och satsa ordentligt på den s. k. Örebromodellen i stället.

Anf. 54 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! När det gäller Örebromodellen vill jag säga att Örebro kommun har till arbetsmarknadsstyrelsen kommit in med förslag till åtgärder

som de vill genomföra och som de vill ha ett extra statsbidrag för – och en del justeringar av reglerna. Arbetsmarknadsstyrelsen har behandlat detta och skrivit till regeringen, men det är först i denna vecka som vi har fått förslaget. Därför kan jag inte svara på detta ännu, eftersom jag inte har sett detaljerna. Självfallet kommer vi att så fort som möjligt behandla förslaget.

Jag kan dessutom säga att det inte bara är Örebro som intresserar sig för olika försöksverksamheter. För tre veckor sedan fick vi direkt till departementet förslag från Västerås kommun om försöksverksamhet. Företrädare för Västerås kommun har varit uppe på arbetsmarknadsdepartementet och diskuterat igenom problemen. Man har kommit fram till att i rätt stor utsträckning kan man nog klara en del av förslagen genom en kombination av beredskapsarbete och arbetsmarknadsutbildning. Västerås kommun hade inte uppmärksammat att detta blev en ny möjlighet. Därför skall man nu fundera vidare över sin situation och skall sedan återkomma till departementet. Man är alltså på flera ställen i färd med att diskutera olika alternativ.

Jag vill sedan säga att jag naturligtvis håller med Lars-Ove Hagberg om att vår strävan måste vara att skapa jobb på den öppna arbetsmarknaden, inom både den enskilda sektorn och den offentliga. Men vi vet alla att det kommer att ta tid för oss att komma till rätta med alla de problem som vi har. Tills vi har gjort det behöver vi arbetsmarknadspolitiska insatser av olika slag.

Vi behöver förnya arbetsmarknadspolitiken, och det är vi i färd med att göra. Förslagen om rekryteringsplatser, om ungdomslag, om kombination av arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete är exempel på sådan förnyelse. Ett annat exempel är det bidrag till fasta anställningar som kommuner och landsting sedan den 1 juli har fått möjlighet att söka genom det beslut som fattades i riksdagen i våras. Vi kan nu konstatera att det tycks bli mellan 5 000 och 5 500 jobb av denna satsning.

Alf Wennerfors säger apropå det som jag berättade att jag hörde i Lunchekot att det väl vore bekvämt att luta sig bakåt i fåtöljen och rulla tummarna. Jag måste säga till Alf Wennerfors att jag inte riktigt är den typen av människa.

Som jag sade klart och tydligt i mitt inledningsanförande kan vi visserligen se positiva tendenser – och dem skall vi vara glada åt, Alf Wennerfors, och inte se litet surmulet på. Det är inte Alf Wennerfors och mig som det gäller utan människor i hela landet, arbetslösa och sådana som om vi inte hade dessa tendenser kunde riskera att bli arbetslösa. Men vi har också många problem och en hög arbetslöshet, och därför fordras ytterligare insatser. Men moderaterna vill inte riktigt hänga med i det sammanhanget.

Moderaternas politik i de förslag som nu diskuteras och i andra förslag som framförs i moderata motioner skulle inte innebära en sänkning av arbetslösheten utan raka motsatsen: en kraftig ökning av arbetslösheten till följd av moderaternas nej till arbetsmarknadspolitiska insatser, till följd av ytterligare indragningar av pengar till kommunerna osv.

Alf Wennerfors sade vidare att han inte alls inkompetensförklarade de fackliga organisationerna och arbetsmarknadens parter i övrigt. Men när Alf Wennerfors använder formuleringar av det slag som fanns i hans inlednings-

anförande – där han sade att arbetsmarknadens parter förhandlade oss ut ur marknaden – måste jag nog säga att han har tagit till ganska kraftigt. Vad som skulle fordras för att inkompetensförklara SAF utöver att man förhandlar landet ut ur marknaden vet jag inte.

Vi håller på att få ett högt kostnadsläge på grund av löntagarfonderna, säger Alf Wennerfors. Löntagarfonderna föreslås bli finansierade från två olika håll: dels genom en vinstdelningsavgift, som träder in först sedan företagen har räknat sig till godo ett fribelopp i form av avsättningar till investeringsfonder och annat, dels genom en höjning av arbetsgivaravgifterna. För tydlighetens skull vill jag påminna Alf Wennerfors om det som han uppenbarligen har glömt, nämligen att det för 1984 gäller 0,2 %.

Jag tror att Alf Wennerfors, om han funderar allvarligt på detta, liksom jag måste säga sig att det för att vi skall kunna klara en avtalsrörelse som ger det resultat som behövs för landet och för sysselsättningen måste finnas moment av ansvarstagande och vilja till insatser också från arbetsgivarnas och från näringslivets sida. Till det som arbetstagnarna kräver hör att de stora vinster som har gjorts i det svenska näringslivet under senare år används på det sätt som är det bästa för landet och för löntagarna gemensamt. Löntagarfonderna är en av flera åtgärder som måste till för detta.

Jag tror att det kommer att visa sig att löntagarfondernas inverkan på kostnadsläget inte blir en höjning. De ger i stället förutsättningar för en stabilisering.

Börje Hörnlund tog bl. a. upp frågan om diskussioner med kommunförbunden. Han sade att han hade frågat på Kommunförbundet och Landstingsförbundet om vi hade haft kontakter på sedvanligt sätt, som han sade. Nu är det ju så att det under de borgerliga åren inte alltid togs kontakter på detta sedvanliga sätt. Det hände ganska många gånger att kontakterna togs partivägen, liksom det har skett nu. Jag kan hålla med om att det är önskvärt att man försöker ta kontakt även med kommunförbunden som sådana. Nu fanns det inte tid i det här sammanhanget. Vår strävan var att göra insatser mot arbetslösheten under vintern och våren, och därför hade vi inte denna möjlighet till de diskussioner som jag i och för sig gärna skulle ha sett och som jag naturligtvis inte alls på något sätt principiellt har något emot. Jag vill säga att vi inte heller på något sätt har fördolt att de diskussioner vi förde med företrädare för Kommunförbundet och Landstingsförbundet togs med socialdemokrater som sitter i ledningen för dessa förbund. Det redovisade jag på den presskonferens vi höll om regeringens sysselsättningspaket.

Jag skulle vilja ta upp ett par aspekter i anslutning till vad Elver Jonsson sade. Han frågar sig hur mycket tid och ork arbetsförmedlarna kommer att ha för att syssla med ungdomarna i ungdomslagen. Jag vet, precis som Elver Jonsson, att arbetsförmedlarna är mycket hårt ansträngda. Å andra sidan tror jag att arbetsförmedlarna kommer att ha förutsättningar för och en mycket stark vilja att göra insatser här. Vi har ett arbete på gång inom arbetsmarknadsstyrelsen som syftar till en effektivisering av verksamheten, med en intern kampanj för att försöka få bort en hel del av onödig pappersexercis och i stället få tid just för arbete bland de arbetslösa.

Dessutom tror jag att arbetsförmedlarna kan arbeta litet mer i lugn och ro, när de vet att ungdomarna har ett arbete under tiden. Då kan arbetsförmedlarna fortsätta att planera för en mera långsiktig lösning.

När det gäller folkpartiets förslag om ungdomslag inom den enskilda sektorn ber jag att få återkomma, eftersom jag nu ser att den röda lampan lyser.

Anf. 55 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! När jag talar om parterna och inte nämner vare sig Arbetsgivareföreningen eller arbetstagarorganisationerna är detta inte sagt som någon nyhet. Så har jag uttryckt mig långt tidigare.

Jag vill påminna Anna-Greta Leijon om att detta begrepp också innefattar oss själva. Vi är ju arbetsgivarpart. Vi är huvudmän för 500 000 statstjänstemän, så vi har minsann delansvar i detta.

Uttrycket inkompetensförklaring är ett uttryck som Anna-Greta Leijon har använt och inte jag.

Löntagarfondssystemet innebär en kostnadshöjning för arbetslivet och näringslivet, det är helt klart.

Anna-Greta Leijon, som tidigare hänvisade till vad Verkstadsföreningen i dag hade att säga i Dagens Eko, har dock kunnat ta del av den rapport som Verkstadsföreningen för några veckor sedan gav oss. Enligt en undersökning som Verkstadsföreningen hade gjort visade det sig att det förslag som nu föreligger skulle innebära en kostnadshöjning per anställd och månad på 200 kr. i en mängd företag inom verkstadsindustrin. Löntagarfonderna medför alltså en kostnadshöjning. 1984 är den avgift som hänger ihop med löntagarfondssystemet 0,2 %. Men vad blir den 1985, 1986, osv?. Dess värre är vi djupt oroad för att det i fortsättningen skall bli stora kostnadshöjningar för svenskt näringsliv.

När det sedan gäller sambandet mellan lönebildning och sysselsättning har inte Anna-Greta Leijon mycket att säga. Jag tycker att landets arbetsmarknadsminister skulle ta tillfället i akt och tala om detta samband när vi nu står inför en ny avtalsrörelse.

Det Anna-Greta Leijon säger i dag är att parterna skall ta sitt ansvar. Det är vad vi har sagt i 10–15 år. Ändå har utvecklingen när det gäller lönebildningen inneburit försämringar på en hel del områden. Det gäller icke minst vår sysselsättning. Då borde man kanske ägna detta litet mer uppmärksamhet än att enbart säga att parterna skall ta sitt ansvar, att det här är fråga om ett ansvarstagande.

Anf. 56 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Beträffande den onödiga pappersexercisen och dess eventuella försvinnande är det att hälsa med tillfredsställelse att arbetsmarknadsministern talade i de termer som hon gjorde. Men jag tror att den av mig nämnda oro som kunde finnas när det gäller arbetsförmedlarnas möjligheter att ta hand om den ålderskategori som ungdomslagen är avsedda att omfatta består, just därför att förmedlarna har en så pressande uppgift i dagens svåra

arbetsmarknadspolitiska läge.

Anna-Greta Leijon sade i sin kommentar till replikerna att man skall sträva efter att skaffa jobb på den öppna marknaden. Jag undrar då, med utgångspunkt i våra förslag, varför man stänger ute det enskilda näringslivet. Nu sade arbetsmarknadsministern att hon skulle kommentera folkpartisynpunkterna i nästa inlägg. Jag beklagar det, eftersom detta är min sista replik. Jag får hoppas att hon på denna punkt ger en så konstruktiv kommentar att jag inte skulle ha behövt utnyttja en ytterligare replik.

Anna-Greta Leijon talade om förnyelsen av arbetslivet. Bra, arbetsmarknadsministern! Men jag tycker att förnyelsen något har kommit av sig. I den proposition som nu har presenterats saknas ändå mycket av det som vi hade hoppats att den skulle innehålla, nämligen just åtgärder för förnyelse.

Låt mig avsluta med att säga att arbetslöshetens konsekvenser för individerna har belysts i ett forskningsprojekt. I projektets rapport påvisas det mycket starka sambandet mellan arbetslöshet och sjukdomstillstånd. När vi nu konstaterar att arbetslösheten är den högsta som vi har haft i modern tid är det så allvarligt och för ungdomen direkt alarmerande att ingen möjlighet får lämnas oprövad.

Anf. 57 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Fru talman! Återhållsamhet i avtalsrörelsen innebär för regeringen tydligen låga löner. Det är arbetarna som skall hålla igen hela tiden.

Förslaget om rekryteringsplatser är – helt och hållet – en subventionering till företagen. Dessutom har man inte någon som helst plan, utan man hoppas bara att företagen skall anställa, eller åtminstone utnyttja bidraget ett halvår. Detta kan väl inte vara någon form av planering från regeringen som ger fasta jobb framöver – att det behövs var ju arbetsmarknadsministern nyss överens med oss om.

När vi nu har fått höra att arbetsmarknadsministern studerar Örebromodellen, Västeråsmodellen och andra modeller där man för ihop arbete och utbildning, tar hand om ungdomarna, förbereder dem för fasta jobb och under full dag utbildar dem i själva arbetet, talar mycket för att det återremissyrkande som jag här har ställt skall gå igenom. Då får man komma igen med andra modeller. Det är mycket som talar för det i detta läge.

Det förslag om ungdomslag som vi nu behandlar leder ju med regeringens politik till en förvaring. Och det självförtroende som ungdomarna skulle få tror jag krossas ganska snart, om de inom den offentliga förvaltningen skall finnas på arbetet bara en viss del av dagen och kanske komma i konflikt om uppgifterna med de andra som är verksamma där. Det är ju redan nu besvärligt – det uppstår konflikter mellan de ordinarie anställda och dem i beredskapsarbete. Det är inte personliga konflikter, utan konflikter som har att göra med arbetsuppgifterna. Att skapa ytterligare en kategori arbetande skulle, som jag ser det, vara en katastrof för ungdomarnas inträde på arbetsmarknaden.

Det är egentligen ett bevis på handlingsförlamning, och det är det som är grunden till det hela, att systemet i Sverige i dag inte kan ge alla arbete, när

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

regeringen nu konsekvent på alla områden vägrar att vidta åtgärder. På industripolitikens område är det bara att lita till storfinansen. När det gäller den offentliga sektorn får man inte ens de 5 miljarderna och de 35 000 jobben. När det gäller arbetstidsförkortningen vilar man också på hanen. Då står vi ju där! Då blir det förvaringsplatser! Det är nästan det sämsta som kan hända i detta läge.

Däremot är den s. k. Örebromodellen ett ljus. Där försöker man på basplanet ta fram det som kan bli någonting nytt. Naturligtvis tror jag inte på den i dess enskildheter, men jag tror att den är väsentligt bättre och ger ett mycket bättre utgångsläge för ungdomen än de ungdomslag som – efter vad jag kan förstå, och det har arbetsmarknadsministern inte alls sagt emot – blir en förvaring. Arbetsmarknadsministern kan inte förklara vad det egentligen skall bli, mer än en positiv upplevelse för ungdomen. Jag kan inte begripa vari det positiva ligger.

Anf. 58 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Jag är medveten om att det är jag som har sista ordet, men eftersom jag inte hann med det förut vill jag ändå säga följande till Elver Jonsson. Vad vi föreslår och som det tycks bli en majoritet för är ju åtgärder för arbetslösa ungdomar inom både den enskilda och den offentliga sektorn. Vi föreslår rekryteringsstöd inom den enskilda sektorn, och utskottet vill komplettera det med att också, visserligen i en ny form och med en ny bidragsnivå, behålla de enskilda beredskapsarbetena. Här finns alltså möjligheter att genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder få ungdomar placerade på den enskilda marknaden. Jag förstår inte riktigt Elver Jonssons inställning att också ungdomslagen skulle gälla på den enskilda sektorn. Jag tror att kombinationen av ungdomslag på den offentliga arbetsmarknaden med rekryteringsstöd och enskilda beredskapsarbeten på den enskilda arbetsmarknaden kan bli en mycket bra och fruktbar kombination. Ingen väg får lämnas oprövad, sade Elver Jonsson. Jag håller med om det.

Jag tycker att Lars-Ove Hagberg gör en litet lustig beskrivning av vad vi just nu diskuterar. Han säger konsekvent nej till alla åtgärder. Vad vi nu diskuterar är ju faktiskt sysselsättningspaketet totalt. De beslut som regeringen själv kunnat fatta inom ramen för finansfullmakten omfattar ungefär 2 miljarder kronor och åtgärder för 55 000 människor.

I fråga om Örebromodellen vill jag säga att den är något som till mycket stor del kommer att kunna genomföras med de förslag som riksdagen nu skall fatta beslut om. Såvitt jag förstår har också Lars-Ove Hagberg ställt sig bakom dem, men han ser inte riktigt vilka möjligheter som ligger i dem. Möjligheter att kombinera beredskapsarbete och arbetsmarknadsutbildning kommer att finnas. Det är något som jag tror att man i många kommuner efter hand, när man har sett vilka möjligheter detta kan ge, kommer att finna mycket användbart, inte minst för ungdomarna i åldern 20–24 år.

Ungdomsplatser innebär inte någon förvaring – inte mer än andra anställningar på arbetsmarknaden gör det. Vi har en lång rad olika arbetstider på den svenska arbetsmarknaden. Över en miljon människor

arbetar i dag på deltid. Det tycker jag att man bör komma ihåg i det här sammanhanget. En del av de argument som används emot ungdomslagen är egentligen mycket negativa för de många kvinnor som arbetar deltid.

Till Alf Wennerfors vill jag säga att det faktiskt inte är så enkelt att lönesänkningar i allmänhet och under alla förhållanden leder till en sysselsättningsökning. Det fick vi veta inte minst under de borgerliga regeringsåren. Vi har upplevt en mycket kraftig sänkning av reallönerna under de senaste åren, och tyvärr fick vi samtidigt en mycket kraftig ökning av arbetslösheten. Det vi måste kräva inför avtalsrörelsen är ett ansvar inte bara från löntagarna. Jag skulle vilja säga att vi måste kräva ett ansvar framför allt från dem som under det gångna året har fått mycket. Visserligen fick inte löntagarna den kraftiga reallöneminskning som vi hade räknat med i början av året, men andra har fått mycket större vinster än vad vi räknade med. Den politik som har förts har lett till mycket kraftigt ökade vinster ute i det privata näringslivet. Det var avsikten, men avsikten var också att dessa vinster skulle användas för att trygga sysselsättningen och öka investeringarna – för det gemensamma bästa. Ansvaret i avtalsrörelsen vilar mycket tungt på den part som har inhöstat fördelarna av regeringens politik.

Eftersom jag har den sista repliken i den här delen av debatten skall jag inte ställa några frågor till dem jag nu har diskuterat med, utan jag vill i stället upprepa något av det jag sade i mitt första inlägg.

Jag vill emellertid rätta missförstånd. Rapporten om verkstadsindustrin hade inte gjorts av verkstadsindustrin själv. Rapporten gällde verkstadsindustrin, men den hade inte avgivits av Verkstadsförningen.

I denna rapport talades om nyrekrytering och nyanställningar – det handlade om arbeten på en låg nivå, vilket jag också redovisade – och vi behöver mycket av sådana rapporter för att vi skall kunna få en bra utveckling på arbetsmarknaden. Om den politik vi nu har inlett får fortsätta, kommer vi långsamt att närma oss en öppen arbetsmarknad, som ger oss förutsättningar för en bättre sysselsättning och en lägre arbetslöshet än den vi har i dag. Men det är långt kvar innan vi kan slå oss till ro och säga att vi har en utveckling som är självgående på ett sätt som vi önskar. Vi kommer att behöva all tänkbar hjälp från arbetsmarknadspolitikerna. Med de förslag som vi nu har lagt fram kan – det vet vi – många människor under vintern och våren få vettig sysselsättning och utbildning som ger en god grund för kommande arbetsuppgifter. Men det krävs att vi fortsätter att ha inställningen att vara öppna för nya förslag, vara beredda att diskutera dem och också vara beredda att ta de ekonomiska konsekvenserna.

Läget på den öppna arbetsmarknaden ute i industrin håller – precis som regeringen har avsett med sin politik – på att förbättras. Men det räcker inte för att klara oss undan arbetslöshetsproblemen. Vi behöver de kompletteringar som arbetsmarknadspolitikerna kan ge. Och vi behöver utforma arbetsmarknadspolitikerna så effektivt som möjligt för att nå ännu mer av åtgärder riktade till människorna från de pengar som vi sätter in – åtgärder som människorna upplever som bättre än de som vi vidtagit hittills.

Även om vi kan säga att svensk arbetsmarknadspolitik i stora stycken

fungerar bra har vi säkert möjlighet att göra den ännu mycket bättre, inte minst för ungdomarna. Det vi kan nå nu är att ta ett ganska stort steg jämfört med situationen tidigare just för 18–19-åringarna, den ungdomsgrupp och den grupp över huvud taget som haft den högsta arbetslösheten. Därmed kan det beslut som ni skall fatta nu här i kammaren bli litet grand av en milstolpe. Jag hoppas i varje fall att riksdagen kommer att fatta detta beslut och att utvecklingen kommer att visa att det blir så som vi avsett.

Anf. 59 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Efter att ha lyssnat på den ganska långa debatten vill jag först notera att den ger ett lätt förvirrat intryck. Jag vill ändå säga att de utomordentligt allvarliga anklagelser som arbetsmarknadsministern har riktat mot moderata samlingspartiet inte får stå oemotsagda.

Arbetsmarknadsministern säger att alla utom moderaterna är intresserade av arbetsmarknadspolitik. I själva verket är det tvärtom, därför att vi moderater tycks vara de enda som är intresserade av att diskutera hur arbetsmarknaden skall fås att fungera bättre. Vi vet ju allihop att det faktiskt är så att möjligheten att minska arbetslösheten, när den ekonomiska tillväxten och expansionen i ekonomin inte räcker, är att se till att arbetsmarknaden fungerar bättre, att friktionsarbetslösheten blir så liten som möjligt och att vi kan fylla industrins behov av utbildad arbetskraft. Vi vet också att förutsättningarna för att kunna skapa tillräckligt många jobb är

1. att vi klarar av att sänka budgetunderskottet,
2. att vi klarar av att återställa balansen i Sveriges ekonomi,
3. att vi inte belastar företagen och näringslivet med skattehöjningar och avgiftshöjningar,
4. att vi minskar den offentliga sektorns andel av den svenska ekonomin,
5. att vi bedriver en effektivare och mer verklighetsanpassad arbetsmarknadspolitik och
6. att vi ser till att förändra den praktiska yrkesutbildningen, så att företagen kan finna och anställa människor som har en tillräcklig yrkesutbildning i fråga om både kvantitet och kvalitet.

Detta är utomordentligt viktiga ting för att vi skall klara av att minska problemen på arbetsmarknaden, men detta vill inte arbetsmarknadsministern diskutera. Det enda jag kunde notera av punkter som har med arbetsmarknadens funktionssätt att göra var det återkommande talet om satsningar på flaskhalsutbildning. Att satsa på flaskhalsutbildning är bra. Det är alldeles utmärkt, men det räcker inte.

Jag tror inte att arbetsmarknadsministern riktigt har funderat igenom hur arbetsmarknaden egentligen fungerar. Det är ju så, fru talman, att den verklighetsbeskrivning som styr arbetsmarknadspolitikerna i dag tyvärr har blivit allt mer inskränkt och statisk. Ögonblickssiffror av läget på arbetsmarknaden kablaskas månadsvis ut från AKU, AMS och SCB, och de tas av riksdagsmajoriteten till intäkt för större och större arbetsmarknadspolitiska insatser. Dessutom är det tyvärr så att de politiska utfästelser som gjordes av socialdemokraterna som oppositionsparti om att minska arbetslösheten

inom orealistiskt korta tidsperioder är för starkt styrande för regeringens förslag i dag. Det är t. o. m. så, fru talman, att arbetskraftsundersökningarnas informationsmässiga dagsländor tas som högsta visdom, trots bristen på vishet och överflödet på domedag.

En viktig, för att inte säga grundläggande, förutsättning för att de arbetslösa snabbt skall kunna gå in i nya jobb är att de är tillgängliga på arbetsmarknaden när jobben bjuds ut. Utifrån de grundläggande förutsättningarna måste arbetsmarknadspolitiken utformas. Om vi i stället här i kammaren, i motsats till regeringen, fixerar oss på verkligheten och inte på AKU:s statistiska ögonblicksbilder, öppnar sig faktiskt en del nya handlingsalternativ. Om vi utgår från att det är matchningsproblemen på arbetsmarknaden som måste ägnas största möjliga uppmärksamhet, då skulle det finnas möjligheter för oss att skapa en bättre fungerande arbetsmarknad, och det skulle i slutändan innebära större möjligheter för enskilda människor att få arbete.

Om vi intresserar oss för flödena på arbetsmarknaden, ger det oss utomordentligt viktiga informationer. Det är de informationerna som bl. a. moderata samlingspartiet har ägnat ett visst intresse. Och det, arbetsmarknadsminister Leijon, är inte att visa ointresse för arbetsmarknadspolitiken – det är i grunden att intressera sig för de problem som de facto har så stor betydelse för att arbetslösheten är så hög som den är.

Regeringen representeras här av arbetsmarknadsministern, som låter ganska nöjd. Det var länge sedan jag hörde Anna-Greta Leijon vara så nöjd. Det är klart att Anna-Greta Leijon är nöjd, för hennes linje har ju vunnit i regeringen. Regeringen har tydligen övergivit ambitionerna att minska budgetunderskottet – det har statsministern berättat i tidningsintervjuer, och det har det socialdemokratiska partiets partisekreterare också berättat, trots att arbetsmarknadsministern själv har skrivit propositioner där hon framhållit att det största hotet mot sysselsättningen i framtiden just är det växande budgetunderskottet. Det leder mig till slutsatsen att det möjligen är så att arbetsmarknadsministerns anklagelser mot moderata samlingspartiet grundar sig på det förhållandet att regeringen nu bestämt sig för att prioritera den kortsiktiga arbetslösheten och strunta i den långsiktiga. I den bedömningen och den inställningen är regeringen ganska ensam.

Min kollega Wennerfors citerade för en stund sedan här i kammaren en ekonomisk bedömning. Låt mig citera en till, Anna-Greta Leijon! Det är SNS konjunkturrapport, som kom för några dagar sedan. SNS är inte känt för att vara något större moderat språkrör. SNS skriver när det gäller sysselsättningen:

”Det ovan sagda” – det gäller ett föregående resonemang om det växande budgetunderskottet och dess finansiering – ”leder till slutsatsen att finansieringen av ett stigande budgetunderskott förr eller senare leder till en ekonomisk kollaps i form av hyperinflation och massarbetslöshet, helt oavsett vilka finansieringsalternativ som väljs. Även diskussionerna om sparandet utmynnar i en negativ slutsats beträffande möjligheten att i längden behålla ett oförändrat statligt driftunderskott. En nedskärning av

underskottet synes därför vara nödvändig. Frågan blir då när den obehagliga operationen skall påbörjas. Ett skäl till att uppskjuta den skulle vara att den svenska ekonomin förhoppningsvis kommer in i ett mer expansivt läge om något eller några år och att detta skulle underlätta underskottets nedbantning. Det finns emellertid än starkare skäl att inte skjuta på operationen.

För det första kanske en omedelbar nedskärning är ett nödvändigt villkor för en förbättring av den svenska ekonomin.

För det andra blir operationen allt svårare ju längre tiden lider.”

Det vore intressant att höra arbetsmarknadsministrerns förklaring till att hon inte längre betraktar budgetunderskottets storlek och ökning som det största hotet mot den framtida sysselsättningen.

Slutsatsen, fru talman, är att det parti i Sveriges riksdag som tar ansvar för den långsiktiga tryggheten när det gäller människornas förutsättningar att få jobb är moderata samlingspartiet.

Till sist, fru talman, några ord om ungdomslagen. Det har varit mycket tisslande och tasslande här i kammaren en stund, och det är klart, för regeringen har inte majoritet för sitt förslag till ungdomslag.

Nu är alla de reella diskussionerna och förhandlingarna överständna. Såvitt jag kan förstå har inte centerpartiet fått något gensvar för sina framstötter. Kommunisterna tror sig fortfarande kunna få majoritet för kravet på återremiss och därmed en ny förhandlingsomgång mellan kommunister och socialdemokrater i utskottet. Jag tycker att både kommunister och centerpartister nu skall konstatera att enda möjligheten att få några ändringar i det förslag som ligger på riksdagens bord är att avslå förslaget. Det skulle innebära fördelar för oss alla.

Arbetsmarknadsministern har nu hört alla de argument och synpunkter som finns i fråga om detta förslag som regeringen inte har majoritet för. Arbetsmarknadsministern skulle kunna gå tillbaka till departementet, fundera igenom vad som har sagts här i dag och möjligen till våren återkomma med ett förslag som kan vinna riksdagens majoritet. För att förslaget skall avslås här i kammaren behövs inte några säryrkanden. Det finns nämligen avslagsyrkanden i reservationer från folkpartiet och moderata samlingspartiet. Jag tror att det vore klokt av de riksdagens ledamöter som är emot förslaget till ungdomslag i nuvarande utformning att tillsammans med oss avslå regeringens förslag.

Anf. 60 JÖRN SVENSSON (vpk):

Fru talman! Förslaget till den s. k. ungdomslagen är dåligt. Det är så dåligt att det inte borde få gå igenom.

Det är synd att det är så. I tankarna bakom förslaget finns sådant som är bra och värt att ta fasta på. Men det kommer inte till sin rätt i den dåliga form lagen fått.

Varför är förslaget så dåligt? En grundorsak är att det representerar en ny typ av lönarbete. Det förändrar lönarbetets karaktär till de arbetandes nackdel. Det försämrar lönarbetets rättsliga ställning på ett allvarligt sätt.

För att förstå detta måste man gå tillbaka litet grand i arbetarrörelsens

historia. Före det industriella genombrottet i Sverige var lönarbetet kringgärdat av tvångslagar – legostadga, försvarslöshetsstadga. I kraft av försvarslöshetsstadgan kunde arbetslösa människor befordras till tvångsarbete.

Sådana feodala bestämmelser var till hinder för det industriella produktions sättet. Kapitalisterna var intresserade av fria, rörliga lönarbetare som de kunde kasta ut när de ville och som de inte behövde bekymra sig om, när de var arbetslösa.

Men i denna nya, kapitalistiska form för förtryck av lönarbetaren fanns också en frihet. I princip kunde lönarbetaren själv välja arbete. I princip kunde han eller hon lämna en dålig arbetsgivare.

I kraft av denna begränsade personliga frihet kunde arbetarklassen tillkämpa sig andra friheter, sådana som kapitalismen inte ville ge den – friheten att organisera sig, rätten att förhandla om fria villkor, friheten att undanhålla sin arbetskraft genom strejk.

Sent omsider tillkämpade man sig en annan viktig rättighet: rätten att få ett ekonomiskt stöd, när man var arbetslös.

Det är i detta perspektiv man skall se ungdomslagen för att rätt tolka dess innebörd. Dess brist är just att en rad av lönarbetarens traditionella fri- och rättigheter tas bort.

Det heter: Du skall arbeta på de villkor vi bestämmer, annars tar vi ifrån dig ditt arbetslöshetsunderstöd. Du har ingen rätt att undanhålla din arbetskraft, för då kan du mista både arbete och understöd. Du har ingen rätt att förhandla om dina villkor, för dem bestämmer administrationen och arbetsgivaren. Du har ingen rätt att ställa krav och ingen rätt att strejka. Du har inte rätt till heltidsarbete, utan du får finna dig i att arbeta fyra timmar när andra så beslutar. Och du har inte ens rätt att behålla ditt arbete i ungdomslaget – du har tvärtom skyldighet att stå till den privata arbetsmarknadens förfogande, när det står en arbetsgivare och vinkar.

Allt detta betyder att man tillskapar en helt ny kategori av lönarbete. Man tillskapar en ny klass i samhället, ett underproletariat av 10 000 inom 10 000 lönarbetare, som lever under rättsligt annorlunda och sämre förhållanden än vad lönarbetet normalt är underkastat i samhället. Det blir ett underproletariat som är berövat en rad av de sociala och fackliga rättigheter som traditionellt hört till arbetarnas viktigaste landvinningar genom åren här i landet. Med en viss tillspetsning och en viss överdrift kunde man säga att en sådan grad av tvång mot arbetet har man inte haft i Sverige sedan försvarslöshetsstadgan avskaffades 1886.

Varför har då socialdemokratins ledning, med den arbetarrörelseanknytning den dock har, lagt fram ett sådant förslag? Jag tror att det finns en förklaring till det.

Under lång tid var det så att arbetslöshet var ett kortvarigt och tillfälligt tillstånd, som drabbade ett fåtal människor i samhället. Att arbetslöshetspolitiken då arbetade med provisorier och tillfälliga lösningar, det vållade ingen större skada. Den arbetslöse var ju snart ute i det vanliga arbetslivet igen.

I dag är situationen i grund annorlunda. Kapitalismens kroniska kris skapar också kronisk arbetslöshet. I dag är hela arméer av människor utanför

---

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

normala samband med arbetsliv och samhälle. De lever i samhällets marginal. Om man då bedriver arbetslöshetspolitik bara med hjälp av provisorier och rättsligt särpräglade former, då får det helt andra verkningar. Man får då hela skikt i samhället som kontinuerligt lever i sämre rättsställning än andra. Man delar lönarbetarnas klass i två skikt: kategori A, som hittills lyckats behålla sina fackliga och sociala rättigheter, och kategori B, som är berövade väsentliga delar av dessa rättigheter. Och skillnaden blir än mer tragisk när det också blir en åtskillnad mellan generationer.

Jag fruktar att man i socialdemokratiens ledning inte riktigt har förstått innebörden av denna nya situation. Man lever på något sätt kvar i illusionen att arbetslöshet är något tillfälligt. Man förstår inte att det i dag är ett kroniskt tillstånd. Och därför förstår man inte heller vad denna kapitalismens kroniska kris innebär som hot mot lönarbetarnas kollektiva ställning och rättigheter i samhället.

Jag tror också att denna oförståelse i grunden beror på en bristande ideologisk debatt och analys inom socialdemokratin. SAP:s ledande skikt ser inte på samhället från arbetarklasståndpunkt utan mer från ämbetsmannaståndpunkt. Man har, som det heter, en paternalistisk syn på unga människor och på arbetslösa, dvs. man ser dem inte längre som kamrater i striden utan som någon sorts problemlientel som skall administreras. Och när man skall administrera dem är man t. o. m. så ideologiskt aningslös att man gör det efter mönster från USA – för modellen med ungdomslag kommer ju ursprungligen från Kalifornien.

Den här dåliga ideologiska grunden är, tror jag, orsaken till att man inte ser vilka problem som i längden kan uppkomma av en kategoriklyvning bland lönarbetarna. Man splittrar upp lönarbetarna i en fri del och i en administrerad del. Man skapar kategorier med olika fackliga situationer och delvis i konkurrens med varandra. Man tillskapar provisoriska arbeten i stället för ordinarie och fasta arbeten. Man hemfaller, tyvärr, inte sällan till en primitiv form av individuell moralism i synen på arbetslösa ungdomar – de skall minsann göra rätt för sina bidrag, och vilket arbete som helst är bättre än inget arbete alls.

Talet tidigare i debatten berodde kanske litet grand på att arbetsmarknadsutskottets ordförandes tunga slant när hon talade om att arbetslösa ligger hemma i sängen om de inte får något att göra. Det var ett exempel på den nivå som debatten ibland kan skjunka ner till. Så får man inte se det. Man måste se det från ett större perspektiv, från en samhällelig, social utgångspunkt. Så primitiv är nämligen inte sanningen om lönarbetets situation i dagens hårdföra kapitalism.

Med detta vill jag inte ha sagt att ungdomslagen är så dålig att den inte kan förändras och göras bra ur arbetarklassens samlade och övergripande synvinkel.

Det borde ha varit möjligt att åstadkomma sådana förändringar i förslaget att de dåliga sidorna kom bort och de goda och utvecklingsbara sidorna kunde tas till vara.

Vilka förändringar är det då som utifrån en klassisk arbetarideologi och ett

socialistiskt synsätt borde företas?

För det första bör ungdomslagens arbeten ge alla deltagande en någorlunda likvärdig ställning. Man bör inte ha detta arrangemang med fyratimmarsjobb. Det bör vara en grundprincip att ett arbete skall ge så mycket ekonomiskt utbyte att det medger en självförsörjning och en social självständighet. Detta är också en viktig skolningsfaktor, om man nu talar om skolning och fostran av ungdom.

För det andra måste tvångsmomenten i bestämmelserna förändras. Det skall inte vara så att någon skall tvingas lämna sitt arbete i ett ungdomslag så snart en privat arbetsgivare står och vinkar. Den arbetande måste få en rätt att välja efter vad som ger den bästa kompetensen och arbetslivserfarenheten. I den mån man tar fasta på det positiva i den sociala gemenskap som ett ungdomslag i bästa fall kan erbjuda, ligger det ändå en viss vikt i att denna gemenskap inte måste brytas på grund av att den unge skall – som det heter med en ganska förfärlig nutidsformulering – stå till arbetsmarknadens förfogande. Vi skall uppfostra folk till att vara i arbetarrörelsen och att vara fria människor, inte till att vara människor som står till andras förfogande hur som helst. Vi måste också tona ner det utpressningsmoment som ligger i att man skall gå miste om sitt understöd om man inte tar vilket arbete som helst. Det skall finnas ett rimligt samband mellan det arbete som står till buds och den arbetssökandes behov av att förvärva erfarenhet och kompetens. Detta skall även gälla dem som skall in i ungdomslagen.

Ale kommun har förklarat att man inte tänker gå in på någon fyratimmarslinje. Örebro kommun har utarbetat en egen modell, som faktiskt är mycket bättre än regeringsförslaget. Det verkar alltså som om man inte skulle behöva gå över ån efter vatten i den här frågan. Ideologiskt såväl som praktiskt är nog Örebro som modell att föredra framför Kalifornien.

Fru talman! Man måste också, enligt vår mening, försöka se ungdomslagen i ett mer långsiktigt perspektiv. De skall inte bara vara provisorier och tillfällighetslösningar för att snygga till en komprometterande arbetslöshetsstatistik. De skall vara trappsteg till reguljära arbeten och fasta tjänster. De skall ingå i en långsiktig förstärkning och utbyggnad av den offentliga sektorns viktiga funktioner. Detta samband är kanske något man kan utveckla efter hand som lagen börjar fungera. Men det är viktigt att det på något sätt kommer till stånd, annars kan man få den situation som redan uppstått, nämligen att ett landstings sjukvårdsstyrelse beslutar avskaffa vissa ordinarie arbeten med hänvisning till att man sedermera kan få dessa uppgifter utförda på annat sätt nu när ungdomslagen kommer.

Med förändringar och förbättringar kan man frigöra den utvecklingsmöjlighet som i bästa fall ligger i ungdomslagen, nämligen att de kan ge ett bra arbetsinnehåll och samtidigt vara något av en skolning i självansvar och självstyrelse.

Vi i vpk är för vår del öppna för sådana möjligheter. Men vi vill också varna socialdemokraterna för att falla offer för en stämning, som alltför ofta framkallas av det nu rådande krisklimatet i samhället. En stämning, nämligen, som gör människor benägna att acceptera reträtter, den ena

Nr 42

Torsdagen den
8 december 1983

---

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m. (AU)*

reträten efter den andra – reträtter med avseende på sociala rättigheter, reträtter till positioner som man aldrig förut accepterade, reträtter under den hopplösa motiveringen att man måste ta allt som är bättre än ingenting.

Men man måste se de större långsiktiga sociala perspektiven på frågor som den här. Man har egentligen haft lång tid på sig att se hur arbetslösheten sedan mer än 15 år har utvecklats till ett kroniskt tillstånd för växande grupper människor. Då måste man värja sig emot att tänka i dessa A- och B-lagskategorier och motsätta sig att det skapas särskilda rättssystem för ett underproletariat på arbetsmarknaden. Det är att uppge solidariteten, och det är att böja sig för en anonym ekonomisk makt. Det är något som arbetarrörelser och arbetarpartier aldrig skall göra.

Avslutningsvis, fru talman: Det skulle ha varit bra om de synpunkter jag nu har anfört på ungdomslagen hade vunnit ett visst gehör under utskottsbehandlingen, om socialdemokraterna hade visat någon förståelse för dessa problem. Vi för inte fram de här invändningarna för att skapa obehag för regeringen eller försätta den i någon knepig situation utan i allvarlig omsorg om och oro för den arbetslösa ungdomen och hur det går för Sveriges arbetarklass och lönarbetare – om det här skall börja bli institutionella förhållanden, som skall permanentas, där man skall ha ett växande underproletariat, som lever under fackliga och sociala rättighetssystem som är helt annorlunda och sämre än dem som arbetarrörelsen traditionellt har önskat skall råda på arbetsmarknaden och har kämpat för.

Det hade varit bra om man hade gjort några medgivanden, visat litet god vilja. Nu har detta dess värre inte skett, och det är bakgrunden till det återremissyrkande som tidigare har framställts i kammaren.

Man har inte lyssnat på oss i utskottet. Vi har inte begärt att man skall gå oss till mötes på alla punkter. Vi har bara begärt att man skall förstå de allvarliga vinklingar som finns på dessa frågor som jag har berört i min översikt.

Jag skulle vilja be om svar från arbetsmarknadsministern på ett par frågor. Till att börja med: Är ni medvetna om vad den här nya typen av institutioner på arbetsmarknaden som ungdomslagen är en del av innebär i det långa loppet? Är ni på det klara med det som jag här tagit fram och vad det betyder för lönarbetets uppsplittring i en friare och en mer tvångsbetonad del?

Anna-Greta Leijon gav tidigare i debatten i dag uttryck för en viss beredskap att förändra sådant i förslaget som var bristfälligt. Jag vill gärna be henne utveckla det en smula. Vi har i vpk:s utförliga motion gett vissa anvisningar om vad vi anser kan göras för att råda bot på bristerna och på det sättet ge bättre utrymme för det som är värdefullt och positivt i den här lagen.

Jag vill allra sist säga, att vi från vpk-gruppens sida med stort intresse avvaktar detta svar. Det kan bli avgörande för huruvida vi lägger fram ett rakt avslagsyrkande eller ej under en senare del av debatten.

Anf. 61 BO NILSSON (s):

Fru talman! Mycket har redan sagts i den här debatten om ungdomsarbetslöshet och ungdomslag, men jag tycker att den frågan är så viktig att jag

ämna ta upp den en gång till, på mitt sätt. Jag skall dels beröra förslaget, dels kommentera några av de reservationer som fogats till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 8. Låt mig börja med att yrka bifall till utskottets hemställan, vilket innebär avslag på samtliga reservationer i denna del av betänkandet.

Jag tillät mig vid förra tillfället då vi debatterade ungdomsarbetslöshet här i kammaren att konstatera att arbetslöshet, och då kanske framför allt bland de unga, är som ett gift såväl för den arbetslöse som för samhället. Arbetslöshet innebär för de utsatta en känsla av hopplöshet och skapar brist på självförtroende. Det skapar misstro och bitterhet bland dem som drabbas. Det är naturligtvis inte annorlunda i dag.

Enligt statistiken var hela 78 000 i åldern 16–24 år arbetslösa i september månad. Särskilt höga är siffrorna i åldern under 20 år. För de yngsta, 16–17-åringarna, har det som vi vet etablerats ett speciellt uppföljningsansvar inom skolans ram, i vilket ingår en lång rad utbildningsinsatser och sedan i fjol ett system för särskilda ungdomsplatser. Detta system kommer nu att förstärkas med ytterligare medel för att täcka kostnader motsvarande hela åldersgruppen.

Men svårigheterna är också stora för arbetslösa 18–19-åringar. Flertalet saknar arbetslivserfarenhet, och en relativt stor grupp har bristande eller avbruten utbildning. Betydande arbetsmarknadspolitiska insatser, särskilt i form av beredskapsarbeten, har gjorts, men arbetslösheten i dessa åldersgrupper är ändå för hög.

Ungdomar i den nu aktuella åldersgruppen kommer naturligtvis att omfattas av de former av rekryteringsstöd som behandlats i betänkandet och som bl. a. utskottets ordförande, Frida Berglund, tagit upp i sitt anförande. Detta bör rimligen göra det lättare för dem att få arbete, då inte minst i den enskilda sektorn. Men det räcker ändå inte. Ytterligare åtgärder måste till för att minska arbetslösheten bland 18–19-åringarna.

Vi socialdemokrater föreslår nu att s. k. ungdomslag införs hos offentliga arbetsgivare och att verksamheten förankras i en särskild lagstiftning. Jag menar att förslaget innebär att vi för första gången i lag garanterar ungdomar i åldersgruppen arbete, utbildning eller praktik. Detta skall ses mot bakgrund av dagens situation, då tusentals ungdomars första kontakt med arbetslivet är arbetslöshet och kontant arbetslöshetsstöd. Det är inte ett så dåligt förslag som Jörn Svensson här ville göra gällande.

Våra ungdomar är utan jobb men har betydligt mera pengar att röra sig med än tidigare. Detta kan inte få fortsätta. Det är fel att unga, friska människor skall tjäna pengar utan att göra något för dem, samtidigt som det finns meningsfulla arbetsuppgifter att utföra.

Genom förslaget till ungdomslag vill vi försöka lösa detta allvarliga problem. Vi socialdemokrater vill att alla ungdomar, nu också de i åldern 18–19 år, skall omfattas av dessa samhällets insatser. Ingen skall behöva gå sysslolös. Men jag vill understryka vad jag tidigare sagt, nämligen att ungdomarna i första hand, liksom hittills, skall placeras i arbete eller utbildning. Först om detta inte lyckas skall ungdomslagen vara en lösning.

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m. (AU)*

Torsdagen den
8 december 1983

---

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

Ungdomslagen innebär arbetsplatser inom statliga verk och myndigheter, kommuner, landstingskommuner, kommunförbund samt församlingar och kyrkliga samfälligheter. Men kommunerna får det yttersta ansvaret.

Kommunerna blir, som bl. a. arbetsmarknadsministern tidigare sagt, skyldiga att i ungdomslag ge jobb åt alla ungdomar i åldern 18–19 år som inte – och det vill jag understryka – kan få arbete eller utbildning genom andra åtgärder. Enligt lagen, som i det här avseendet är mycket flexibel, kan upp till 25 ungdomar omfattas, och dessa kan arbeta delvis självstyrande.

De ungdomar som arbetar i ungdomslagen får avtalsenlig lön för fyra timmars arbete per dag. De som har kvalificerat sig för A-kassa får arbeta full tid. Ingen ung människa under 20 år skall efter den 1 januari 1984, om riksdagen nu fattar beslut i enlighet med vårt förslag, behöva gå arbetslös eller behöva passiv få sitt kontantstöd. Alla får en chans att få fotfäste på arbetsmarknaden.

Nettotillskottet av nya arbetstillfällen genom ungdomslagen beräknas bli 15 000–20 000 platser. Och satsningen kräver ett anslag om 410 milj. kr. I detta anslag är inräknat ett administrationsbidrag till kommunerna och handledare motsvarande 20 kr. per dag och ungdom.

Fru talman! Detta innebär en rejäl satsning på övergång till arbetslinjen i stället för som hittills på kontantlinjen.

Tyvärr har förslaget inneburit en rad reservationer från de övriga partierna.

Moderater och folkpartiet yrkar som vi hört i dag avslag på förslaget om lag om ungdomslag, medan centern och vpk ändå ställer upp på en lag men med egna förslag till laginnehåll. Jag kommer i det följande att kommentera dels principförslagen från de andra partiernas sida, dels några av de övriga reservationerna.

Moderaterna har såvitt jag kan förstå av deras reservation en rad skäl till avstyrkandet av lagen. Det första är att det, enligt moderaterna, inte är "riktiga jobb". Det stämmer naturligtvis inte, och det måste jag återkomma till. Moderaterna säger sig vilja ha samhällstjänst i stället. Det är väl i så fall också ett nytt instrument. Det blir alltså vare sig fler eller färre nya instrument om man inför samhällstjänst i stället för ungdomslag. Men argumentet att det inte är riktiga jobb är så mycket mer cyniskt. Detta skall jag återkomma till.

I proposition 26 står angivet en rad lämpliga arbetsuppgifter för ungdomslagen. Jag skall citera ur propositionen:

"Ungdomarna skall kunna hjälpa till såsom assistenter eller biträden i olika slag av verksamheter och därmed vara en extra resurs vid sidan av den ordinarie arbetsstyrkan. Ungdomarna skall också kunna ges tillfälle att tillsammans eller enskilt utföra nyttiga sysslor som annars inte skulle ha kommit till utförande. Verksamheter som skall kunna beröras är vård och barnomsorg, olika slag av miljövård, teknisk verksamhet, undervisningsverksamhet, fritids- och kulturverksamhet."

Detta är vad moderaterna kallar inte riktiga arbeten. Alla som har jobbat med kommunalpolitik vet att det finns massor av arbetsuppgifter som inte

blir utförda, men definitivt inte beroende på att de inte är riktiga. Men det var viktigt att få konstatera moderaternas syn på riktiga jobb. Jag hoppas bara att fler än jag noterat detta.

Den moderata reservationen tar dessutom upp lönesättningen, som enligt vårt förslag skall vara avtalsenlig lön. Detta är att kapitulera för LO enligt det moderata språkbruket. Lön och andra anställningsvillkor bör helt naturligt bestämmas på det sätt som är vedertaget på arbetsmarknaden, dvs. enligt kollektivavtalet.

Man kan naturligtvis hävda att detta också borde gälla arbetstiden i ungdomslagen. Som regel, men på grund av deltidsarbetets utbredning långt ifrån alltid, är arbetstiden längre än vad som kommer att bli fallet i detta förslag. Det är emellertid också en kostnadsfråga, och det måste vara bättre för den unge att ha en arbetsuppgift på halvtid än att gå helt sysslös. Det kan tilläggas att man härigenom också öppnar möjligheter till kompletterande studier på halvtid t. ex. genom Komvux.

Sedan angriper man lagen för att det är samhället, kommunerna, som i sista hand skall vara de som tar hand om ungdomarna. Detta tycker vi kanske är styrkan i lagförslaget att någon har det slutliga ansvaret för att de unga verkligen får arbete, och jag tycker att hemkommunen absolut är den lämpliga att ansvara för detta. Moderaterna har heller inget annat och bättre förslag.

Sedan kommer det kanske vettigaste i den moderata reservationen. Man säger: "Det nu av regeringen föreslagna lagförslaget får ses som ett ytterligare försök att komma till rätta med det svåra problemet hur man skall kunna underlätta ungdomars övergång från skola till arbetsliv. Detta problem har diskuterats under det senaste decenniet."

Detta är naturligtvis rätt. Problemet har diskuterats i ett decennium, bl. a. med moderaterna i majoritetsställning. Vi socialdemokrater har med det här förslaget och den ordentliga satsning på ungdomsplatser som jag tidigare nämnt skapat förutsättningar för alla unga människor under 20 år att under någon del av dagen få utträta något nyttigt arbete, passa tider och t. o. m. få avtalsenlig lön för utfört arbete.

Då det gäller lärlingsutbildningen som alternativ till ungdomslag vill jag bara kort säga att jag inte tror att det ena är ett alternativ till det andra utan snarare ett komplement. Lärlingsutbildningen kommer mera i detalj att behandlas i ett betänkande från utbildningsutskottet längre fram på dagordningen.

Även i folkpartiets reservation yrkar man avslag på lagförslaget men i en mer försiktig ton enligt min uppfattning. Man säger i stort sett att det är fel att ge ungdomarna tillfälliga jobb i kommunerna i stället för att slussa ut dem i varaktiga jobb i näringslivet. Så är det självfallet inte. Arbetet på arbetsförmedlingarna och hela arsenalen av arbetsmarknadspolitiska åtgärder skall sättas in för att ge ungdomarna möjlighet till ordinarie jobb i näringslivet eller inom den offentliga sektorn. Dessa möjligheter kommer säkerligen att öka i och med dels den ökade aktiviteten inom den svenska industrin beroende på vår offensiva politik, dels det nya rekryteringsstöd som införs.

Torsdagen den
8 december 1983

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

om vi i dag beslutar enligt detta förslag i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 8.

När det gäller folkpartiets förslag om en nedsättning av arbetsgivaravgiften och att samtidigt hålla ungdomslönerna konstanta under ett antal år för att förbättra konkurrenskraften för ungdomarna kan här sägas att förslaget har remitterats till socialförsäkringsutskottet, som med stor majoritet avstyrkt detsamma. Bl. a. mot den bakgrunden anser jag förslaget i reservationen från folkpartiet avstyrkt.

Centerpartiet och vpk har, som jag tidigare sagt, visserligen egna förslag men accepterar tanken på en lagstiftning. Nu har vi hört här att åtminstone vpk tvekar i denna fråga. Jag hade tänkt gå förbi dessa båda partier med korta kommentarer, eftersom jag tycker att det är positivt att de har samma uppfattning som vi om att en lagstiftning behövs. Men det är litet osäkert just nu.

Centern menar att de unga skall ha en lägre lön eller 20 kr. per timme och att de skall arbeta 8 timmar per dag. Den avtalsenliga lönen har jag redan kommenterat i anslutning till den moderata reservationen.

När det gäller arbetstidens längd vill jag dels hänvisa till vad jag tidigare sagt beträffande avtalsenlig lön m. m. men också tillägga, och jag citerar den här gången direkt från betänkandet: "Som regel men på grund av deltidsarbetets utbredning långt ifrån alltid är arbetstiden längre än vad som kommer att bli fallet för ungdomslagets del enligt regeringens förslag. Detta är emellertid en kostnadsfråga, och det måste vara bättre för den unge att ha en arbetsuppgift på halvtid än att gå helt sysslös."

Med anledning av vpk:s reservation och även Jörn Svenssons anförande vill jag säga att vpk tycks mena att det är något negativt och på något sätt en tvångsåtgärd att behöva gå till ett ungdomslag. Vi socialdemokrater ser det på ett annat sätt, nämligen att det här blir en rättighet och inte en skyldighet, att alla 18-19-åringar har en laglig rätt till ett arbete i ett ungdomslag. Jag tror mig veta att detta är första gången vi via lagstiftning ger rätt till arbete.

Arbetstiden har jag redan kommenterat i anslutning till såväl moderaternas som centerpartiets reservationer och vill här bara hänvisa till det jag redan sagt.

Så över till några av de övriga reservationerna.

Låt mig börja med de förståndshandikappade ungdomarna, om vilka det finns både motioner och reservationer. Detta är naturligtvis en viktig grupp att hjälpa ut på arbetsmarknaden. Men på grund av de svårigheter som de möter i förvärvslivet har det skapats ett system av olika stödåtgärder, till vilka har avsatts betydande resurser. Det har dessutom uppdragits åt handikappkommittén att pröva hur dessa åtgärder skall kunna effektiviseras. Under den tiden hinner vi få erfarenheter från ungdomslagets verksamhet, och först då finns det kanske skäl att bedöma om ungdomslagen kan göras till en verksam stödform för förståndshandikappade ungdomar.

I reservation 35 tar centern upp stöd till lokala projekt. Detta har, menar jag, redan beaktats av såväl regeringen som utskottet. I proposition 26 sägs bl. a. att verksamheten i ungdomslag inte bör få omintetgöra eller begränsa

utrymmet för sådana initiativ av liknande innebörd som redan tagits av ungdomar på lokal nivå. Exempel som Allfix och Ring så kommer vi bör kunna stödjas inom ramen för de förslag som redovisas i propositionerna 26 och 46. Stödperioden bör emellertid begränsas i tid och härigenom uppnås att det ekonomiska stödet får karaktären av startbidrag. Det finns då enligt vår mening ingen anledning till ytterligare åtgärder, utan vi förutsätter att dessa problem regleras i den blivande statsbidragsförordningen.

Då det gäller kommunägda företag och reservationerna 22–23 samt motion 29 kan kort anföras: Den enskilda sektorn och de åtgärder som erfordras där bör enligt vår uppfattning kunna klaras på annat sätt, som jag tidigare nämnt t. ex. genom det nya rekryteringsstödet. Detta gäller naturligtvis också de kommunala bolagen.

Därför yrkar jag avslag på både reservationerna 22–23 och motion 29.

Fru talman! Låt mig sammanfatta vår syn på det här förslaget och betänkandet.

Som jag tidigare sagt har ungdomarna i åldrarna 18–19 år betydande svårigheter att finna arbete. 38 000 ungdomar i åldersgruppen saknade i mars och april månad i år fasta jobb. Av dessa saknade ca 7 000 helt arbetsmarknadspolitiskt stöd. De åtgärder som tidigare redovisats här i dag, t. ex. rekryteringsstödet, bör väsentligt kunna underlätta för ungdomarna att få arbete. Detta kommer enligt vår mening dock inte att räcka. Vi socialdemokrater har tidigare genom särskilda insatser tagit ansvaret för 16–17-åringarna som gått sysslolösa. Dessa åtgärder kommer nu att förstärkas genom särskilt beslut, så att alla inom åldersgruppen kan omfattas av dessa samhällets insatser.

Det är emellertid bara att konstatera att liknande insatser måste sättas in för 18–19-åringarna som har lämnat skolan och som trots egna eller samhällets insatser inte lyckats finna arbete eller utbildning. Med hänsyn till ungdomarna är det nödvändigt att de under den tid som det tar för dem att komma in på den reguljära arbetsmarknaden får uppgifter som är meningsfulla och får dem att känna att de liksom andra har en plats i samhället.

Det är mot den bakgrunden viktigt och nödvändigt att ytterligare ett instrument sätts in för att klara sysselsättningssituationen för 18–19-åringarna.

Det är dessutom viktigt att inte bara passivt ge de unga en ersättning utan man bör också ge dem en uppgift. Kontantlinjen bör ersättas med arbetslinjen. Nu är inte Börje Hörnlund i kammaren längre, men han tog upp det här tidigare, och till honom vill jag säga att det var synd att han inte lyckades under den borgerliga regeringstiden med att få gehör för arbetslinjen. Men nu får han det, genom att vi har en socialdemokratisk majoritet. Det borde glädja honom, och det är också ett uttryck för den utsträckta hand som vi alltid har till andra partier i kammaren.

Enligt vår mening är det rimligt att det blir hemkommunerna som till sist är ansvariga för att finna den sysselsättning som ungdomarna behöver. På många håll har för övrigt kommunerna redan tagit initiativ i den riktningen. Vad det nu gäller är att gå vidare och se till att alla ungdomar i åldern 18–19 år

Torsdagen den
8 december 1983

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

får samma möjligheter. För att stimulera till detta kommer ett särskilt bidrag att utgå för administrationskostnader till kommunerna, detta mot att kommunerna i sista hand har skyldighet att anordna ungdomslagsplatser till alla 18–19-åringar.

Mot denna bakgrund förordar vi socialdemokrater att alla arbetslösa ungdomar i åldern 18–19 år, som arbetsförmedlingen inte har kunnat skaffa ett arbete och som inte heller har kunnat erbjudas lämplig utbildning, skall beredas sysselsättning i s. k. ungdomslag. Dessa skall kunna anordnas hos statliga arbetsgivare och hos kommuner eller landstingskommuner. Vad beträffar behovet av utvärdering och justeringar i förslaget utgår vi ifrån att, som arbetsmarknadsministern skriver i proposition 26, verksamheten måste följas upp noggrant, särskilt under uppbyggnadskedet. Hon tillägger att det inte är minst viktigt att man följer de praktiska verkningarna och undersöker om kompletteringar behöver vidtas – detta sista sagt med hänsyn till de reservationer och motioner i detaljfrågor som fogats till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 8.

Så några ord om vpk:s yrkande om återremiss. Det är viktigt för de ungdomar som är berörda av detta att vi snabbt kommer till skott, att vi fattar ett beslut nu i denna fråga.

Vi har haft kontakt med ganska många kommuner, och de är redan i full gång med att planera för dessa nya ungdomslag. Jag tror det är viktigt att detta arbete fullföljs.

Det är möjligt att det finns brister i förslaget. Men jag har redan sagt att vi kommer att följa upp detta och bedöma om det finns skäl för förändringar. I så fall skall vi naturligtvis göra sådana.

Jag vill faktiskt rikta en maning till vpk, till Jörn Svensson och Lars-Ove Hagberg: Medverka inte till att försena detta förslag! 20 000 18–19-åringar i detta land behöver ett snabbt beslut. Låt dem få det beslutet!

Jag yrkar som jag tidigare sagt bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 1983/84:8 beträffande lag om ungdomslag, och avslag på samtliga de reservationer och motioner som berör ungdomslagen samt också på vpk:s återremissyrkande.

Anf. 62 BENGT WITTBOM (m) replik:

Fru talman! Det är tydligen så att Bo Nilsson inte heller har förstått hur arbetsmarknaden fungerar. Han har inte förstått att begreppet arbetslöshet för enskilda personer inte är samma sak. Han har inte förstått att det är ett flöde på arbetsmarknaden. Han har inte förstått att ungdomarna är de rörligaste på arbetsmarknaden, att ungdomarna har de kortaste arbetslöshetstiderna, att omsättningen i stocken arbetslösa ungdomar är oerhört snabb. Det kan faktiskt vara så, Bo Nilsson, att genom att ta in alla 18–19-åringar här så minskar vi deras tillgänglighet på arbetsmarknaden och minskar deras möjligheter att vara rörliga. Därmed minskar vi deras möjligheter att ta jobb.

Förslaget tar ingen hänsyn till det faktum att ungdomar ofta tar vikariats-

jobb, de tar snabba påhugg, de tar de chanser som finns. Men här får de inga chanser.

Dessutom, Bo Nilsson, är det inte bara 18–19-åringar vi talar om. Det berättade arbetsmarknadsministern tidigare. Hon sade att genom detta beslut öppnar vi också vägen till en generell tillämpning av Örebromodellen. Vad vi egentligen talar om är ungdomar mellan 18 och 24 år, som genom detta riksdagsbeslut skall bli mindre tillgängliga på arbetsmarknaden. Det är utomordentligt allvarligt.

Ungdomar som fått någon typ av sysselsättning kommer väl av naturliga skäl att inte ägna riktigt lika mycket kraft åt att få ett nytt jobb själva. De känner en viss trygghet då – arbetslösheten står inte på samma sätt för dörren som annars. Bo Nilsson känner väl till att det enskilda initiativet och den egna ansträngningen att få jobb betyder mycket mer än alla de beslut om AMS-miljarder som vi fattar här i Sveriges riksdag.

Sedan till lärlingsutbildningen. Jag förstår att Bo Nilsson och socialdemokraterna är glada över att ha någonting annat än lärlingsutbildning att tala om i dag. Men det finns ett förslag som skall behandlas i kammaren som kortsiktigt ger ytterligare 5 000 lärlingsplatser. Jag frågar Bo Nilsson: Varför ställer ni inte upp på det?

Vi har anvisat finansiering. Det är en ny modell för att ge ungdomar jobb, för att göra dem ännu mer tillgängliga på arbetsmarknaden än vad de är i dag. Varför ställer ni inte upp på det? Tillgänglighet och rörlighet på arbetsmarknaden är de viktigaste förutsättningarna för att ungdomarna snabbt skall kunna få jobb. De är mycket viktigare än besluten om ungdomslag, beredskapsarbeten och mycket annat.

Anf. 63 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Efter Bo Nilssons anförande blir jag faktiskt ännu mera skeptisk till vad som håller på att ske när det gäller den ideologiska medvetenheten i socialdemokratins ledande och härskande skikt. Bo Nilsson vägrar uppenbarligen att förstå vad det här handlar om.

Om ungdomslagen skall erbjuda nyttiga och meningsfulla arbeten, varför måste inrättandet av sådana ske via denna typ av rättsligt underhållig organisation? Varför skall det vara sådana här provisorier? Varför inte flera ordinarie, eller fastare, arbeten på bättre rättsliga villkor inom den offentliga sektorn? Om det behövs händer och hjärnor inom denna viktiga sektor – och det är Bo Nilsson och jag säkerligen överens om – varför då inte ge verksamheten en mera reguljär form och inrikta sig på att den typ av arbeten som det gäller ändå slutligen skall leda till något sådant? Men det sker inte, utan det skall bara vara fråga om provisorier.

Vi är oroade över att ni inte förstår de långsiktiga konsekvenserna för lönarbetarklassen och arbetarrörelsen här i Sverige av att stoppa undan fler och fler kategorier av människor i den här typen av rättsligt och socialt underhålliga provisorier. Att de är sämre än ordinarie jobb lär väl ingen, inte ens Bo Nilsson, bestrida.

Jag är särskilt oroad över att Bo Nilsson är en av dem som ute i

Torsdagen den
8 december 1983

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

kommunerna kommer att administrera detta system. Jag är också oroad över den syn på de arbetslösa ungdomarna som det systemet ger uttryck för. Man säger att unga, friska människor skall göra något nyttigt arbete. Men det är att reducera hela frågan till en primitiv privatmoralisk nivå, ungefär som om det vore ungdomarnas eget fel att de är arbetslösa. Man förstår inte att det är det ekonomiska systemet som har kastat ut dem. Då kan man inte säga att de skall acceptera vad som helst.

Man bör väl ändå inse att ungdomarna för det första måste ha ett arbete som ger dem en självständighet och en rimlig ekonomisk bas. De bör för det andra ha en rättsställning som inte innehåller så starka tvångsmoment som det föreslagna systemet gör. Det är först om vi kan få till stånd modifikationer på den punkten som vi tycker att ungdomslagen ändå kan vara något att utveckla. Men jag återkommer senare till det.

Anf. 64 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Bengt Wittbom sade att det inte var mycket som vi hade förstått. Jag tycker att det var ett litet konstigt uttalande. Om ni vet hur man skall lösa problemen med ungdomsarbetslösheten, har ni ju också haft chansen under sex år att göra det, men antalet arbetslösa unga har bara ökat hela tiden.

Nu gör vi ett krafttag för att försöka lösa detta problem. Visserligen blir det måhända inte perfekt – det är kanske omöjligt att lyckas med det – men vi gör ändå ett allvarligt försök. Då säger Bengt Wittbom och moderaterna att vi inte har förstått det här. Ni har haft chansen och misslyckats. Jag tycker att vi nu skall få vår chans att hjälpa den känsliga grupp som det gäller ut i arbetslivet.

När det gäller ungdomarnas egna ansträngningar och risken för att de inte får chanser därför att de blir hänvisade till ungdomslagen vill jag peka på att arbetsförmedlingen, som jag tidigare sade, kommer att fortsätta att arbeta med hela sin arsenal av de ordinarie insatserna. Självfallet skall problemen, som jag tidigare sade, i första hand lösas på den vägen, och ungdomslagen skall träda in i sista hand, men det måste vara bättre att få den arbetstid som detta ger än att inte ha något jobb alls.

Läringsutbildningen kommer att diskuteras senare, och jag finner inget skäl att fördjupa mig i den just nu.

Jag förstår vidare inte Jörn Svenssons resonemang. Jörn Svensson säger att det här skulle skapas något som ungefär kan betecknas som arbetsmarknadens C-lag. Jag menar att man måste jämföra med hur de ungdomar det gäller har det ställt i dag. De har nu inget fotfäste på arbetsmarknaden, ingen möjlighet att komma in och känna att de gör något meningsfullt.

Jag har själv en flicka i den aktuella åldern som säger: Ni måste försöka att lösa den här frågan snabbt, så att vi kan komma ut och känna på förhållandena på arbetsmarknaden så fort som möjligt. Hon har sagt åt mig i dag att se till att det blir ett snabbt beslut. Det är inget tvivel om att detta är bättre för de arbetslösa ungdomarna, som är beroende av våra insatser, än det som vi i dag håller på med. Så tycker jag man skall se saken. Därför tycker

jag också att det finns skäl att bifalla förslaget.

Men vi skall utvärdera det, och finner vi brister, får vi naturligtvis komma tillbaka.

Anf. 65 BENGT WITTBOM (m) replik:

Fru talman! Nu försöker socialdemokraterna – ja, det gör de. Men det sätt på vilket socialdemokratin försöker räcker tydligen inte för att vara säker på att få majoritet i Sveriges riksdag. Det är intressant att se hur intresserad Bo Nilsson är av att diskutera de här frågorna nu, för under utskottsbehandlingen fanns det inget intresse att diskutera med någon.

Moderata samlingspartiet tillhörde dem som först väckte frågan om samhällstjänst, och det skall inte Bo Nilsson glömma bort. Det är bara den skillnaden att vi ser samhällstjänsten som ett sista instrument för att hjälpa en mindre grupp ungdomar som lider svårt under långtidsarbetslöshet. De flesta ungdomar är arbetslösa under en mycket kort tid.

Hade ni lyssnat litet mer under utskottsbehandlingen, hade osäkerheten kanske inte behövt vara så stor om vilket beslut riksdagen skall fatta. Hade ni gjort det, hade kanske motivet för avslag inte varit lika starkt som det är nu. Och hade ni funderat på att det fanns en samtalspartner i moderata samlingspartiet, som tidigare har lagt fram förslag om liknande initiativ, så hade det varit enklare nu.

Bo Nilsson säger att arbetsförmedlingen fortsätter. Ja, det är bra. Han säger att vi skall fortsätta, och det är också bra. Men, Bo Nilsson, den enskilda unga människans initiativ, vilja och ansträngningar för att komma in på arbetsmarknaden är i dag och har alltid varit det viktigaste och starkaste instrumentet. Genom att vi i dag tydligen står inför att fatta ett beslut som omfattar tvångsåtgärder gentemot ungdomar mellan 18 och 24 år, riskerar vi delar av denna viktiga kraft. Lärlingsutbildning, som Bo Nilsson inte vill tala om – vilket jag kan förstå, för de debatterna brukar gå dåligt för socialdemokraterna – är just ett sådant instrument som satsar på att försöka förstärka den enskildes initiativ.

I övrigt består mycket av moderata samlingspartiets strävanden på detta område av förslag för att försöka minska svårigheterna för ungdomarna att ta sig in på arbetsmarknaden. I stort sett bygger vår politik på detta område, liksom på andra områden, på det faktum att den enskildes kraft och initiativ är och skall förbli den viktigaste utvecklingskraften i samhället.

Anf. 66 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Bo Nilsson uppvisar alla symptom på en person som är krissituationens fånge. Han har kommit så långt i sina reträtter att han t. o. m. är beredd att använda utpressningsmetoder för att driva igenom någonting som är dåligt. Han är beredd att säga till ungdomarna att det här måste ni ta, annars får ni ingenting – i stället för att visa en smula förståelse för den fara som består däri att man tillskapar en kategori av lönearbetare som har en sämre rättsställning, som är utsatta för en grad av rättsligt tvång som egentligen ingen arbetstagare borde få vara utsatt för i det här samhället och

Nr 42

Torsdagen den
8 december 1983

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m. (AU)*

som är tvungna att ta arbeten som inte räcker för deras självständiga försörjning, bara därför att alternativet är ännu sämre, ännu destruktivare: den rena arbetslösheten och den rena sysslösheten.

Pressad av den kapitalistiska krisen retirerar Bo Nilsson när det gäller arbetarrörelsens målsättningar i fråga om vad som skall känneteckna lönearbetet och dess rätt och villkor – ända dithän att han är beredd att tvinga på ungdomarna det som oerhört många av dem under den senaste tiden har protesterat mot att bli påtvingade, nämligen den här typen av konstruktio-
ner. Det behövs inte någon lång tid för en återremiss. Det kan gå mycket snabbt. På ett par preciserade punkter skulle man med ändringar få en annan kvalitet på det här förslaget.

Jag skulle för det första vilja fråga Bo Nilsson: Är ni beredd att, nu eller senare, medverka till att förändra de lagbestämmelser som har starka tvångsmoment och tona ned dessa? Är ni beredd att arbeta för att er regering skall lägga fram sådana förslag snarast möjligt? Och för det andra: Är ni beredd att gå med på att man inom det här systemets ram skall ha en strävan att komma ifrån fyratimmarsarrangemangen och att man på en smula sikt inom ungdomslagets ram skall kunna bereda arbete på full tid som ger ungdomarna möjlighet till ekonomisk självständighet på rimliga villkor? De frågorna skulle jag vilja ha svar på.

Anf. 67 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Det var intressant att höra att Bengt Wittbom var beredd att diskutera nu, och att han tog upp frågan om samhällstjänsten.

När det gäller de förslag som föreligger har såväl moderaterna som folkpartiet sagt att det inte behövs några nya pengar för dessa åtgärder. Då är det litet svårt att diskutera alternativ. Vi är beredda att satsa 410 milj. kr. för att hjälpa ungdomarna. Ni säger att det skall gå att genomföra utan en enda krona, vilket jag tycker gör det svårt att föra en diskussion.

Till Jörn Svensson vill jag säga att man naturligtvis påverkas av en krissituation. Självfallet borde den här frågan gå att lösa på annat sätt. Jag har emellertid sagt tidigare – och många andra talare med mig – att eftersom det inte just nu går att lösa frågan på ett annat och bättre sätt, vill vi göra ett försök med ungdomslagen.

Jag har också sagt, liksom arbetsmarknadsministern, att vi naturligtvis under uppbyggnadsskedet får vara beredda att göra omprövningar. Finns det brister får vi återkomma. Jag tycker att detta är ett slags medgivande; om det finns brister har vi alla skäl att återkomma till frågan.

Anf. 68 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Först några ord om Bengt Wittboms inlägg. Han började med att tala om utbildningsfrågorna och sade något i stil med att flaskhalsutbildningen som vi föreslår inte räcker. Vad föreslår moderaterna?

Jag tror att Bengt Wittbom har rätt när han säger att flaskhalsutbildningen inte räcker. Vi behöver utnyttja all möjlig utbildning, men flaskhalsutbildningen är snabb. Moderaternas lärlingsutbildning innebär att lärlingarna

skulle bli färdiga först om ett par år eller kanske ännu senare. Vi kan inte genom lärlingsutbildningen klara att utnyttja de möjligheter som svensk industri får. Det måste vi klara genom andra åtgärder, och flaskhalsutbildningen är en sådan åtgärd.

När det sedan gäller lärlingsutbildning tycker jag – och det har vi också sagt från regeringens sida – att det finns skäl att använda lärlingsutbildningen som ett komplement till annan utbildning. Ingen i regeringen är dock beredd att återgå till ett system som innebär att vi skulle börja skicka ungarna redan i tioårsåldern och säga vilka som skall gå i lärlingsutbildning och vilka som skall gå i någon annan utbildning. Vi är inte beredda att återgå till ett sådant sorteringsverk som man hade förr i tiden. Vi är inte beredda att införa den typ av lärlingssystem som skulle innebära att den enskilde ungdomen mer eller mindre blev helt beroende av vilket företag han har turen eller oturen att hamna på när det gäller kvaliteten i utbildningen. Men en lärlingsutbildning som ett komplement till den gymnasieskola vi har i övrigt är vi villiga att satsa på och bygga ut. Det har vi också redovisat i denna proposition, och det skall diskuteras senare.

Jag tror nog att Bengt Wittbom något har missuppfattat både det han har läst och det jag sade här tidigare om Örebromodellen. Kombinationen av beredskapsarbete inom den kommunala sektorn och arbetsmarknadsutbildning är inte fullt ut – det har jag inte heller påstått – men till stora delar det som Örebromodellen handlar om. Bengt Wittbom har inte sagt nej till denna kombinationsåtgärd. Hans inlägg nu tydde nästan på att han ångrar sig på den punkten – som en del andra tydligen ångrar sig ibland i debatterna. Bengt Wittboms förslag innebär ju en utvidgning också till andra sektorer. Men detta är ingen inlåsning i den offentliga sektorn, vare sig den möjlighet till kombination av beredskapsarbeten och utbildning som öppnas här eller ungdomslagen.

Bengt Wittbom försökte sluta kommunisterna i sin famn, och vi får väl se om han lyckas så småningom.

Till Jörn Svensson skulle jag först och främst vilja säga att jag tycker det är en vrångbild av ungdomslagen som här ges. När det gäller det som sades om Kalifornien måste jag citera min partiledare och säga att "det hade jag ingen aning om". Jag måste erkänna att jag inte vet särskilt mycket om Kalifornien. Om man där har någonting som liknar våra ungdomslag har i varje fall varken jag eller mina medarbetare i departementet någon kunskap om det. Jag vet en del annat om Kalifornien. Jag vet att man hade en skatterevolt från de rika som ledde till mycket kraftiga nedskärningar av den offentliga sektorn. Det är nästan det enda jag vet om Kalifornien. Men det kanske inte var det viktiga i den här debatten.

Jag menar allvar när jag säger att Jörn Svensson ger en vrångbild av detta förslag. Jag kan säga, precis som jag sade i tidigare inlägg, att varken jag eller regeringen tror att detta förslag om ungdomslag som vi nu diskuterar är i alla stycken helt fullgånget. Därför är jag också beredd att i framtiden pröva vad som kan visa sig vara förbättringar.

När det gäller den första av de punkter som Jörn Svensson tog upp, sade

Torsdagen den
8 december 1983

---

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

han att alla skall ha likvärdig ställning. Ja, det är en bra ambition, men det kan inte vara det fullt ut när det gäller arbetsmarknadspolitiska åtgärder. När det gäller dessa ungdomslag är det ju i stora stycken samma begränsningar som gäller där som i fråga om beredskapsarbeten. LAS tillämpas inte, kan inte tillämpas här och kan inte göra det när det gäller beredskapsarbeten. Men det är inte så mycket märkvärdigare i detta sammanhang än i fråga om beredskapsarbetena.

När det sedan gäller tvångsmomenten skulle jag vilja anföra ett citat ur proposition 46. Det står där:

”Tanken att arbete i ungdomslag skall vara ett alternativ i sista hand kräver också att den som arbetar i ett sådant lag genast skall kunna gå över till en anställning på den öppna arbetsmarknaden eller till utbildning, när en sådan möjlighet yppar sig. Den unge bör i en sådan situation inte anses ha någon rätt att stanna kvar för kortare eller längre tid i ungdomslaget, lika lite som någon har rätt till beredskapsarbete eller till ersättning från arbetslöshetskassan eller kontant arbetsmarknadsstöd när ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden erbjuds.”

Sedan kommer en kommentar från min sida:

”Självfallet räknar jag med att det liksom i andra sammanhang praktiskt taget alltid sker en övergång från ungdomslaget i samförstånd mellan alla berörda parter. Den rent rättsliga sidan av saken får därmed ringa praktisk betydelse.”

Jag vill tillägga att vi utformat förslaget med tanke på att det skall finnas praktiska förutsättningar för att få in ett mått av inflytande och medbestämmande för ungdomarna. Det är ett av skälen till att vi har valt just arbetslag. Vi har inte valt den formen för att alla alltid skall arbeta i grupp, utan för att det skall finnas en kommunikation mellan ungdomarna som kan ge dem stöd och möjliggöra för dem att få ett inflytande över verksamheten. Vi måste konstatera att det kommer att dröja innan vi praktiskt kommit dithän. Men när man funnit formerna för det här, skall självfallet arbetsförmedlingen i diskussioner om mera långsiktiga åtgärder ta hänsyn till sambandet mellan ungdomarna i laget – Jörn Svensson frågade om det. Det är vad arbetsförmedlaren tillsammans med den unge kommer fram till och inte den private arbetsgivarens ”vinkningar” som måste få vara avgörande. Jag betraktar det som lika självklart att de unga vill ha ett stadigvarande arbete. Därför har utgångspunkten varit naturlig: ungdomarna skall stå till arbetsmarknadens förfogande. Det är inte annorlunda i det här sammanhanget än när det gäller beredskapsarbeten i fråga om det som ungdomarna erbjuds i form av KAS eller ersättning från arbetslöshetskassa. Också momentet av inflytande och av samband i laget måste självfallet påverka och kunna spela en roll vid bedömningen.

När det gäller de mera långsiktiga perspektiven är naturligtvis vår strävan att få utrymme för fler fasta jobb i den offentliga sektorn, där vi vet att stora behov finns. Jag tror, precis som Jörn Svensson, att det också finns möjligheter att i en framtid utveckla förslaget om ungdomslagen till något annat än det konkret innebär i dag. Ungdomslagen kan kanske utgöra en

spjutspets i vår strävan att skapa fasta jobb. Men hur det sambandet kommer att utvecklas tror jag inte att någon i dag kan ha en klar uppfattning om. Jag tror att vi behöver en period då vi skaffar oss erfarenhet, innan vi kan bedöma hur detta skall utvecklas på bästa sätt för att vi skall uppnå syftet att både skapa en vettig verksamhet för ungdomarna och göra det i den kombination av enskild och privat sektor som jag tror är den bästa ur ungdomarnas synpunkt.

Jag ser att min taletid är slut, och jag ber att få återkomma med några ytterligare kommentarer.

Anf. 69 BENGT WITTBOM (m) replik:

Fru talman! Nej, Anna-Greta Leijon, vi försöker inte sluta några kommunister i vår famn. Vi konstaterar bara att det de facto inte finns majoritet för regeringens förslag om ungdomslag. Det hade säkert kunnat göras det i de fall regeringen och socialdemokraterna hade varit beredda att diskutera i utskottet, t. ex. det problem vi anser föreligga därför att åtgärderna är inriktade på den offentliga sektorn. Vi behöver inga fler arbetsmarknadspolitiska instrument som är inriktade på den sektorn. Vi kan ju inte placera alla arbetslösa ungdomar där, vare sig de blir heltids- eller halvtidsarbetande kommunalanställda.

Jag tycker att det snarare verkar som om det är arbetsmarknadsministern som börjar förbereda sig för den stora kramen, och det är naturligtvis socialdemokratiens ensak. Men nog vore det bra för stabiliteten i den långsiktiga arbetsmarknadspolitiken, om arbetsmarknadsministern för samförstånd och överenskommelser sökte sig mot den del av valmanskåren som de facto representerar nästan halva svenska folket.

När det gäller lärlingar så ligger det ett förslag på riksdagens bord som arbetsmarknadsministern borde kunna acceptera, därför att det innebär ytterligare 5 000 lärlingsplatser. Det gör väl inte lärlingsutbildningen till någon huvuddel av yrkesutbildningen. Så långt borde faktiskt arbetsmarknadsministern och socialdemokraterna kunna sträcka sig. Men det förslaget har ni också sagt nej till, trots att vi moderater dessutom anvisar de 70 miljoner som krävs. Ni talar litet svajande om lärlingsutbildning och menar att det i och för sig är positivt men att det inte skall vara för mycket. Den opinion som i dag finns för lärlingsutbildning och en förändrad yrkesutbildning i ett modernt svenskt utbildningssystem berör också er. Jag kan lova arbetsmarknadsministern att den opinionen kommer att bli starkare. Då är det väl bättre att ta detta steg nu och inrätta 5 000 lärlingsplatser utöver de av regeringen föreslagna 2 000. Sedan får vi väl se till att det blir ännu fler – förhoppningsvis efter valet 1985.

När det slutligen gäller USA kan jag berätta något annat för arbetsmarknadsministern om USA som hon kanske inte hade någon aning om. I USA har man i och för sig hög arbetslöshet, men man har en väl fungerande arbetsmarknad. Om man gör samma analys av arbetslösheten där som den vi försökt diskutera med arbetsmarknadsministern här, kan man konstatera att problemen med långtidsarbetslöshet inte alls är så stora i USA. Man har en

snabb rörlighet på arbetsmarknaden. Det borde leda fram till slutsatsen att de åtgärder som vi sätter in skall stimulera tillgänglighet och rörlighet och människornas trygghet. Det gör inte åtgärderna enligt det förslag som arbetsmarknadsministern försvarar här i riksdagen i dag. Jag kan bara konstatera att i det här läget av debatten finns det fortfarande en majoritet för ett avslag.

Anf. 70 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Vi har inte lust att gå in i någon omfamning åt något håll. Vi föredrar alltid och försöker att anstränga oss – det är något som vi strävar efter i alla situationer där så är möjligt, och denna vår strävan är uppriktig och en del av vår grundsyn på svensk politik – att nå lösningar i sådana här lägen tillsammans med det andra arbetarpartiet, det parti som har stigit ur samma arbetarrörelse som vi själva. Men det är ju så att vi inte fått någon som helst förståelse under en lång utskottsbehandling och att man egentligen inte sakbehandlat de förslag som är annorlunda än regeringsförslagen. Detta rör inte den bagatellartade frågan huruvida vpk skall utöva inflytande över ett beslut eller ej. Där spelar vår fåfänga ingen som helst roll. Vad det handlar om är att vi inte kan låta oss tvingas med på vad som helst, därför att det strider mot vår grundläggande uppfattning om hur sociala och rättsliga förhållanden för svenska lönearbetare skall vara utformade.

När vi inte får någon förståelse för vår uppfattning må ju Anna-Greta Leijon inse att vi börjar bli tveksamma. Man kan inte driva oss hur långt som helst. Man måste ändå visa att man någorlunda förstår vår utgångspunkt. Annars kan vi ju inte släppa igenom ett förslag som i vissa delar bestämt strider mot vad vi anser vara de normala rättsliga och sociala förhållanden som en lönearbetare skall ha.

Det är trots allt, Anna-Greta Leijon, en väldig skillnad att å ena sidan få lov att vara med och vara sams med arbetsförmedlare och arbetsgivare och å andra sidan att utifrån sin ställning, sin organisation, ha bestämda fackliga och sociala rättigheter som reglerar på vilka premisser man behöver ta arbete och vilken typ av tvång man behöver utsättas för. Det är en väldig skillnad. Att Anna-Greta Leijon inte riktigt tycks uppfatta den skillnaden gör mig ännu mer betänksam.

Jag skulle vilja fråga: Vad är det som hindrar att man i stället för denna typ av arbete inriktar sig på att bygga ut mer fast organiserade arbeten? Pengarna kan väl användas lika väl till det ena som till det andra?

Vi kan ju inte ha en ordning där man först accepterar att se på hur systemet tvingar ut tiotusentals unga i arbetslöshet och sedan låter moralisterna komma och säga: Tar du inte arbete på de premisser vi bestämmer, så mister du ditt understöd. Det är att göra sig urarva den rätt till stöd i arbetslöshetssituationen som det ändå varit ett viktigt mål för fackföreningsrörelsen och arbetarrörelsen i stort att tillkämpa sig.

Fru talman! Visst är det skillnad, Jörn Svensson, mellan att ha ett vanligt jobb och att vara föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det är det som saken handlar om. Ungdomslagen är en del av arbetsmarknadspolitiken, precis som beredskapsarbeten är det. Den skillnad som finns mellan beredskapsarbeten och andra jobb på samma arbetsplats finns också här.

Torsdagen den
8 december 1983

I väldigt många stycken kommer de som är placerade i ett ungdomslag att ha precis samma ställning som arbetstagare på arbetsmarknaden i övrigt. Men i vissa avseenden skiljer det sig. Det skiljer sig när det gäller tryggheten i anställningen, eftersom de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna mer eller mindre är av tillfällig art. En fördel med ungdomslagen jämfört med beredskapsarbete är att man här inte har en tidsbegränsning från början. Jag tror att Jörn Svensson precis som jag vet att just denna tidsgräns av väldigt många ungdomar har upplevts som någonting negativt. Man har vant sig vid arbetet, och sedan har man måst vänja sig vid tanken på att man skall sluta. Den mycket klara förbättringen i form av en trygghet i det arbetsmarknadspolitiska instrumentet ger ungdomslagen jämfört med beredskapsarbete.

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

Men vi har aldrig sagt att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna i alla avseenden kan vara jämställda med arbete i övrigt. Så långt det är möjligt skall vi åstadkomma jämställdhet. Vi har gjort det när det gäller att kvalificera sig för KAS och kassa. Vi har självfallet gjort det när det gäller rätten att vara med i fackliga organisationer. Vi har gjort det när det gäller lönesättningen. I fråga om en lång rad andra förhållanden, t. ex. när det gäller semester och mycket annat, är det självklart att man är jämställd.

Skillnaden mellan ungdomslagen och andra arbetsmarknadspolitiska insatser – och jag tror att det är därför som kommunisterna tar upp det här – är att ungdomslagen har två dimensioner, om man vill uttrycka det så. Ungdomslagen är i dag ett arbetsmarknadspolitiskt instrument. Men ungdomslagen har också en annan innebörd. Det är ganska många i debatten som inte har upptäckt denna. Det gläder mig på sätt och vis att kommunisterna gjort det, även om det just här skapar en massa andra missförstånd. Men ungdomslagen är en spjutspets mot framtiden på ett annat sätt än en del av de andra arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. De kan ge oss möjligheter till förnyelse av den offentliga sektorn. De kan ge oss möjligheter att få samhällsnyttigt arbete utfört.

Den här dubbla funktionen hos ungdomslagen, som kommunisterna ser, gör att de ställer andra krav i nuläget på ungdomslagen än på andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Jag menar att det i dag är omöjligt för oss att klara ut detta. Det är möjligt att vi i framtiden skall göra om detta, men den diskussionen tycker jag att vi kan ta då. Jag har förklarat – och det har utskottets talesmän också gjort i olika omgångar – att vi är öppna för en diskussion om omprövningar. Vi har inte satt upp några restriktioner för den framtida diskussionen – inte åt något håll, vill jag betona.

Jörn Svensson sade att arbetslösheten nu är ett kroniskt tillstånd. Jag skulle vilja varna för den typen av påståenden, för det är precis detsamma som så många ute i Europa med andra politiska utgångspunkter än de som

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m. (AU)*

Jörn Svensson har gör gällande. Sådant tas så lätt till intäkt för att arbetslösheten också är någonting som vi måste acceptera, som vi inte kan påverka eller göra någonting åt. En farligare diskussion finns knappast. För den leder till handlingsförlamning och passivitet.

När det sedan gäller Bengt Wittboms inlägg måste jag säga, att även om moderaterna är ett stort och starkt parti, är det faktiskt inte halva svenska folket som omfattas av moderata samlingspartiet ännu så länge, tack och lov.

Partier som i många andra fall står moderaterna nära tar nu, precis som i våras, avstånd från moderaterna på väsentliga punkter i fråga om arbetslöshetspolitiken. Det är framför allt moderaterna som mäter sig ur gemenskapen när det gäller arbetsmarknadspolitiken. Folkpartiet är ute på vift, men har i andra sammanhang så att säga stått på sig. Moderaterna är de som inte vill vara med på olika åtgärder. Det är moderaternas förslag som, om det genomfördes, skulle öka arbetslösheten kraftigt i det här landet.

Vi hade en debatt i våras om arbetsmarknadspolitiken. Flera talare på den borgerliga kanten talade om i klartext vad den moderata politiken innebar. Det har visserligen inte framgått lika tydligt i debatten i dag. Jag skulle ändå vilja påstå att vad Bengt Wittbom än säger om majoriteten i denna kammare, så finns det inte majoritet för de moderata förslagen. Det skall inte bara vi utan framför allt de arbetslösa vara väldigt tacksamma för.

Anf. 72 BENGT WITTBOM (m) replik:

Fru talman! Låt mig bara konstatera att med tanke på arbetsmarknadsministrerns och socialdemokratins attityd till lärlingsutbildning innebär de borgerliga partiernas motioner betydligt större förutsättningar för en utbyggnad av lärlingsutbildningen.

Moderata samlingspartiet har ingenting emot arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det är givet. Men vi gör inte som socialdemokraterna. Vi koncentrerar oss inte bara på arbetsmarknadspolitiska åtgärder, arbetsmarknadspaket och subventioner och på att ösa in fler och fler människor i den offentliga sektorn.

Det var intressant att höra vad Anna-Greta Leijon sade här om den offentliga sektorn, att ungdomslagen är en spjutspets för en utvecklad, eller kanske riktigare uttryckt, en större offentlig sektor. Detta är ytterligare ett besked om att de inom regeringen och socialdemokratien som vill minska budgetunderskottet och eliminera den strukturella obalansen i Sveriges ekonomi, som till en del är orsaker till arbetslösheten, har förlorat. Då tycker jag verkligen synd om de arbetslösa i vårt land. En realistisk arbetsmarknadspolitik måste naturligtvis innehålla arbetsmarknadspolitiska insatser, men det skall inte bara vara sådana. Vi kan tänka oss samhällstjänst, och det har vi sagt, för den grupp av ungdomar som är mycket illa utsatt. Det är inte alla 18-19-åringar som inte omgående lyckas skaffa sig ett jobb eller en utbildning. Vi kan tänka oss lärlingssystem, och det vill vi ha. Men vi måste också attackera ungdomslöner, arbetsmarknadslagar etc., för att minska hindren för ungdomarna. Vi kan inte hela tiden vidta åtgärder som ökar hindren. Arbetsmarknadsministern tillhör ju det parti som slår vakt om

hindren. Det är då klart som dagen att ni är tvingade att lägga fram större och större subventionspaket med alltmer omfattande konstlade åtgärder, för att hålla den öppna arbetslösheten någorlunda nere.

Sedan förstår jag mycket väl att arbetsmarknadsministern inte vill säga någonting om budgetunderskottet och ökningen av det. Det vore ju att erkänna att ni har givit tryggheten när det gäller den långsiktiga sysselsättningen på båten.

Socialdemokratin är på väg in i skuldfällan, som titeln är på SNS konjunkturrapport. Men ni är inte bara på väg in i skuldfällan, utan också på väg in i arbetslöshetsfällan – och det är utomordentligt allvarligt för de människor som också långsiktigt vill se en förbättring av Sveriges läge och framför allt vill ha en möjlighet att få riktiga, trygga jobb.

Nr 42

Torsdagen den
8 december 1983

---

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m. (AU)*

Anf. 73 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Anna-Greta Leijon varnar oss för att säga att arbetslösheten i det ekonomiska system som vi lever i är kronisk. Jag vill varna för raka motsatsen – man får icke tro annat. Existensen av en hundratusenhövdad reservarmé av människor som systemet inte kan suga upp på ett normalt sätt är ju ett faktum, och det har vi att anpassa oss efter.

Det finns bara en lösning, och den borde vara självklar för varje arbetarrörelse med självständighet och självaktning. Den lösningen är att den offentliga sektorn skall vara den som leder en politik ut ur denna kris. Någon annan slutsats kan inte dras. Systemet i sig – det som inte består av den samhällseliga överbyggnaden – kan ju inte sysselsätta de arbetslösa. Det har förlorat den förmågan. Systemet hade den förmågan ännu in på 1960-talet, men nu är krisen kronisk. Det är därför som man också måste tänka sig att ett angrepp på arbetslösheten via den offentliga sektorns olika verksamheter, via budgeten osv. måste ta sig det uttrycket att man skapar arbeten som är stabila och som verkligen kan ersätta dem som går förlorade på den privata arbetsmarknaden. Det farliga – som ni är inne på – är att ni inte ser de långsiktiga konsekvenserna av att de ordinarie arbeten inom den privata sektorn som nu fattas och som alltså gör ungdomarna arbetslösa, vill ni ersätta med arbeten som sätter dessa ungdomar i en sämre rättsställning än om de hade haft en stabil, normal ordinarie anställning.

Jag vill upprepa en fråga. Om man nu kan inrätta 10 000-tals arbeten med denna svaga och dåliga rättsställning som vi menar att platserna i ungdomslag innebär, varför kan man då inte kombinera de satsningarna med att öka antalet fasta, ordinarie tjänster? Att vi är så oroade över detta beror på att det redan har synts tecken på hur ungdomslagen kan komma att missbrukas. Jag har förut påtalat att man inom ett sjukvårdsområde i Stockholm redan har dragit in fasta, ordinarie s. k. pickolotjänster, dvs. tjänster som en sorts kontorsbud, därför att man räknar med att kunna tillgodose de funktionerna genom ungdomslagen. Man har t. o. m. börjat underlåta att ta in ungdomar på sina beredskapsarbeten därför att man räknar med att ungdomarna i stället får plats i ungdomslag och inte behöver ges några beredskapsarbeten.

Jag vill ställa ett par frågor. Vill ni vara med och tona ner tvångsaspekten i

---

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

lagstiftningen, och vill ni på en smula sikt överge det här fyratimmarsarran-
gementet och försöka se till att alla arbeten inom ungdomslagens ram blir
fulltidsarbeten, så att ungdomarna kan försörja sig?

Anf. 74 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Får jag bara mycket kort göra en enda kommentar. När jag
sade att jag tyckte att Jörn Svensson var inne på en farlig tankegång när han
hävdade att arbetslösheten är ett kroniskt tillstånd, gjorde jag det därför att
jag vet att den inställningen tas till intäkt för påståendet att man inte kan hitta
några lösningar, att det inte finns några metoder. Sedan för Jörn Svensson
diskussionen vidare och pekar på metoder. Jag vill inte diskutera dem nu,
men det finns metoder för att komma åt arbetslösheten, och därför kan vi inte
och skall inte acceptera att arbetslösheten är ett kroniskt tillstånd.

Vi kan inte på kort sikt och omedelbart vidta alla de åtgärder som behövs
för att vi på en ordinarie öppen arbetsmarknad – privat och offentlig
tillsammans – skall kunna klara de här problemen. Vi behöver arbetsmark-
nadspolitiska insatser. Men på lång sikt håller jag med Jörn Svensson om att
vi har ett behov av fasta arbeten i den offentliga sektorn.

Jörn Svensson frågar om man inte kan använda en del av pengarna till fasta
jobb. Svaret på den frågan är att vi, för den ungdomsgrupp som har den
högsta arbetslösheten och där vi ser stora problem, har använt de pengar som
finns i de kontanta stöden och lagt på över 400 milj. kr. På det sättet har vi
kunnat skapa en trygghet för hela den åldersgruppen.

Dessutom vill jag påminna Jörn Svensson om att det sedan i våras pågår en
försöksverksamhet där man försöker använda de arbetsmarknadspolitiska
instrumenten för att skapa fasta jobb. Jag kan hålla med om att det än så
länge är en försöksverksamhet i liten skala, men den finns där, och såvitt jag
kan bedöma har den hittills gett positivt resultat. Det borde ju tala för att vi
också den vägen kan gå vidare i framtiden.

Anf. 75 KENTH SKÅRVIK (fp):

Fru talman! Att vi skall hjälpa ungdomar som har en besvärlig arbetssitua-
tion är helt klart. Det måste ligga i allas vårt intresse att ställa upp för dessa
ungdomar och göra allt vad vi kan för att söka lösningar som är till deras
hjälp. Men det skall vara hela lösningar, där ungdomarna känner att de
verkligen får ett arbete som är meningsfullt och varaktigt.

I motion 1983/84:27 av Lars Ernestam och mig tar vi upp problemet med de
förståndshandikappades skolplikt. Eftersom dessa har skolplikt upp till 21
års ålder – i vissa fall till 23 års ålder – anser vi att man bör se till att det inte
möter något hinder att man i ungdomslagen, om det förslaget genomförs, tar
in förståndshandikappade ungdomar upp till 23 resp. 25 års ålder. Om inte
detta sker kommer dessa ungdomar att ställas utanför förslag som gäller
18–19-åringar.

Vi anser att det är mycket allvarligt om en handikappgrupp på detta sätt ej
kan ges möjligheter att ta del av det som står andra unga samhällsmedborgare
till buds – detta särskilt som de förståndshandikappade ungdomarna har

ännu svårare att själva bemästra en situation med arbetslöshet eller där de saknar annan sysselsättning.

Eftersom det i denna fråga även finns motioner från enskilda socialdemokratiska ledamöter hade vi hoppats få bättre gehör för vår önskan från majoriteten i utskottet att höja åldersgränsen för de förståndshandikappade. Nu blev det inte så, men det finns fortfarande möjlighet att visa att man står för vad man skriver här i kammaren.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 24 från folkpartiet och centern.

Anf. 76 MONICA ANDERSSON (s):

Fru talman! Samtidigt som vi nu behandlar arbetsmarknadspolitiken här i riksdagen pågår en konferens som belyser de skrämmande sambanden mellan arbetslöshet och ohälsa, mellan arbetslöshet och sociala problem. Mot denna bakgrund framstår ungdomsarbetslösheten som det svåraste problemet. Arbetslöshet är ett gissel för envar som drabbas av den, men för den unge innebär den en dålig start i vuxenlivet med allt vad det för med sig i form av sviktande självkänsla och risker för sociala problem senare i livet.

Vi har också kunnat se hur det är ungdomsarbetslösheten som ökat mest och som stannat på en allt högre nivå efter varje långkonjunktur under 1970-talet och hur vi nu fått ärva en hög arbetslöshet efter de borgerliga regeringsåren. Länderna i vår omvärld i västvärlden har släppt upp ungdomsarbetslösheten på helt oacceptabla nivåer. Det verkar som om man där gett upp när det gäller möjligheten att lösa problemen med arbetslösheten. Vi här i Sverige får aldrig ge efter för sådana hopplösa stämningar.

För arbetarrörelsen i Sverige har arbete åt alla alltid varit ett överordnat samhällsmål, som också andra grupper i samhället ställt upp på. Det är viktigt att se till att kampen för arbete åt alla förblir ett överordnat samhällsmål och att slå tillbaka mot de nyliberala strömningar som ifrågasätter allt större delar av välfärdspolitiken. För de värderingarna står moderata samlingspartiet i Sverige, och folkpartiet börjar också traska in på den vägen.

Att bekämpa arbetslösheten är därför den viktigaste uppgiften för riksdag och regering, och det gäller särskilt ungdomsarbetslösheten. Det är fasta jobb som behövs i industrin, i servicenäringarna och i den offentliga sektorn. För trots allt tal om att Sverige skulle vara färdigbyggt eller de nyliberala idéerna om att den offentliga sektorn borde rustas ned, finns det mycket stora otillfredsställda behov och arbetsuppgifter som bara väntar på att bli utförda i barnomsorgen, i äldreården, i miljöården, i energi- och trafiksektorn, för att bara nämna några exempel.

Vi är några unga socialdemokrater som har tagit upp de här frågorna i en motion med anledning av regeringens proposition om ungdomslag därför att vi tycker att ungdomarnas situation måste uppmärksammas särskilt och samhället har ett speciellt ansvar för dem.

Den långsiktiga sysselsättningspolitiken för fasta jobb är det viktigaste för att få bort arbetslösheten, och regeringens förslag till ungdomslag är en akut insats som behövs nu i ett kärvt arbetsmarknadspolitiskt läge. Den främsta

Torsdagen den
8 december 1983

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m. (AU)*

förtjänsten med förslaget är det som arbetsmarknadsutskottet framhåller, nämligen att det innebär att en lagfäst rätt till betalt arbete införs för ungdomar upp t. o. m. 19 år. Det betyder att ett viktigt steg tas mot ungdomsgaranti och en lag mot ungdomsarbetslöshet. Tillsammans med andra åtgärder som föreslås, bl. a. en rekryteringslag, ger det en bra grund att stå på.

Vår främsta kritik mot förslaget är att det inte garanterar ungdomarna åtta timmars arbetsdag. Vi anser att det är viktigt att ungdomarna får delta i arbetslivet på samma villkor som alla andra och framför allt att de kan försörja sig på sitt arbete. Det växande problemet med tomma lägenheter runt om i landet har sannolikt ett starkt samband med ungdomsarbetslösheten.

För att lösa de här problemen har vi i vår motion föreslagit att 7 § i lagförslaget ändras, så att kommuner och övriga offentliga arbetsgivare får rätt att på egen bekostnad utsträcka arbetstiden upp till åtta timmar med avtalsenlig lön. Vi vet också att detta är ett krav som många kommuner under hand har fört fram. De är beredda att göra en insats för sina ungdomar. Många kommuner har också arbetat fram egna ungdomsarbetslöshetsprojekt.

Arbetsmarknadsutskottet har nu delvis gått oss till mötes. Utskottet skriver att kommunerna skall få den rätten för ungdomar som har försörjningsbörda. Det är ett viktigt steg som tas om dessa ungdomar kan få åtta timmars arbetsdag, men vi har ändå svårt att förstå varför inte kommunerna kan ges en generell rätt att fylla på upp till åtta timmar. Det skulle dessutom vara administrativt enklare. Vi har dock noterat att utskottet stryker under behovet av en utvärdering av systemet med ungdomslagen, att man ämnar följa de praktiska verkningarna och undersöka om kompletterande åtgärder behöver vidtas. Vi har också hört i debatten att arbetsmarknadsministern pekat på hur viktigt det är med en sådan utvärdering.

När nu en sådan utvärdering skall göras är det ett viktigt krav att systemet med ungdomslag förändras, så att åtta timmars arbetsdag blir regel och inte undantag.

I samband med en sådan utvärdering är det också viktigt att se till att utbildning blir en integrerad del i ungdomslagen och inte bara en möjlighet vid sidan av som nu. Ungdomslagen kommer att fungera som en sista utväg när alla andra arbetsmarknadspolitiska vägar är prövade. Ungdomarna i ungdomslagen behöver således ett särskilt stöd och en ordentlig förberedelse för arbetslivet. Det är därför nödvändigt att utgå från de individuella behov ungdomarna har. Några kan behöva fylla utbildningsluckor från skoltiden, andra kan behöva yrkesutbildning och arbetsuppgifter som kopplas till den. Vi pekar i vår motion också på Örebro kommun, som har diskuterats så mycket i dag. Man vill där starta just ett sådant projekt, med 60 % arbete och 40 % utbildning, som är tänkt att bli en systematisk förberedelse för arbetslivet. För arbetstiden skall ungdomarna där få avtalsenlig lön och för utbildningstiden utbildningsbidrag. Vi har också med glädje kunnat notera att det verkar som om Örebro kommun skulle få statsbidrag till detta projekt.

Då får vi också ett åskådningsexempel på hur ungdomslagen skulle kunna utvecklas i ett projekt där de arbetslösa ungdomarna själva aktivt medverkar.

Över huvud taget är det viktigt att kommunernas egna projekt får statligt stöd. Våra krav på det liksom våra krav på att arbetet i ungdomslag skall ge arbetslivserfarenhet och våra krav på god handledning får vi stöd för i utskottets skrivningar, och det är vi naturligtvis glada för. Just när det gäller handledning har vi pekat på att man borde utnyttja den yrkeskunskap som äldre på arbetsplatserna har, ge dem en möjlighet att dela med sig av sina yrkeskunskaper till ungdomarna, som på det sättet skulle kunna få en praktisk yrkesutbildning och meningsfulla arbetsuppgifter. Det skulle också vara ett sätt att bevara viktiga yrkeskunskaper för framtiden.

Jag kan dock konstatera att även om vår motion har fått en positiv behandling av utskottet, har vi inte fått våra viktigaste krav om åtta timmars arbete och en integrerad utbildning med utbildningsbidrag tillgodosedda. Vi tänker inte yrka bifall till dem i dag – vi vill inte bidra till den förvirring som vpk har åstadkommit med sitt krav på återremiss. Jag tycker det är ett cyniskt spel som vpk bedriver och som riskerar att drabba de arbetslösa ungdomarna och kommunerna, som då inte kommer i gång med sina projekt.

Jörn Svensson tog i sitt anförande upp en sak som jag reagerade mot. Han sade att Stockholms läns landsting underlåter att ta in ungdomar på beredskapsarbeten i väntan på ungdomslagen. Jag sitter i den beredning i Stockholms läns landsting som handhar landstingets arbetsmarknadspolitiska insatser, och jag kan konstatera att det som Jörn Svensson här säger är helt fel. Man har inte alls fattat något sådant beslut i landstinget. Man följer tvärtom mycket noga länsarbetsnämndens anvisningar om hur man skall gå till väga.

Dessutom har Stockholms läns landsting, vid sidan om de beredskapsarbeten med statsbidrag som man fått via länsarbetsnämnden, egna beredskapsarbeten som man betalar över egen budget. Därutöver har man också en egen form som man kallar för ungdomsarbete, som också till 100 % finansieras över den egna budgeten och som riktar sig till de ungdomar som är sämst ställda på arbetsmarknaden, de som har svårartade sociala problem. Det är ett arbete som löper över ett år och som innebär en kombination av arbete och utbildning och litet grand påminner om Örebromodellen. Det Jörn Svensson tog upp stämmer faktiskt inte alls med det sätt på vilket landstinget i Stockholms län arbetar.

Avslutningsvis skulle jag vilja understryka vad arbetsmarknadsutskottet säger – och vad arbetsmarknadsministern sagt här i dag – om behovet av en utvärdering av ungdomslagen. Det är ett krav att ungdomarna garanteras åtta timmars arbete och en lön som de kan försörja sig på och att man ser till att utbildningsfrågan löses. Vi sätter nu vårt hopp till arbetsmarknadsministern, och vi utgår ifrån att hon kommer att företa de nödvändiga förändringarna i lagen.

Om så mot förmodan inte skulle bli fallet får vi väl komma igen, men jag tror inte att det kommer att bli nödvändigt. Vi ser det som vår främsta uppgift

att bevaka ungdomens intressen. Det är ungdomen som är Sveriges framtid. Det är vår gemensamma uppgift att se till att ungdomen får en framtid att tro på.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

11 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 8 december

1983/84:68 av *Nils Åsling* (c) till statsministern om en gemensam svensk-norsk aktiemarknad:

Vid de nordiska statsminister- och finansministermöten som ägt rum under senare tid har av pressuppgifter att döma även frågan om en gemensam nordisk aktiemarknad behandlats. Av pressuppgifterna att döma har utsikterna att inom en nära framtid realisera en gemensam aktiemarknad bedömts små under hänvisning till gällande OECD-regler. OECD:s kapitalliberaliseringsstadga upprättades för 20 år sedan i syfte att liberalisera kapitalarbetet mellan OECD-länder. Ett viktigt syfte var att när länder träffat överenskommelse om valutasamarbete som kan anses diskriminerande mot andra OECD-länder skulle föreligga en skyldighet att notifiera OECD-sekretariatet härom. Några sanktionsbestämmelser infördes aldrig. I de nordiska parlamenten, i Nordiska rådet och från de nordiska industriförbunden liksom från andra företrädare för näringslivet har i olika sammanhang föreslagits en gemensam nordisk aktiemarknad. Frågan var uppe bl. a. i svenska regeringens överläggningar med näringslivet våren 1983 och senast vid de nordiska finansministrarnas möte den 28 november, då av allt att döma, en pessimistisk bedömning av möjligheterna att genomföra en gemensam aktiemarknad gjordes. Frågan lär sedermera ha behandlats vid de nordiska statsministrarnas möte i Stockholm.

I annat sammanhang har bl. a. från stiftelsen Aktiefrämjandet aktualiserats en stegvis utveckling mot en gemensam aktiemarknad på så sätt att en fri handel med aktier mellan Sverige och Norge inledningsvis skulle eftersträvas. Även mot detta förslag har emellertid anmälts betänkligheter, huruvida detta står i överensstämmelse med gällande OECD-regler. Enligt min uppfattning syftar emellertid OECD-reglerna till just att liberalisera kapitalrörelser, inte att förhindra dessa. Mellan Sverige och Norge råder speciella förhållanden. Länderna är varandras största handelspartner, och företagsägarutbytet är avsevärt och i starkt ökande. En fri handel med aktier bekräftar bara ett etablerat förhållande och blir förr eller senare en automatisk följd av denna utveckling. De avtal som de svenska och norska regeringarna har ingått om ett långtgående ekonomiskt industriellt samar-

te bildar också på sitt sätt en naturlig grund för en fri handel med aktier mellan länderna.

Det skulle möjligen kunna antas att övriga nordiska länder, främst Danmark och Finland, skulle komma att anse sig diskriminerade av en svensk-norsk aktiemarknad. Den danska regeringen har för sin del kategoriskt avvisat ett nordiskt samarbete på detta plan och borde därför rimligen inte ha något att invända mot de delösningar som därmed aktualiserats. Jag tillåter mig också tro att Finland inte skulle ha invändningar mot ett utvidgat svensk-norskt samarbete i detta sammanhang, och målet skulle självfallet vara att så snart möjligheter förelåg vidga den fria aktiemarknaden till att också innefatta Finland.

Det borde alltså finnas goda möjligheter för den svenska regeringen att i stället för att acceptera en passiv bedömning av OECD-reglernas möjligheter aktivt verka för en fri handel med aktier mellan Sverige och Norge, som sannolikt icke skulle kunna möta allvarliga invändningar från andra OECD-länder, eftersom det inte strider mot anda och mening i OECD-avtalet.

Med hänvisning till det ovan anförda anhåller jag att till statsministern få ställa följande fråga:

Har regeringen företagit sådana konsultationer inom OECD som är en förutsättning för att upprätta en fri aktiemarknad mellan Sverige och Norge? Om så inte är fallet, är statsministern beredd medverka till att sådana konsultationer och överläggningar kommer till stånd för att förverkliga önskemålet om en gemensam aktiemarknad?

12 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 8 december

1983/84:228 av *Blenda Littmarck* (m) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om avgifterna för utförsäkrade patienter i sluten sjukvård:

Socialutskottet utgick i våras i sitt av riksdagen godkända betänkande 1982/83:34 om differentierade vårdavgifter ifrån att frågan om ändrade regler skulle utredas skyndsamt. Mot den bakgrunden vill jag ställa följande frågor till statsrådet Sigurdsen.

När kommer statsrådet att föreslå ändrade regler för avgifterna för utförsäkrade patienter i sluten sjukvård? Vad kommer förslaget att innebära? När avses det träda i kraft?

Nr 42

Torsdagen den
8 december 1983

---

*Meddelande om
frågor*

Torsdagen den
8 december 1983

*Meddelande om
frågor*

1983/84:229 av *Jan-Eric Virgin* (m) till kommunikationsministern om planerad nybyggnad av bro över Svartnöströmmen på vägen Hysingsvik–Furusund:

Bron över Svartnöströmmen på väg 1025 Hysingsvik–Furusund är utformad som en betongbågbro med överliggande farbana av betong. Vid besiktning och analys av betongprover från bron har statens vägverk upptäckt så allvarliga skador på brobaneplattan och balkarna att bärigheten är väsentligt nedsatt. Enligt verket anser man att den återstående tekniska livslängden torde vara mycket begränsad. Vid en teknisk-ekonomisk analys har det visat sig att den befintliga bron bör rivs i sin helhet och ersättas med en ny.

Länsstyrelsen i Stockholms län har föreslagit att Svartnöbron tas in som ett nytt objekt i flerårsplanen 1984–1993 med en första beräknad medelstilleddning år 1985/86. För en tidigareläggning av brobygget, exempelvis till vintern 1984/85, krävs särskilda medel.

Jag vill med anledning av detta fråga kommunikationsministern vilka möjligheter som finns till en tidigareläggning av byggandet av Svartnöbron till 1984/85.

Anser statsrådet att det av arbetsmarknadspolitiska skäl finns orsak till en tidigareläggning av brobygget?

1983/84:230 av *Anita Bråkenhielm* (m) till finansministern om viss eftergranskning av taxeringar:

Enligt uppgifter i pressen har de medborgare som fått avsevärd återbäring på skatten fått vänta några dagar extra på sina pengar, eftersom deras taxering underkastats en särskild manuell kontroll.

Jag vill fråga finansministern:

Åtnjuter också de medborgare som fått avsevärd restskatt samma omtanke om sin rättstrygghet genom att deras taxeringar underkastats en extra manuell kontroll?

1983/84:231 av *Per Petersson* (m) till arbetsmarknadsministern om stödet till de frivilliga försvarsorganisationerna:

Våren 1983 uttalade riksdagen – på förslag av ett enigt försvarsutskott – att det statliga stödet till de frivilliga försvarsorganisationerna bör prioriteras högt. Detta mot bakgrund av att organisationerna är av stor betydelse för totalförsvaret och främjar en bred förankring av försvarstanken hos vårt folk. Riksdagens uttalande gällde uttryckligen bl. a. statsbidragen till frivilligorganisationer inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde.

Hur har riksdagsbeslutet i våras påverkat stödet till de frivilliga försvarsorganisationerna under innevarande budgetår? Kommer det att få betydelse för stödet under nästa budgetår?

1983/84:232 av *Gunhild Bolander* (c) till jordbruksministern om fortsatt bemanning av fyrarna på Gotska Sandön och Stora Karlsö:

Enligt uppgifter i massmedia avser naturvårdsverket att dra in bemanningen på Gotska Sandön och Stora Karlsö. Skälet uppges vara att regeringen icke är beredd att tillskjuta erforderliga medel.

Med hänsyn till de ur olika synpunkter känsliga och värdefulla områden det här gäller så är uppgifterna oroande. Jag vill därför ställa följande fråga till jordbruksministern:

Vilka åtgärder avser jordbruksministern att vidta för att säkra en fortsatt bemanning på de båda öarna?

1983/84:233 av *Ivar Franzén* (c) till jordbruksministern om fortsatt bemanning av Nidingens fyr:

Enligt uppgifter i massmedia avser naturvårdsverket att dra in bemanningen på Nidingen. Skälet uppges vara att regeringen icke är beredd att tillskjuta erforderliga medel.

Med hänsyn till det ur olika synpunkter både värdefulla och mycket känsliga område det här är fråga om är uppgifterna oroande. Jag vill därför ställa följande fråga till jordbruksministern:

Vilka åtgärder avser jordbruksministern att vidta för att säkra en fortsatt bemanning av Nidingen?

13 § Kammarén åtskildes kl. 17.54.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 42

Torsdagen den
8 december 1983

---

*Meddelande om
frågor*